

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Laura Melk
SISETURUÕIGUSE KOHALDAMINE
LIIKMESRIIGI SISESTELE OLUKORDADELE
EUROOPA KOHTU PRAKTIKAS
Magistritöö

Juhendaja: PhD Carri Ginter

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SISETURG	7
1.1. Euroopa Liidu neli põhivabadust	7
1.2. Euroopa Liidu õiguse ja liikmesriigi õiguse vahekord	9
1.3. Piiriülene element	10
1.4. Siseriiklikes olukordades põhivabaduste kohaldamine	12
2. Piiriülese elemendi nõude täitmine siseturu õiguse kohaldamiseks	15
2.1. Piiriülese elemendi nõude täitmiseks on vajalik liikumine liikmesriikide vahel	15
2.2. Piiriülese elemendi nõude täidab teine isik	18
2.3. Hüpotetiline piiriülene element	22
2.4. Potentsiaalne piiriülene mõju	26
2.4.1. Potentsiaalne mõju teiste liikmesriikide kodanikele	27
2.4.2. Teiste liikmesriikide kodanike huvi ei ole välistatud	30
2.5. Siseriiklikud siseturu piirangud	33
3. Siseturu õiguse kohaldamine ilma piiriülese elemendita	39
3.1. Eelotsusetaotluse küsimustele vastamine on vajalik siseriiklikule kohtule	39
3.1.1. Potentsiaalse piiriülese mõju ja <i>Guimont</i> 'i erandi koos kohaldamine	44
3.1.2. Kohtupraktika pärast <i>Ullens de Schooten</i> 'i	46
3.2. Euroopa Liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks liikmesriigi õigusega	49
3.3. Põhikohtuasjas tühistatavad õigusnormid kohalduvad ka teiste liikmesriikide kodanike suhtes	53
KOKKUVÕTE	56
ABSTRACT	61
KASUTATUD KIRJANDUS	66
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	68
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	70

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu üks põhiväärtusi on majanduslik siseturg.¹ Euroopa Liidu toimimise lepingu² (ELTL) artikli 26 punkti 2 kohaselt on siseturg sisepiirideta ala, kus on tagatud isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine³. Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikud võivad põhivabadusi teostada siseturu piires. Ühtse siseturu tagamiseks ei tohi liikmesriigid kehtestada siseriiklike piiranguid, mis võivad takistavad põhivabaduste teostamist. Kui selline põhivabaduste piirang esineb, võib liikmesriigi kodanik, tänu Euroopa Liidu õiguse vahetu kohaldatavusele tugineda ELTL sätetele põhivabaduste kohta.

1979. aasta *Saunders*⁴ kohtulahendis töötas Euroopa Kohus välja kontseptsiooni, mille kohaselt ei saa töötajate vaba liikumise sätteid kohaldada olukorras, kus põhikohtuasja kõik asjaolud jäävad liikmesriigi siseseks⁵ ja kui puudub piiriülene element⁶, mis ühendaks põhikohtuasja Euroopa Liidu õigusega.⁷ Sellise käsitluse eesmärgiks oli kehtestada piir Euroopa Liidu ja liikmesriigi pädevuse vahel. *Saundersi* kohtulahendis toodud põhimõte, mille kohaselt peab töötajate vaba liikumise kohaldamiseks olema põhikohtuasjas piiriülene element, laiendati peatselt ka teistele põhivabadustele.

Saundersi kaasuses toodu põhimõte lihtsa näitena oleks järgmine. Tartu turul müüvad kaks inimest kõrvuti maasikaid. Ühed maasikad on korjatud Eestis ja neid müüb Eesti kodanik. Teised maasikad on korjatud Lätis ja neid müüb Läti kodanik. Eestis maasikamüüjale siseturuõigus ei kohaldu, Läti maasikamüüjale aga kohaldub. Siseturuõiguse kohaldumine võib aga Läti maasikamüüja seada soodsamasse olukorda võrreldes Eesti maasikamüüjaga, mis omakorda võib kaasa tuua pöördiskrimineerimise.⁸

¹ Craig, P., De Búrca, G. EU Law: Text, Cases, and Materials. Seventh Edition. New York: Oxford University Press 2020, lk 640.

² Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid - 26.10.2012. ELT C 326, lk 1-390.

³ Isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumist nimetatakse ka Euroopa Liidu neljaks põhivabaduseks.

⁴ EKo 175/78, *The Queen v Vera Ann Saunders*, ECLI:EU:C:1979:88

⁵ Olukordi, kus kõik põhikohtuasja asjaolud on liikmesriigi sisesed, nimetatakse puhtalt riigisisesteks olukordadeks. Inglise keeles: Purely internal situation

⁶ Inglise keeles: cross-border element.

⁷ *Ibidem*, p 11.

⁸ Pöördiskrimineerimine tähendab, kus pealtnäha samas situatsioonis kohalduvad Euroopa Liidu kohaldamisalas olevale isikule leebemad reeglid, kui isikule, kes ei ole liidu õiguse kohaldamisalas

Algselt sisustati piiriülese elementi, kui füüsilist liikumist ühest liikmesriigist teise.⁹ 40 aastaga on maailm kõvasti muutunud ja tehnoloogia kiire areng on kaasa toonud digitaalsete teenuste igapäevase tarbimise, mis omakorda on kaasa toonud olukorra, kus näiteks teenuste osutamiseks teise liikmesriiki, ei pea inimene füüsiliselt liikmesriigi piiri ületama. Digitaalsete teenuste osutamine on ainult üks näide, kuidas esialgne piiriülese elemendi käsitlus ei pruugi enam olla sobiv.

Lisaks muutnud elukeskkonnale, on aja jooksul muutunud ka piiriülese elemendi sisu Euroopa Kohtu praktikas. Seost Euroopa Liidu õiguse ja põhikohtuasja asjaolude vahel on hakatud tõlgendama laialt ning põhivabaduste kohaldamiseks siseriiklikes olukordades, ei pea isik enam tingimata ületama liikmesriigi piiri. Selline lai tõlgendus, on aga toonud kaasa palju küsimusi, mida täpsemalt mõistetakse piiriülese elemendi all ja mis tingimustel Euroopa Kohus sekkub olukordades, kus põhikohtuasja asjaolud on kõik ühe liikmesriigi sisesed.

Õiguskirjanduses on kritiseeritud Euroopa Kohtu lähenemist, piiriülese elemendi laiast tõlgendamisest. Peamiselt on ette heidetud, et piiriülese elemendi sisu on muutunud liiga mitmepalgeliseks ja keeruliseks.¹⁰ Lisaks on arvatud, et kohtunike aktiivsuse tulemusena, on piiriülese elemendi mõiste laienenud niivõrd, et see ei ole enam kuidagi seotud liikmesriigi piiridega.¹¹

Käesoleva magistr töö peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on Euroopa Kohtu praktikas kohaldatud siseturuõigust liikmesriigi siseses olukordades. Eesmärki teostatakse läbi piiriülese elemendi analüüsi. Lisaks analüüsitakse, kuidas on erinevate põhivabaduste kohaldamine, erinevate piiriüleste elementide tõlgenduste või muudel juhtudel liidu õiguse kohaldamisel, siseriiklikes olukordades erinenud. Seejuures on analüüsitud ainult nelja põhivabaduse kohaldumist ja magistr töö mahupiirangu tõttu on välja jäänud muud siseturul reguleeritavad valdkonnad näiteks konkurentsioigus. Lisaks ei ole uuritud Euroopa Liidu kodakondsuse mõju siseturuõiguse kohaldamisele siseriiklikes olukordades.

⁹ Arena, A. The Wall Around EU Fundamental Freedoms: the Purely Internal Rule at the Forty-Year Mark - Yearbook of European Law, 2019/38, No. 1.

¹⁰ Sánchez, Iglesias, S., Purely Internal Situations and the Limits of EU Law: A Consolidated Case Law or a Notion to be Abandoned? - Cambridge University Press, 2018/14 No. 1, lk 23.

¹¹ Spaventa, E. Seeing the Wood Despite the Trees? On the Scope of Union Citizenship and its Constitutional Effects - Common Market Law Review, 2008/45, No. 1.

Magistritöö eesmärgi täitmiseks püstitab autor järgmised uurimisküsimused:

1. Mil viisil on Euroopa Kohus oma senises kohtupraktikas kajastanud piiriülest elementi?
2. Millest lähtuvalt on Euroopa Kohus oma senises kohtupraktikas, siseriiklikes olukordades kohaldanud põhivabadusi ilma piiriülest elementi rakendamata?
3. Kas riigisisestes olukordades on Euroopa Kohtu, oma senises praktikas, põhivabadusi kohaldanud erinevalt? Kui selline erinevus esineb, siis mil moel on riigisisestes olukordades põhivabadusi erinevalt kohaldatud?

Püstitatud eesmärgi analüüsimiseks on magistritöö jagatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk käsitleb siseturu ja nelja põhivabaduse olemust ning analüüsib *Saundersi* lahendist tulenevat printsiipi puhtalt siseriiklike olukordade ning piiriülese elemendi kohta. Lisaks vaadatakse selles peatükis, milliseid erinevaid võimalusi on Euroopa Kohus eelotsusetaotluse küsimustele vastamiseks kasutanud olukordades, kus põhikohtuasjas on kõik asjaolud liikmesriigisisised.

Teises peatükis on analüüsitud kaasuseid, kus pealtnäha on kõik põhikohtuasja asjaolud ühe liikmesriigi sisesed, aga kus Euroopa Kohus on ebatraditsioonilisel viisil piiriülest elementi sisustades, kohaldanud siseturuõigust. Teises peatükis käsitletakse ka lahendeid, kus piiriülese elemendi eeldus on täidetud ilma igasuguse füüsilise liikumiseta liikmesriikide vahel. Selleks on kohus kasutanud kahte varianti – hinnanud võimalikku liikumist tulevikus või analüüsinud põhikohtuasja potentsiaalset mõju Euroopa Liidu õigusele. Lisaks on selles peatükis analüüsitud, kuidas on siseturuõiguse kohaldamist mõjutanud liikumine, mis toimub liikmesriikide erinevate piirkondade vahel. Kõigi piiriülese elemendi erinevate kohaldamisviiside korral uuritakse, kas selliseid viise on põhivabaduste lõikes kohaldatud erinevalt.

Kolmandas peatükis on käsitletud Euroopa Kohtu lahendeid, kus puhtalt siseriiklikus olukorras on kohaldatud põhivabadusi, ilma piiriülese elemendi kohaldamiseta. Selles peatükis uuritakse, milles olukordades ja millest lähtuvalt on Euroopa Kohus otsustanud nendes olukordades siseturuõigust kohaldada. Sarnaselt eelmise peatükiga, uuritakse ka selles peatükis, kas sellistes olukordades on siseturuõigust kohaldatud erinevalt põhivabaduste lõikes.

Magistritöös on kasutatud koos analüütilist ja ajaloolist meetodit. Ajaloolist meetodit kasutatakse selleks, et uurida piiriülese elemendi kujunemist Euroopa Kohtu praktikas. Analüütilise meetodi kaudu vaadatakse, kuidas on piiriülese elemendi eeldust kohaldatud

Euroopa Kohtu praktikas. Peamiste allikatena on käsitletud Euroopa Kohtu lahendeid ja sinna juurde parema tausta loomiseks, tunnustatud õiguskirjandust ning kohtujuristide seisukohti, mis tihti käsitlevad õigusliku küsimusi kohtuotsustest põhjalikumalt.

Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole Eesti õiguskirjanduses varasemalt avaldatud teadustöid, mis käitleksid siseturuõiguse kohaldamist siseriiklikes olukordades. Seejuures on rahvusvahelises õiguskirjanduses teemat analüüsitud üsna palju. Seda teemat on rahvusvahelises õiguskirjanduses peamiselt analüüsitud pöördiskrimineerimise vaatepunktist. Ehk piiriülese elemendi eelduse kohaldamise tagajärjele.

Selguse huvides ja lugemise lihtsustamiseks on magistritöös kasutatud ELTL'st tulenevat sätete numeratsiooni, sest nii Euroopa Ühenduse (EÜ) asutamisleping¹² kui ka Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) asutamisleping¹³ sisaldasid sarnase sisuga erinevat numeratsiooniga sätteid.

¹² Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioonid. – 29.12.2006. ELT C 321, lk 1-331. 5.

¹³ Euroopa Majandusühenduse asutamisleping. – 25.03.1957, Euroopa Liidu Teatajas avaldamata

1. SISETURG

Ühise siseturu loomine on olnud Euroopa Liidu üheks põhiliseks eesmärgiks, alates juba selle eelkäijate asutamisest. Asutamislepinguga loodi ühisturg, mille järel on järk järgult ühtlustatud liikmesriikide majanduspoliitikat, eesmärgiga ühendada liikmesriikide turud üheks siseturuks. Siseturu eesmärgiks on tagada, et isikud, teenused, inimesed ja kapital liiguksid liikmesriikide sama vabalt, kui liikmesriigi sees.¹⁴

ELTL'is on kahte liiki sätteid, mis aitavad tagada siseturu ühtse toimimise. Sätteid, mis keelavad siseriiklikud põhjendamatud tõkked kaupade, isikute, teenuste ja kapitali liikumisele. Ehk keelatud on siseriiklikud sätteid, mis takistavad liikmesriikide vahelist liikumist. Neid sätteid nimetatakse negatiivseteks integratsiooniks. Positiivseks integratsiooniks nimetatakse ELTL sätteid, mille kohaselt harmoniseeritakse teatud valdkonna siseriiklikud sätteid näiteks tervishoid, tarbijakaitse, läbi direktiivide.¹⁵

1.1. Euroopa Liidu neli põhivabadust

Euroopa Liidu neli põhivabadust on tulevad ELTL artiklist 26 (2), mille järgi on siseturu piires tagatud kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine. Järgnevalt on käsitletud iga põhivabadust eraldi.

Siseturu loomise esmaseks eesmärgiks oli võimaldada Euroopa tootjatel müüa oma kaupu kõigis liikmesriikides.¹⁶ ELTL artiklite 28-33 kohaselt on keelatud liikmesriikide vahelised tollimaksud ja ELTL artiklite 34 – 37 kohaselt on keelatud igasugused koguselised impordiring ekspordipiirangud ja kõik samaväärse toimega meetmed. Kaupade vastastiku tunnustamise põhimõttele pani aluse 1979. aasta *Cassis de Dijoni*¹⁷ lahend. Selles lahendis märkis Euroopa Kohus, et kui toode on ühes liikmesriigis toodetud seaduslikuna siis ei tohi keelata selle müüki, kui ainult elanike tervise huvides. Saksamaa Liitvabariigis oli keelatud

¹⁴ Barnard, C. Competence Review: the internal market. Foreign & Commonwealth Office 2013 - https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/226863/bis-13-1064-competence-review-internal-market.pdf , lk 3

¹⁵ Craig, P., De Búrca, lk 642

¹⁶ Bernard, C., Peers, S., European Union Law, Suurbritannia: Oxford University Press, 2014, lk 326

¹⁷ EKo C-120/78, *Rewe-Zentral AG versus Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, ECLI:EU:C:1979:42.

importida ja turustada puuviljalikööre, mille alkoholisisaldus on alla 25%. Sellist keeldu ei õigustanud ka asjaolud, et taoline keeld kehtis ka võrdselt Saksmaa Liitvabariigi tootjatele.¹⁸

Isikute vaba liikumise tagamise esmaseks eesmärgiks oli võimaldada tehasetöötajatel liikuda ühest regioonist sinna, kus oli rohkem töötajaid vaja.¹⁹ See eesmärk kandis endas ka majandusliku kasutegurit, sest võimaldas optimaalsemalt jagada tööjõudu liidu siseselt.²⁰

ELTL artikkel 45 kohaselt peab liidu piires olema tagatud töötajate liikumisvabadus. Lisaks töötajate liikumisvabaduse kaitsele, sisaldab ELTL sätteid, mis on mõeldud isikute kaitseks, kes ajutiselt või püsivalt asutavad või osutavad teenuseid teises liikmesriigis. ELTL artikkel 49 kohaselt on liikmesriigil keelatud kehtestada piiranguid, mis kitsendavad teise liikmesriigi kodaniku asutamisevabadust sealhulgas esinduste, filiaalide ja tütarettevõtete rajamist. Euroopa Kohus on mõistet „Asutamine“ defineerinud kui määramata aja jooksul tegeliku majandustegevuse teostamine teises liikmesriigis, läbi püsiva tegevuskoha.²¹

Kui Asutamisevabaduse teostamine eeldab endas tegutsemist teises liikmesriigis läbi püsiva tegevuskoha, siis teenuste osutamise vabadus tähendab enamasti ajutist teenuste osutamist ilma püsiva asukohata kas teises liikmesriigis või teise liikmesriigi kodanikule.²² Samas ei ole oluline teenuse ajaline kestvus. Teenuse asutamise vabaduse sätete kohaldamist ei välista asjaolu, et teenuseid pakutakse pika aja jooksul näiteks mitme aasta jooksul.²³ Teenuse osutamise vabadus on sätestatud ELTL artikkel 56s. ELTL artikkel 57 on defineeritud teenuse mõiste ja mille järgi on teenus tavaliselt tasuline tegevus, mis ei ole juba reguleeritud kaupade, kapitali ja isikute vaba liikumist käsitlevate sätetega.

ELTL artikkel 63 kohaselt on keelatud kõik liikmesriikide vahelised kapitali liikumise piirangud. Võrreldes asutamisevabaduse ja teenuste osutamise vabadusega puudutab kapitali vaba liikumine erinevaid investeeringuid, mitte niivõrd isikute ettevõtlustegevust.²⁴ Kapitali vaba liikumise sätete kehtestamise eesmärgiks oli, et kapitali oleks liidu siseselt võimalik

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Barnard, C. *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms*. Sixth Edition. New York: Oxford University Press 2019, lk 205.

²⁰ Craig, P., De Búrca, G., lk 782

²¹ EKo 221/89, *The Queen versus Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd ja teised.*, ECLI:EU:C:1991:320.

²² Craig, P., De Búrca, lk 860.

²³ EKo 215/01, *Bruno Schnitzer*, ECLI:EU:C:2003:662, p 23.

²⁴ Barnard, C.,(viide 10) lk 519.

liigutada kohta, kus seda on kõige optimaalsem investeerida.²⁵ Võrreldes teiste liikumisvabadustega on kapitali vaba liikumine arenenud kõige aeglasemalt, sest Euroopa Kohtu hinnangul ei olnud EEC artikkel 67 otse kohaldatav.²⁶ Kapitali vaba liikumise sätete õiguslikareng algas 1992. aastal Euroopa Majandus- ja rahaliidu loomisega.²⁷

Euroopa Liidu sisese liikumisvabaduste kehtestamise esialgne eesmärk oli eemaldada kõik tõkked, mis võiksid takistada isikute ja kaupade liikumist ühest liikmesriigist teise. Selle eesmärgi täitmist võivad takistada siseriiklikud õigusaktid.²⁸ Enne, aga kui Euroopa Kohus saab analüüsida, kas liikmesriigi õigusakt rikub põhivabadusi, tuleb esmalt kontrollida, kas vastav piirang kuulub üldse ELTL kohaldamisalasse.²⁹

1.2. Euroopa Liidu õiguse ja liikmesriigi õiguse vahekord

Euroopa Liidu õigus on liikmesriigile vahetult kohaldatavuse põhimõtet käsitles Euroopa Kohus esmakordselt *Van Gend & Loos*³⁰ kohtuasjas 1963. aastal, öeldes, et Euroopa Majandusühenduse asutamislepinguga loiid liikmesriigid uue õiguskorra, mis on liikmesriikide kohtutes otse kohaldatav. 1965. aasta *Costa vs E.N.E.L* kaasuses toonitas Euroopa Kohus liidu õiguse ülimuslikust liikmesriikide õigusnormide suhtes.³¹ Ehk liikmesriikide kodanikud saavad siseriiklikus kohtus tugineda Euroopa Liidu õigusele.

Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse põhimõtte kohaselt on liidu õiguse ja liikmesriigi õiguse vastuolu korral kohaldatav Euroopa Liidu õigus, kui liikmesriigid on selles valdkonnas ja vastavas ulatuses oma pädevuse deklareerinud Euroopa Liidule.³² Enne 2007. aasta Lissaboni

²⁵ Barnard, C., (viide 10) lk 520.

²⁶ EKo 203/80, *Kriminaalasjas, milles süüdistatav on Guerrino Casati*, ECLI:EU:C:1981:261, p 12.

²⁷ Barnard, C., (viide 10) lk 520.

²⁸ 13. Tryfonidou, A. What can the Court's response to reverse discrimination and purely internal situations contribute to our understanding of the relationship between the 'restriction' and 'discrimination' concepts in EU free movement law? Universitetet I Oslo. <https://www.jus.uio.no/ifp/forskning/prosjekter/markedsstaten/arrangementer/2011/free-movement-oslo/speakers-papers/tryfonidou.pdf> (26.04.2022)

²⁹ Shuibhne, N, Niamh. The Coherence of EU Free Movement Law: Constitutional Responsibility and the Court of Justice, Ühendkuningriik: Oxford University Press 2013, lk 63.

³⁰ EKo C-32/84, *Van Gend & Loos NV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen*, Enschede. ECLI:EU:C:1985:104.

³¹ EKo C-6/64, *Flaminio Costa versus E.N.E.L*. ECLI:EU:C:1964:66

³² Craig, P., De Búrca, G. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Seventh Edition. New York: Oxford University Press 2020, lk 102.

Lepingut keeruline aru saada kui kaugele liidu õigus ulatub.³³ Lissaboni Lepingu järgselt eristatakse Euroopa Liidu toimimise lepingus kolme tüüpi pädevust: ainupädevus, jagatud pädevus ja toetav pädevus.³⁴ ETL artikkel 4 (2) a kohaselt on Euroopa Liidul liikmesriikidega jagatud pädevus siseturu reguleerimisel. Jagatud pädevus on defineeritud ETL artikkel 2 (2), mille järgi võivad nendes valdkondades õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta nii liit kui ka liikmesriigid. Seejuures on liidul eesõigus ning liikmesriigid saavad jagatud pädevuse korral oma pädevust teostada osas, kus liit ole seda teinud.³⁵

ETL artikkel 26 (2) kohaselt hõlmab siseturg sisepiirideta ala. Põhivabadusi käsitlevad ETL sätted täpsustavad, et keelatud on liikmesriikide vahelised piirangud, mis takistavad siseturu toimimist. 1979. aasta *Saundersi* kaasuses töötas Euroopa Kohus välja käsitluse puhtalt siseriiklikust olukorrast ja piiriülesest elemendist. Selle käsitluse kohaselt ei saa siseturuõigust kohaldada olukorras, kus põhikohtuasja asjaolud on kõik ühe liikmesriigi sisesed ja puudub element, mis ühendab liidu õigust põhikohtuasjaga.³⁶ Ehk Euroopa Kohtus ei saa igas kohtuasjas, kus on käsitletud piirangut, mis võib mõjutada põhivabadusi, kohalda Euroopa Liidu õigust. Liidu õigust saab kohaldada olukordades, millel on seos liikmesriikide vahelise liikumisega ehk kui põhikohtuasjas on olemas piiriülene element.

1.3. Piiriülene element

Piiriülese elementi eelduse siseturuõiguse kohaldamiseks, töötas Euroopa Kohus välja eelnevalt mainitud *Saundersi* kaasuses. *Saundersi* kohtuasi puudutas briti kodanikku, kes tunnistas ennast süüdi varguses ja tal oli kohustus kolida Inglismaalt Põhja-Iirimaale ning lisaks ei tohtinud ta siseneda Inglismaale järgneva kolm aasta jooksul.³⁷ Õiguskirjanduses on välja arvatud, et Euroopa Kohus pakkus sellise käsitluse välja, eesmärgiga tagada liikmesriikide autonoomsus karistusõiguse valdkonnas.³⁸ Olenemata sellise käsitluse väljatöötamise põhjusest, hakati *Saundersi* kohtulahendist tulenevat, piiriülese elemendi eeldust siseturuõiguse kohaldamiseks rakendada ka teiste põhivabaduste kontekstis.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Craig, P., De Búrca, lk 102.

³⁵ *Ibidem*, lk 114.

³⁶ EKo 175/78, *Saunders*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Mataija, M. *Internal situations in community law: an uncertain safeguard of competences within the internal market* - Croatian Yearbook of European Law and Policy, 2009.

Esialgu mõisteti piiriülese elemendi all füüsilist liikumist ühest liikmesriigist teise.³⁹ Teisisõnu, selleks, et kohalduks Euroopa Liidu õigus, pidi näiteks kaup või isik füüsiliselt liikuma ühest liikmesriigist teise. Kohtupraktika arenedes hakkas Euroopa Kohus laiendama piiriülese elemendi mõistet. Lisaks liikmesriikide vahelisele liikumisele põhikohtuasjas põhivabaduste kohaldamiseks lugenud piisavaks ka varasema liikumise.⁴⁰ Peale füüsilisele liikumisele on kohus hakanud hindama ka põhikohtuasja potentsiaalset piiriülest mõju.⁴¹ Piiriülese elemendi laiemat tõlgendamist on kohus kohaldanud peamiselt olukordades, kus kõik põhikohtuasja asjaolud on ühe liikmesriigi sisesed⁴² ja *Saundersi* lahendis toodud käsitluse kohaselt ei oleks tohtinud nendes olukordades siseturuõigus kohalduda.

Õiguskirjanduses on piiriülest elementi liigitanud ka kaheks: materiaalne piiriülene element ja õiguslik piiriülene element. Materiaalset piiriülest elementi hinnatakse kohtuasja faktiliste asjaolude pinnalt ja õiguslik piiriülene element tähendab liikmesriigi piirangu mõju väljaspoole tema riigipiire.⁴³ Piiriülese elementi põhjalik analüüs on magistritöö teises peatükis.

Õiguskirjandus on kritiseeritud Euroopa Kohtu lähenemist, piiriülese elemendi laialt tõlgendamisel. Sellist lähenemist on nimetatud meelevaldseks, sest see piiriülese elemendi eeldus ei täida enam oma esialgset eesmärki ja loob pigem ebakindlust Euroopa Kohtu pädevuse kindlaks tegemisel.⁴⁴ Lisaks kuna piiriülese elemendi nõuet on hakatud tõlgendama liiga laialt, võib juhtuda, et iga olukord, mis sisaldab endas vähimalgi määral liikumist liikmesriikide vahel, toob endaga kaasa liidu õiguse kohaldamise ja seetõttu ei jää enam ruumi liikmesriikide autonoomiale.⁴⁵

³⁹ Stalley, A. The cross-border element and the internal situations rule in EU reverse discrimination - North East Law Review, 2015/3, No. 1.

⁴⁰ Näites: EKo 370/90, *The Queen versus Immigration Appeal Tribunal ja Surinder Singh, ex parte Secretary of State for Home Department*, ECLI:EU:C:1992:296.

⁴¹ Näites: EKo 298/87, *Procédure de redressement judiciaire versus Smanor SA*, ECLI:EU:C:1988:415.

⁴² Vaata alapeatükk 2.4.

⁴³ Arena, A.

⁴⁴ Stalley, A. lk 111.

⁴⁵ Tryfonidou, A.

1.4. Siseriiklikes olukordades põhivabaduste kohaldamine

Euroopa Kohus töötas siseriikliku kohtu põhimõtte välja eesmärgiga püüda teha kindlaks põhivabaduste kohaldamisala ja seejuures liikmesriikide pädevus. *Saundersi* lahendis tuleneva reegli eesmärgiks on välistada olukorrad, millel on siseturu õigusega vähe pistmist ja seetõttu saavad neid olukord reguleerida liikmesriigid.⁴⁶

Kui liikmesriik väidab rikkumismenetluses, et tegu on puhtalt siseriikliku olukorraga ja liidu õigus ei kohaldu, analüüsib Euroopa Kohus seda väidet otsuses. Enamik puhtalt siseriikliku olukorraga seotud vaidlustest on tekkinud aga eelotsusetaotluse menetlustes, kus Euroopa Kohus on kasutanud oma erinevaid lähenemisviise.⁴⁷

Euroopa Kohus ei analüüsi eelotsusetaotlusele vastates piiriülest elementi olukordades, kus liidu õiguse kohaldamine on ilmselge. Euroopa Kohus võib jätta liikmesriigi kohtu eelotsuseküsimusele vastamata, kui on ilmne, et soovitud liidu õiguse tõlgendus ei ole seotud põhikohtuasja faktiliste asjaoludega või kui tegu on hüpoteetilise probleemiga või kohtule ei ole piisvalt teada vajalike faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et vastata esitatud küsimustele.⁴⁸ Liidu õiguse tõlgendus ei ole seotud põhikohtuasja faktiliste asjaoludega, kui tegu on siseriikliku olukorraga ja asjas puudub piiriülene element.

Eelotsusetaotluste korral, mille põhikohtuasja asjaolud jäävad kõik ühe liikmesriigi siseseks ja on võimalus, et liidu õigus ei kohaldu, on Euroopa Kohus kasutanud sellistele taotlustele vastamiseks nelja lähenemisviisi. Esimese võimaluse korral võib kohus kohtuotsusega tuvastada, et põhivabadusi ei saa kohaldada selliste tegevuste suhtes, mille põhikohtuasja asjaolud on ühe liikmesriigi sisesed ja siseriikliku kohtu ülesanne on faktiliste asjaolude pinnalt välja selgitada, kas tegu on sellise olukorraga. Teise võimaluse kohaselt võib kohus kohtumäärusega otsustada, et põhikohtuasi ei ole kuidagi seotud liidu õigusega ja tal puudub selles olukorras pädevus. Kolmas võimalus on kohtumäärusega tuvastada, et käsitletavat siseriiklikud õigusnormid ei ole vastuolus liidu õigusega. Neljanda variandi kohaselt võib

⁴⁶ Mataija, M., lk 35.

⁴⁷ Sánchez, Iglesias, S.

⁴⁸ EKo 314/08, *Krzysztof Filipiak versus Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu*, ECLI:EU:C:2009:719, p 42 jj.

kohus sisuliselt kontrollida käsitletavaid õigusnorme, sest neid kohaldatakse piiriüleses olukorras, kuigi põhikohtuasja asjaolud on ühe liikmesriigi sisesed.⁴⁹

Õiguskirjanduses on leitud, et viimastel aastatel on Euroopa Kohus praktikas enim kasutanud lähenemist, kus Euroopa Kohus olukordades, kus on ilmselge, et tegu on puhtalt siseriikliku olukorraga, ei vasta eelotsuseküsimustele, sest nendes olukordades ei saa kohaldada liidu õigust.⁵⁰

Kohtujuristi Jääskinen arvates peaks Euroopa Kohus põhimõtteliselt alati eelotsusetaotlust kontrollima sisuliselt, selle asemel, et tunnistada neid vastuvõetamatuks.⁵¹ Küsimuse vastuvõetamatuks jätmine võib kahjustada hea koostöö põhimõtet siseriiklike kohututega.⁵² Lisaks sõltub tema arvates põhivabaduste sätete kohaldamine nende tõlgendamisest.⁵³ Kohtujurist Sharpstonil on sarnane arvamus Jääskinenga, sest ka tema arvates tuleb sellistes olukordades anda vastus vastavalt põhivabadusi käsitlevate sätete eesmärke arvestades ja automaatselt ei saa eeldada, et kõik siseriiklikud olukorrad ei ole seotud liidu õigusega.⁵⁴ Samas kui kohtujurist Wahli leiab, et kui eelotsusetaotluse esitanud liikmesriigi kohus ei ole selgitanud, olukorras kus kõik faktilised asjaolud on ühe liikmesriigi sisesed, piiriülese mõju olemasolu, võib Kohus otsustada, et tegu on oletusliku juhtumiga või ELTL sätete tõlgendamiseks ei ole piisavalt teavet.⁵⁵

⁴⁹ EKo 393/08, *Emanuela Sbarigia versus Azienda USL RM/A ja teised*, ECLI:EU:C:2010:134, kohtujuristi Jääskinen ettepanek, p 29.

⁵⁰ Sánchez, Iglesias, S., lk 15

⁵¹ EKo 393/08, *Emanuela Sbarigia versus Azienda USL RM/A ja teised*, ECLI:EU:C:2010:134, kohtujuristi Jääskinen ettepanek, p 35.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, p 36.

⁵⁴ EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française ja Gouvernement wallon versus Gouvernement flamand*, ECLI:EU:C:2007:398, kohtujuristi Sharpston ettepanek p 136.

⁵⁵ EKo Liidetud kohtuasjad 159/12–161/12, *Alessandra Venturini v ASL Varese and Others Maria Rosa Gramigna v ASL Lodi and Others and Anna Muzzio v ASL Pavia and Others*, ECLI:EU:C:2013:791, Kohtujuristi Wahli ettepanek, p 38.

Nagu eelnevalt mainitud, võib Euroopa Kohus eelotsusetaotluse vastata olukorras, kus kõik põhikaasuse asjaolud on liikmesriigi sisesed ja puudub piiriülene element. Sellised erandid grupeeris kohus 2016. aasta *Ullens de Schooten*⁵⁶ kaasuses. Need olukorrad on:

1. teiste liikmesriikide isikute huvi ei ole välistatud;
2. põhikohtuasjas tühistatavad õigusnormid on kohaldatavad ka teiste liikmesriikide kodanike suhtes;
3. siseriikliku õiguse kohaselt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus tagama selle kohtu asukoha liikmesriigi kodanikule samad õigused mis muidu tulenevad liidu õigusest; ja
4. Euroopa Liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks siseriikliku õigusega;⁵⁷

Seejuures on esimene mainitud erand oma olemuselt sarnane potentsiaalse piiriülese elemendiga ja seetõttu neid analüüsitud koos.

⁵⁶ EKo 268/15, *Fernand Ullens de Schooten versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:2016:874

⁵⁷ *Ibidem*, p 50-53.

2. Piiriülese elemendi nõude täitmine siseturu õiguse kohaldamiseks

2.1. Piiriülese elemendi nõude täitmiseks on vajalik liikumine liikmesriikide vahel

Juba enne 1979. aasta *Saunders*'i lahendit võib Euroopa Kohtu kohtupraktikast leida vihjeid, et põhivabaduste kohaldamine on välistatud, kui puudub piiriülene element. Samal aastal paar kuud varem *Knoors*'i kohtulahendis mainis Euroopa Kohus, et olukordadele, mis on puhtalt riigisisised ei kohaldu asutamisevabaduse ja teenuste osutamise sätteid.⁵⁸ Selles kaasuses ei analüüsinud Euroopa Kohus riigisisese olukorra olemust ega viidanud piiriülese elemendi olemasolu vajalikkusele. *Auer*'i kaasuses ütles Euroopa Kohus, et liikmesriigi kodanik ei saa tugineda ELTL artiklile 52, selleks, et tegutseda oma elukoha liikmesriigis veterinaararstina, muudel tingimustel, kui on kehtestatud kõnealuse liikmesriigi poolt.⁵⁹ *Saunders*'i, *Knoors*'i ja *Auer*'i lahendeid on õiguskirjanduses nimetanud ka kui kolme klassikalist tuumiklahendit, kus Euroopa Kohus kujundas kindlaks oma lähenemise puhtalt siseriiklikele olukordadele ja pöördiskrimineerimisele.⁶⁰

Kolm aastat pärast *Saunders*'i lahendit, analüüsis Euroopa Kohus piiriülese elemendi eeldust ka kaupade vaba liikumise sätete puhul 1982. aastal *Oosthoek*⁶¹'i kaasuses. Selles lahendis analüüsis Euroopa Kohus Madalmaade siseriiklike sätete vastavust ELTL art 34 ja 35ga, mis keelasid müügitgevuse käigus tasuta toodete kinkimise. Euroopa Kohus leidis, et ELTL art 34 ja 35 kohaldamisalasse ei saa kuuluda Madalmaade seadusakt, mis reguleerib Madalmaades entsüklopeediate tootmist ja müümist. Kirjastaja tootis aga osa entsüklopeediatest Belgias, mida hiljem müüs Hollandis ning seetõttu leidis Euroopa Kohus, et selline keeld piirab osaliselt ELTL artiklite 34 ja 35 sätestatud vabadusi.⁶² *Oosthoek*'i kaasuses on oluline, sest kuigi põhikohtuasjas oli tegelikult olemas piiriülene element – kirjastaja tootis osa entsüklopeediaid Belgias ehk teises liikmesriigis, kasutas kohus ranget lähenemist ja pidas põhivabaduste kohaldamist võimalikuks ainult nende raamatute puhul, mis olid füüsiliselt liikunud üle piiri ning kaupade vaba liikumise kaitse ei laienenud Madalmaades toodetud raamatutele.

⁵⁸ EKo 115/78, *Knoors vs. Staatssecretaris van Economische Zaken*, ECLI:EU:C:1979:31, p 24.

⁵⁹ EKo 136/78, *Ministère public vs. Auer*, ECLI:EU:C:1979:34, p10.

⁶⁰ Maduro, P., *The scope of European remedies: The case of purely internal situations and reverse discrimination*, - The Future of Remedies in Europe, Hart Publishing 2000.

⁶¹ EKo 286/81, *Kriminaalasjas, milles süüdistatav on Oosthoek's Uitgeversmaatschappij BV*, ECLI:EU:C:1982:438.

⁶² *Ibidem*, p 9.

Sarnaselt *Oosthoek*'i kaasusega analüüsis Euroopa Kohus eraldi siseriikliku piirangu mõju liikmesriigis toodetud ja sinna imporditud toodetele 1988. aasta *Drei Glocken*⁶³ i kaasuses. Itaalia siseriikliku seadusakti kohaselt oli keelatud müüa pastatooteid, mis oli valmistatud harilikust nisujahust või nisujahu ja durumnisujahu segust. Keeld kehtis nii Itaalias toodetud kui ka sinna imporditud pastatoodetele.⁶⁴ Euroopa Kohus rõhutas, et kaupade vaba liikumise sätetega saab sellise piirangu vastavust arutada ainult nende toodete puhul, mis on Itaaliasse imporditud ja liidu õigus ei piira Itaalia seadusandjat sellise piirangu seadmiseks Itaalia tootjatele.⁶⁵ *Oosthoek* ja *Drei Glocken* kaasuste põhjal on selgelt näha Euroopa Kohtu 1980 aastate lähenemine, mille kohaselt oli kaupade vaba liikumise sätete kohaldamiseks oluline liikmesriikide vaheline liikumine.

Euroopa Kohust on korduvalt jätnud kohaldamata teenuste osutamise vabaduse sätteid siseriiklikes olukordades, sest põhikohtuasjas puudub piiriülene element. Näiteks 1980. aasta *Debauve*⁶⁶ kaasus, mis käsitles Belgia siseriikliku regulatsiooni, mille kohaselt oli reklaamisaadete edastamine keelatud kaabeltelevisioonis. Piiriülese elemendi puudumise tõttu ei kohaldanud Euroopa Kohus siseturuõigust ka 1990. aasta *RI.SAN*⁶⁷ i kaasuses, mis puudutas asutamise ja teenuste osutamise vabadust, kus Itaalia Ischia omavalitsus asutas prügiveoteenuse pakkumiseks uue ettevõtte ja eelmine prügiveo teenuse osutaja otsustas selle otsuse vaidlustada, sest uue prügiveo lepingu sõlmimiseks ei viidud läbi avaliku konkurssi.⁶⁸ 1999. aasta *Jägerskiöld*⁶⁹ i lahendis ei kohaldanud Euroopa Kohus teenuste osutamise sätteid olukorras, kus põhikaasus puudutas kahe Soome kodaniku vahelist tüli, kus üks soovis kalastada Soomes asuvas järves, mis kuulus teisele.⁷⁰

⁶³ EKo 407/85, *3 Glocken GmbH ja Gertraud Kritzinger versus USL Centro-Sud ja Provincia autonoma di Bolzano*, ECLI:EU:C:1988:401

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, p 25.

⁶⁶ EKo 52/79, *Procureur du Roi versus Marc J.V.C. Debauve ja teised*, ECLI:EU:C:1980:83.

⁶⁷ EKo 108/98, *RI.SAN. Srl versus Comune di Ischia, Italia Lavoro SpA ja Ischia Ambiente SpA*. ECLI:EU:C:1999:400.

⁶⁸ *Ibidem*, p 22.

⁶⁹ EKo 97/98, *Peter Jägerskiöld versus Torolf Gustafsson*, ECLI:EU:C:1999:515

⁷⁰ *Ibidem*, p 43 ja 44.

Eelnevalt käsitletud lahendites on näha, et piiriülese elemendi eeldus põhivabaduste kohaldamiseks on kinnistunud kohtupraktika ja vajalik kõikide põhivabaduste kohaldamiseks. Põhivabaduste kohaldamisel piiriülese elemendi nõude täitmiseks on oluline liikumine liikmesriikide vahel. Liikmesriigi piiri ületamine toimub ka siis, kui isik liigub asukohariigist mitte Euroopa Liidu liikmesriiki ehk kolmandasse riiki ja kohtupraktikas on mitmeid näited, kuidas kohus on analüüsinud sellise liikumise mõju põhivabaduste kohaldamisele.

2001. aasta *Khalili*⁷¹ kaasuses aga käsitles, Euroopa Kohus liikumisvabaduse sätete kohaldamist pagulastele, kes saabusid kolmandatest riikidest Saksamaale ning ei olnud kunagi liikmesriigi siseselt liikunud. Selles kaasuses märkis Euroopa Kohus, et kodakondsuseta isikutele, kes elavad ühe liikmesriigi territooriumil, ei kohaldata siseturu õigust kui põhikohtuasja asjaolud on seotud ühe liikmesriigiga ja kolmanda riigiga.⁷² Ehk kohtu hinnangul ei olnud piisav pagulaste liikumine kolmandatest riikidest liikmesriiki vaid põhivabaduste kohaldamiseks on oluline liikumine liikmesriikide vahel. Ka 1996. aasta *Boukhalfa*⁷³ kaasuses oli põhikohtuasjas liikumine liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel. See lahend puudutas Belgia kodaniku, kes töötas Alžeerias. Selles kaasuses Euroopa Kohus siiski kohaldas siseturu õigust, sest Boukhalfa töötas Saksamaa saatkonnas ja tema töölepingule kohaldati Saksamaa õigust. Seejuures ei pidanud kohus oluliseks, et Boukhalfa ei olnud kunagi Saksamaal käinud, ega seal töötanud.⁷⁴ Ehk kuigi *Boukhalfa* kaasuses oli liikumine liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel, ei pidanud kohus seda oluliseks ning kohaldas põhivabadusi lähtudes Boukhalfa töösuhetest, mis oli seoseks liidu õiguse kohaldamiseks.⁷⁵ Seejuures ei sisaldanud Euroopa Kohtu poolt kohaldatud piiriülene element endas liikumist.

Khalili ja *Boukhalfa* lahendite põhjal võib öelda, et põhivabaduste kohaldamiseks ei piisa, kui liikumine on toimunud kolmanda riigi ja liikmesriigi vahel. Selleks, et põhivabadused kohalduksid on vaja, et liikumine toimuks kahe liikmesriigi vahel. Sellisele järeldusele tuleb jõuab ka, kui vaadata ELTL sätteid põhivabaduste koha, mis viitavad otse liikmesriikide vahelisele liikumisele.

⁷¹ EKo liidetud kohtuasjad 95/99 kuni 98/99 ja 180/99, *Mervett Khalil, Issa Chaaban ja Hassan Osseili versus Bundesanstalt für Arbeit ja Mohamad Nasser versus Landeshauptstadt Stuttgart ja Meriem Addou versus Land Nordrhein-Westfalen*, ECLI:EU:C:2001:532

⁷² *Ibidem*.

⁷³ EKo 214/94, *Ingrid Boukhalfa versus Bundesrepublik Deutschland*, ECLI:EU:C:1996:174.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ EKo 214/94, *Boukhalfa*.

2.2. Piiriülese elemendi nõude täidab teine isik

Saunders'i lahendis toodud põhimõtte kohaselt on siseturu õiguse kohaldamiseks vaja, et põhikaasuses eksisteeriks piiriülene element, mis algselt tähendas liikmesriikide vahelist liikumist. Isikute vaba liikumist käsitlevates lahendites hakkas kohus seda eeldust laiendama ja põhivabaduste kohaldamisel teostama analüüsi, kas isik on üldse kunagi kasutanud oma õigust vabalt liikuda ning teatud juhtudel, kas põhikaasuse osaline saab tugineda asjaolule, et piiriülese elemendi eelduse täidab teine, temale lähedane isik.

Euroopa Kohus käsitles 1992. aasta *Singhi* kaasuses esimest korda võimalust, et piiriülese elemendi nõude täidab teine isik. Nimelt leidis kohus selles kaasuses, et kolmanda isiku kaitse põhivabaduste poolt on tagatud, sest tema abikaasa oli varasemalt kasutanud liikumisvabadust.⁷⁶ Määruse 1612/68⁷⁷ kohaselt oli liikmesriigi kodaniku kolmanda riigi kodanikust abikaasal õigus resideeruda teises liikmeriigis. Selles kaasuses abiellus India kodanik Suurbritannia kodanikuga ja nad asusid elama Suurbritannias ning paar aastat hiljem kolisid nad elama Saksamaal. Suurbritanniasse tagasi pöördudes ei antud Singhil enam elamisluba.⁷⁸ Euroopa Kohus kohaldas antud kohtuasjas liidu õigust, sest Singhil Suurbritannia kodanikust abikaasa oli kasutanud õigust liikmesriikide vahel vabalt liikuda ning seda õigust ei tohi siseriiklikult piirata.⁷⁹

Singhi kaasuses väljendatud Euroopa Kohtu seisukohale on kohus tuginenud ka hiljem. Näiteks 1996. aasta *Uecker*⁸⁰'i kaasuses jättis kohus liikumisvabaduse sätted kohaldamata, sest kolmandatest riikidest pärit liikmesriigi kodanikest abikaasad ei olnud kunagi kasutanud oma õigust vabalt liikuda.⁸¹ Selles lahendis soovisid saksa kodanike venelasest ja norra kodanikest abikaasad tugineda määruse 1612/68 artiklile 11, mille saksa keelse tõlke kohaselt, võis liikmesriigi kolmanda riigi kodanikust abikaasa asuda tööle liikmesriigi territooriumil.⁸² 2008.

⁷⁶ EKo 370/90, *Singh*, p 25.

⁷⁷ 15. oktoober 1968. Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1612/68. töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires. EÜT L 257, lk 2—12.

⁷⁸ *Ibidem*, p 13.

⁷⁹ *Ibidem*, p 23.

⁸⁰ EKo Liidetud kohtuasjad 64/96 ja 65/96, *Land Nordrhein-Westfalen versus Kari Uecker ja Vera Jacquet versus Land Nordrhein-Westfalen*, ECLI:EU:C:1997:285

⁸¹ *Ibidem*, p 24.

⁸² EKo Liidetud kohtuasjad 64/96 ja 65/96, *Uecker*.

aasta *Metock*⁸³’i kaasuses aga Euroopa Kohus kohaldas liikumisvabaduse sätteid, sest kolmanda liikmesriigi kodanikust abikaasa oli varasemalt kasutanud õigust vabalt liikuda. Selles kaasuses anti Iirimaa siseriikliku õiguse kohaselt kodaniku mittekodanikust abikaasale elamisluba ainult juhul, kui see oli varasemalt elanud seaduslikult teises liikmesriigis.⁸⁴ Euroopa Kohus leidis, et kuna kodanikust abikaasa oli varasemalt kasutanud õigust vabalt liikuda siis kohaldub liidu õigus ja lisaks on Iirimaa selline siseriiklik piirang vastuolus direktiiviga 2004/38/EÜ^{85,86}

Kui *Singhi* kaasuses käsitleti liikmesriigi kodaniku liikumise mõju kolmanda riigi kodanikule siis kohus on leidnud ka vastupidi, et kolmanda isiku liikmesriigist välja saatmine võib mõjutada liidu liikmesriigi kodaniku põhivabadusi. Sellist mõju analüüsis kohus 2002. aasta *Carpenter*⁸⁷ lahendis, kus leidis, et kolmanda riigi kodanik võib liidu liikmesriigi elamisloa mitte saamisel tugineda oma abikaasa liidu õiguse rikkumisele, kui tema välja saatmine rikuks tema abikaasa põhivabadusi.⁸⁸ Kohtu hinnangul on liidu seadusandja tunnustanud liikmesriikide perekonna kaitse tagamise tähtsust, võttes vastu määruseid ja direktiive töötajate ning füüsilisest isikute ettevõtjate vaba liikumise kohta liidu piires, selleks, et kõrvaldada takistused põhivabaduste kasutamiseks.⁸⁹ Filipiinide kodanik Mari Carpenter, kes elas Ühendkuningriigis, väitis, et temale elamisloa mitte andmine rikub tema liikmesriigi kodanikust abikaasa teenuste osutamise vabadust, sest tema on see, kes hoolitseb laste eest ja vastasel korral oleks tema abikaasa äritegevus häiritud.⁹⁰

⁸³ EKo 127/08, *Blaise Baheten Metock ja teised versus Minister for Justice, Equality and Law Reform*, ECLI:EU:C:2008:449

⁸⁴ *Ibidem*, p 15.

⁸⁵ 29. aprill 2004, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse äärust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ EMPs kohaldatav tekst, ELT L 158, lk 77—123.

⁸⁶ EKo 127/08, *Metock*, p 58.

⁸⁷ EKo 60/00, *Mary Carpenter versus Secretary of State for the Home Department*, ECLI:EU:C:2002:434.

⁸⁸ *Ibidem*, p 42.

⁸⁹ EKo 60/00, *Carpenter*, p 38.

⁹⁰ EKo 214/94, *Boukhalfa*, p 38.

Kui *Singh* ja *Metock* lahendites näis asjaolu, et isikud on vahepeal elanud teises liikmesriigis juhuslik, siis 2003. aasta *Akrich*⁹¹’i kaasuses, kus abiellusid Suurbritannia kodanik ja kolmanda riigi kodanik kolisid nad mõneks ajaks elama teise liikmesriiki eesmärgiga saada hiljem kolmanda riigi kodanikule Suurbritannias elamisluba ja Suurbritannia siseriiklikkohus soovis teada, kas neil on sellises olukorras õigus keelduda välismaalasest abikaasale elamisloa andmisest.⁹² Euroopa Kohus ütles, et elamisloa andmistest võib keelduda, kui tegu on näiliku abieluga ja kui tegu ei ole näiliku abieluga, ei oma asjaolu, et abikaasad kolisid teise liikmesriiki elamise/töötamise eesmärgiga saada hiljem elamisluba, mingit tähtsust.⁹³

Eelnevalt käsitletud lahendites on Euroopa Kohus laiendanud piiriülese elemendi mõistet kahes suunas. Piiriülese elemendi nõude täita ka teine isik ja see eeldus ei pea olema täidetud põhikaasuses vaid ka varasem liikmesriikide vaheline liikumine võib olla piisav. *Carpenter*, *Singh*, *Metock*’i ja *Akrich*’i kaasuse põhjal võib öelda, et isikute vaba liikumise olukorras, kus isik on abiellus kolmanda liikmesriigi kodanikuga, saab ka see kolmanda liikmesriigi kodanik tugineda põhivabaduste kaitsele, kui tema abikaasa on kasutanud võimalust ja liikunud liikmesriikide vahel. Seejuures ei ole oluline, kui isikud on kasutanud sellist liikumist eesmärgiga, et nad hiljem saaksid tugineda põhivabadustele liikmesriigi elamisloa või kodakondsuse saamiseks.

Euroopa Kohus on varasemalt märkinud, et siseturu õiguse kohaldamist ei välista ka *Akrich*’i kaasuses välja toodud vastupidine olukord, kus isik liigub teise liikmesriiki eesmärgiga vältida siseriiklike piiranguid näiteks TV10⁹⁴ kaasuses, kus oli vaidluse all Hollandi siseriiklikule teleteenuseosutajatele seatud piirangud. Hollandi kohus väitis, et kohtuasjas puudub piiriülene element, sest TV10 ettevõtte on asutatud Luksemburgis ainult seetõttu, et vältida Hollandi teleteenuseosutajatele seatud siseriiklike piiranguid.⁹⁵ Euroopa Kohu hinnangul ei ole oluline, mis põhjusel ettevõtte teises liikmesriigis asutati ja selles juhtumises olid kohaldatavad teenuste osutamise vabadused.⁹⁶

⁹¹ EKo 109/01, *Secretary of State for the Home Department versus Hacene Akrich*, ECLI:EU:C:2003:491

⁹² EKo 109/01 *Akrich*, p 36.

⁹³ *Ibidem*, p 56.

⁹⁴ EKo 23/93, *TV10 SA v Commissariaat voor de Media*, ECLI:EU:C:1994:362.

⁹⁵ *Ibidem*, p 14.

⁹⁶ *Ibidem*, p 15.

Kui eelnevalt käsitleti lahendeid, mis puudutasid isikute vaba liikumist siis Euroopa Kohtu praktikas on näiteid ka selle kohta, kuidas piiriülese elemendi nõude täidab põhikohtuasja pooleks oleva ühingu seotud teine ühing. Näiteks on Euroopa Kohus jaatanud piiriülese elemendi olemasolu, kui põhikohtuasja kõik asjaolud on küll seotud ühe liikmesriigiga, aga ühe põhikohtuasja poole emaettevõtte asub teises liikmesriigis ja seetõttu võib kohaldada asutamisevabadust käsitlevaid ELTL sätteid.⁹⁷ *Tesco*⁹⁸ kaasuses ütles Euroopa Kohtus, et ettevõtte võib tugineda maksustamise eesmärgil teise temaga seotud ettevõtte asutamisevabaduse piirangule, kui selline piirang mõjutab ka teda ennast. Selles kohtuasjas tugines *Tesco*, mis on Ungari ettevõtte, Ühendkuningriikides tegutsevale emaettevõttele.⁹⁹

Kui eelnevalt käsitletud lahendites oli piiriülese elemendi nõue täidetud ühingu samasse kontserni kuuluvate ühikutega, on Euroopa Kohus tunnistanud ka teisi seoseid. Näiteks 2016. aasta *Admiral Casinos & Entertainment*¹⁰⁰;i lahendis oli vaidlus Austria ühingute vahel seoses hasartmängu automaatide asukohaga. Selles kaasuses esitas üks hasartmängu ettevõtte hagi teise vastu, kohustades neid lõpetama mänguautomaatide käitamise, sest neil puudus selleks vastav luba.¹⁰¹ Euroopa Kohus kohaldas teenuste osutamise vabaduse sätteid, sest kuigi vaidlusalused automaadid asusid Austria kohvikutes, opereerisid neid Tšehhi Vabariigis või Slovakkia Vabariigis asutatud äriühingud.¹⁰² Ehk kuigi vaidlus põhikohtuasjas ei puudutanud automaatide opereerimist vaid nende asukohta, otsustas kohus siiski kohaldada kaudse seose tõttu siseturuõigust.

1996. aasta *Reisebuero Broede*¹⁰³ kaasuses läks Euroopa Kohus veel kaugemale ja leidis, et põhikohtuasjas on olemas piiriülene element, sest ühing oli andnud volituse teise liikmesriigi ettevõttele. Selle kaasuse põhikohtuasi puudutas Saksmaa siseriikliku normi, mille kohaselt oli tagatud nõuete sissenõudmine lubatud ainult vastavat kvalifikatsiooni omaval juristil. Euroopa Kohus märkis, et seos liidu õiguse ja põhikohtuasja vahel on olemas, sest *Reisebuero Broede* volitas tagatud nõudeid sisse nõudma INC, mis on Prantsusmaal asutatud ettevõtte. INC

⁹⁷ EKo 186/12, *Impacto Azul Lda versus BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA jt*, ECLI:EU:C:2013:412.

⁹⁸ EKo 323/18, *Tesco-Global Áruházak Zrt. versus Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága*, ECLI:EU:C:2019:567.

⁹⁹ *Ibidem*, p 61.

¹⁰⁰ EKo 464/15, *Admiral Casinos & Entertainment AG versus Balmatic Handelsgesellschaft m.b.H jt*, ECLI:EU:C:2016:500.

¹⁰¹ *Ibidem*, p 11.

¹⁰² *Ibidem*, p 23.

¹⁰³ EKo 3/95, *Reisebüro Broede versus Gerd Sandker.*, ECLI:EU:C:1996:487.

omakorda andis volituse Saksamaa kodanikule, kes sellist võlga sisse hakkas nõudma.¹⁰⁴ Kui *Reisebuero Broede* oleks ise otse volitanud Saksamaa kodaniku sellist võlga sisse nõudma, siis teenuse osutamise sätted ei oleks kohaldunud, aga kuna nad kasutasid vahendustevõtet siis kohaldusid põhivabadused.

Saunders'i lahendis rõhutas Euroopa Kohus, et piiriülene element peab tulema põhikaasuse asjaoludest. *Admiral Casinos & Entertainment* ja *Reisebuero Broede* kaasustes toodud piiriülene element, mis tegi võimalikuks liidu õiguse kohaldamise, aga ei olnud seotud põhikaasuse vaidlusega. Seos, mis tegi võimalikuks liidu õiguse kohaldamise, oli olemas põhikohtuasja pooltel ehk taaskord on Euroopa Kohus kaugenenud *Saunders*'i lahendis välja toodud piiriülese elemendi käsitlusest.

Sarnaselt isikute vaba liikumise sätete korral, võib piiriülese elemendi täita kolmas isik ka asutamisvabaduse ja teenuste osutamise vabaduste puhul. Lisaks ei ole ka asutamisvabaduste ning teenuste osutamise vabaduste sätete puhul oluline eesmärk, mis pärast on toimunud liikumine teise liikmesriiki. Isegi, kui selline liikumine on toimunud eesmärgiga vältida piiranguid riigis, kus tegelikult teenuseid osutatakse.

2.3. Hüpoteeiline piiriülene element

Piiriülese elemendi nõude kohaselt ei saa isik tugineda oma ELTL tulenevate põhivabaduste piiramisele enne kui ta on kasutanud oma õigust liikmesriikide vahel liikumiseks. Samas on igal Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikul õigus liidu siseselt liikuda ja see, et isik ei ole veel liikunud, ei tähenda tingimata, et ta ei teeks seda tulevikus.

Võimalust, et isik kunagi liigub ja seetõttu on põhivabadused kohaldatavad, analüüsis Euroopa Kohus esimest korda 1984. aasta *Moseri*¹⁰⁵ lahendis. Hans Moseril ei lubatud sooritada tööpraktikat, mis oli vajalik õpetaja ameti omandamiseks, sest ta oli Sakamaa Kommunistliku partei liige ja seetõttu väitis ta, et kuna tal ei võimaldata omandada vastavat elukutset, ei saa ta tulevikus õpetajana töötada ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides.¹⁰⁶ Siiski leidis kohus selles lahendis, et hüpoteeiline seos liidu õigusega ei ole piisav töötajate vaba liikumise sätete

¹⁰⁴ *Ibidem*, p 15.

¹⁰⁵ EKo 180/83, *Hans Moser versus Land Baden-Württemberg*, ECLI:EU:C:1984:233.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p 18.

kohaldamiseks.¹⁰⁷ *Moser*'i lahendis toodud põhjendustele tugines Euroopa Kohus ka 1997. aasta *Kremzow*¹⁰⁸'i kohtuasjas, mis käsitles Austria kohtuniku, kes oli mõrvanud Austria advokaadi ja tal ei lubatud ennast kohtus esindada. Selles kaasuses väitis Mr Kremzow, et kuna ta on Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik ja igal liidu kodanikul on õigus vabale liikumisele liikmesriikide vahel, ilma teise liikmesriiki elama asudes, tuleb kohaldada põhivabadusi.¹⁰⁹ Euroopa Kohus ei pidanud sellist puhtalt hüpoteetilist olukorda siiski piisavaks seoseks ja ei kohaldanud siseturu õigust.¹¹⁰ *Moser* ja *Kremzow* kaasustes võttis Euroopa Kohus seisukoha, mille kohaselt ei saa isik ennetavalt tugineda oma liikumisvabaduse rikkumisele, kui ta ei ole seda kasutanud ning asjaolu, et siseriiklik piirang võib tulevikus takistada isiku liikumist, ei taga veel põhivabaduste kohaldamist.

Kui *Moser* ja *Kremzow* kaasustes ei kohaldanud Euroopa Kohus liidu õigust, sest isikute liikumine tulevikus oli puhtalt hüpoteetiline, siis 1995. aasta *Bosman*¹¹¹ lahendis kasutas kohus teist lähenemist. See kaesus puudutas belgia kodanikust Belgia jalgpalliklubi mängijat, kelle üleminek Prantsusmaa klubisse ei läinud läbi URBSFA, FIFA ja/või UEFA kehtestatud lisatasude tõttu.¹¹² UEFA väitis, et tegu on siseriikliku olukorraga, sest põhikohtuasjas puudus piiriülene element.¹¹³ Euroopa Kohus selle väitega ei nõustunud, kuna Mr. Bosman oli Prantsusmaa jalgpalliklubiga töölepingu juba sõlminud.¹¹⁴ Ehk kuigi sarnaselt *Moser* ja *Kremzow* kaasustele ei olnud Bosman veel liikunud ühest liikmesriigist teise, pidas Euroopa Kohus sõlmitud töölepingut piisavaks seos, mis tagas põhivabaduste kohaldamise.

Moser ja *Kremzow* kaasustes toodud käsitlusest loobus Euroopa Kohus 2004. aasta *Zhu ja Chen*¹¹⁵ kohtuasjas, kus kohus tõdes, et isikule ei saa keelata kasutada liidu isikute liikumisvabaduse õigusnormidest tulenevaid hüvesid ainult seetõttu, et see isik ei ole kunagi liikunud ühest liikmesriigist teise.¹¹⁶ Selles lahendis tõi kohus veel välja, et teoreetiliselt on

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ EKO 299/95, *Friedrich Kremzow versus Republik Österreich*, ECLI:EU:C:1997:254.

¹⁰⁹ EKO 299/95, *Kremzow*.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ EKO 415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman*, ECLI:EU:C:1995:463

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *Ibidem*, p 13.

¹¹⁴ *Ibidem*, p 90.

¹¹⁵ EKO 200/02, *Kunqian Catherine Zhu ja Man Lavette Chen versus Secretary of State for the Home Department*, ECLI:EU:C:2004:639.

¹¹⁶ *Ibidem*.

sellel konkreetset isikul võimalus liikuda ühest riigist teise, lihtsalt oma vanuse tõttu, ei ole ta seda õigust veel kasutanud.¹¹⁷ Kaasus puudutas Hiina kodaniku, kes sünnitas oma lapse Ühendkuningriigis, selleks, et tema laps saaks Iirimaa kodakondsuse ja tema ema saaks seeläbi õiguse vajadusel elada Ühendkuningriigi territooriumil. Euroopa kohtu hinnangul annavad ERTL artikkel 21 ja nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiiv 90/364/EMÜ¹¹⁸ (elamisõiguse kohta) sellise lapse vanemale õiguse elada temaga koos vastuvõtvas liikmesriigis, kui tal on piisavalt vahendeid selleks, et laps ei muutuks vastuvõtva liikmesriigi eelarvele koormavaks.¹¹⁹

Zhu ja *Chen* kaasuses kaldus Euroopa Kohus kõrvale oma varasemast praktikast, kui leidis, et isik ei tohiks ilma jääda liikumisvabaduse õigusnormidest tulenevatest hüvedest põhjusel, et ta ei ole kunagi liidu siseselt liikunud. Siiski on oluline välja tuua, et *Zhu* ja *Cheni* kaasuses analüüsiti lapse liikumisvabaduse kasutamist, samas kui *Moser* ja *Kremzow* lahendid puudutasid täiskasvanuid ning kohus ka ise kasutas põhjendusena asjaolu, et oma vanusest tulenevalt ei ole laps jõudnud oma liikumisvabadust kasutada. Ehk kohtupraktikast ei ole selgunud, kas sellisele hüpoteetilisele liikumisele saab ka tugineda isik, kes ei ole enam laps. Lisaks on veel oluline märkida, et kui eelnevas alapeatükis 2.2 käsitleti olukordi, kus piiriülese elemendi nõude täitis kolmanda liikmesriigi kodaniku abikaasa siis selles lahendis kohus tõdes, et vastava nõude võib täita ka sellise isiku laps.

Sarnaselt isikute vaba liikumise vabadusega on kohus ka teenuste osutamise vabadusega seoses käsitlenud põhivabaduste kohaldamist olukordades, mis puudutasid teoreetilist võimalust, et teenuse saajad on teise liikmesriigi kodanikud. 1991. aasta *Höfner*'i lahendis ei kohaldanud Euroopa Kohus Saksamaa värbamisettevõtte ja värbajate vahelises vaidluses asutamisvabaduse sätteid, isegi kui teoreetiliselt on võimalik, et värbamisettevõtte värbab teise liikmesriigi kodanikke või saksa kodaniku, kes elab teises liikmesriigis.¹²⁰ 1997. aasta *La Famiglia*¹²¹ lahendis ei kohaldanud Euroopa Kohus töötajate ja teenuste vaba liikumise sätteid Itaalia avalik-õigusliku juriidilise isiku ning Itaalia ettevõtte vahelises vaidluses tasumata sotsiaalkindlustushüvitiste üle. Kohus märkis, et esitatud eelotusetaotlusest ei paistnud midagi,

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ 28. juuni 1990 Nõukogu direktiiv, 90/364/EMÜ, elamisõiguse kohta, EÜT L 180, lk 26—27.

¹¹⁹ EKo 200/02, *Zhu ja Chen*.

¹²⁰ EKo 41/90, *Klaus Höfner ja Fritz Elser versus Macrotron GmbH*, ECLI:EU:C:1991:161, p 39.

¹²¹ EKo 134/95, *Unità Socio-Sanitaria Locale n° 47 di Biella (USSL) versus Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL)*, ECLI:EU:C:1997:16

mis tõestaks, et vastavaid teenuseid osutasid või oleks pidanud osutama isikud, kes olid pärit teistest liikmesriikidest.¹²²

1995. aasta *Alpine Investments*¹²³'i kaasuses, kus Madalmaade seadusandja keelas investeerimisteenuste pakkujatel potentsiaalsete klientidega ühendust võtta, ilma et need kliendid oleks selleks loa andud. Alpine Investments registrijärgne asukoht oli Madalmaades, aga nad pakkusid teenuseid ka teistes liikmesriikides, ilma nendesse ümber asumata.¹²⁴ Madalmaades selline keeld tõi kaasa kus Alpine Investments ei saanud sellised kõnesid sooritada ka teistese liikmesriikidesse.¹²⁵ Euroopa Kohus leidis, et eksisteerib teenuste osutamise piirang, sest ettevõtte ei saa helistada teises liikmesriigis asuvatele potentsiaalsetele klientidele.¹²⁶ Sarnaselt eelnevalt käsitletud lahenditele, ei viinud ühing oma asukohta teenuse osutamiseks teise liikmesriiki ning kõikidel juhul oli tegemist potentsiaalsete klientidega. Võrreldes *Höfnér* oli *Alpine Investments* varasemalt selliseid kõnesid teistese liikmesriikidesse juba teinud ning seetõttu ütles kohus, et tegu on teenuste osutamise piiranguga.

2019. aasta *Pólus Vegas*¹²⁷ kaasuses täpsustas Euroopa Kohus, et piiriülest elemendi esinemist ei saa eeldada olukorras, kus teistest liikmesriikidest pärit kodanikel on võimalus pakutavaid teenuseid saada.¹²⁸ BONVER WIN kaasuses võttis Děčín linna volikogu vastu määruse, mille kohaselt oli kogu linna territooriumil v.a. määruses nimetatud kohades keelatud korraldada hasartmänge.¹²⁹ Selleks, et kohalduksid teenuste osutamise vabaduse sätted, esitas BONVER WIN klientide nimekirja, kus oli toodud teistest liikmesriikidest pärit kliendid, mis Euroopa Kohtu hinnangul oli piisav siseturuõiguse kohaldumiseks.¹³⁰

Võrreldes isikute vaba liikumis sätete kohaldamisega on Euroopa Kohus teenuste osutamise vabadusega seotud lahendites, kasutanud rangemat lähenemist võimaliku hüpoteetilist piiriülest elementi analüüsid. Kui algselt oli mõlema põhivabaduse kohaldamiseks hüpoteetilisele elemendile toetumine välistatud siis 2002. aasta *Zhu* ja *Chen* kaasuses, muutis kohus seisukohta

¹²² EKo 134/95, *La Famiglia*, p 20-21.

¹²³ EKo 384/93, *Alpine Investments BV versus Minister van Financiën*, ECLI:EU:C:1995:126

¹²⁴ *Ibidem*, p 5.

¹²⁵ *Ibidem*, p 23.

¹²⁶ *Ibidem*, p 37-39.

¹²⁷ EKo 665/18, *Pólus Vegas Kft. versus Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága*, EU:C:2019:477.

¹²⁸ *Ibidem*, p 24

¹²⁹ EKo 311/19, *BONVER WIN, a. s. versus Ministerstvo financí ČR*, ECLI:EU:C:2020:981.

¹³⁰ *Ibidem*.

isikute vaba liikumist käsitlevates lahendites. *Zhu* ja *Chen* kaasuse kohaselt saab isikute vaba liikumise sätet kohaldamiseks isik toetuda asjaolule, et ta kunagi liigub, kui selline liikumine ei olnud vanuse tõttu varem võimalik. Samas kui teenuste osutamise lahendites kohus võttis teistsuguse suuna ning lähtub asjaolust, et sellist asja ei saa eeldada. Teiste põhivabaduste lõikes ei ole kohus hüpoteetilise liikumise mõju analüüsinud.

2.4. Potentsiaalne piiriülene mõju

Eelmises alapeatükis käsitleti kaasuseid, kus Euroopa Kohus on analüüsinud tulevikus võibolla toimuva liikumise mõju põhivabaduste kohaldamisele. Puhtalt siseriiklikes olukordades põhivabaduste kohaldamisel on kohus lisaks põhikohtuasja asjaoludele tuginedes, lähtunud ka sellise kohtuasja võimalikust mõjust siseturule. Kui põhikohtuasjas puudub piiriülene element siis *Saundersi* kaasuses toodud käsitluse kohaselt, ei tohiks põhivabadused kohalduda. Ometi on kohtupraktikas kaasuseid, kus Euroopa Kohus on hinnanud riigisisse olukorra potentsiaalset mõju siseturule ning sellest tulenevalt kohaldanud põhivabadusi. Õiguskirjanduses on sellist Euroopa Kohtu lähenemist nimetatud ka kui õiguslikuks või fiktiivseks piiriüleseks elemendiks¹³¹ või põhikaasuse asjaoludest piiriülese elemendi „välja pigistamiseks“¹³²

Esmakordselt käsitles Euroopa Kohus potentsiaalset piiriülest elementi 1988. aasta *Smanor* kaasuses. Selles kaasuses analüüsis kohus Prantsusmaa siseriikliku õigusakti, mille kohaselt tohtis tooteid nimetada "sügavkülmutatud jogurtiks" ainult teatud seaduses sätestatud tingimustel.¹³³ Prantsusmaa väitis, et selles olukorras ei saa kohaldada liidu õigust, sest vastava termini kasutamine ja sellise jogurti tootmine puudutab prantsusmaa ettevõtteid.¹³⁴ Euroopa Kohus tõi aga välja, et sarnaseid tooteid sama nimega valmistatakse ka teistes liikmesriikides ja kohtu hinnangul ei ole välistatud, et sarnaseid tooteid võidakse importida Prantsusmaale ning sellisel juhul kohalduks nendele toodetele vastav siseriiklik norm.¹³⁵

¹³¹ Hatzopoulos, V. The court's approach to services (2006-2012): from case law to case load? *Common Market Law Review* 50/2013, lk 472.

¹³² Tryfonidou, A.

¹³³ EKO 298/87, *Smanor*.

¹³⁴ *Ibidem*,

¹³⁵ *Ibidem*, p 8.

Smanor kaasuse põhikohtuasi ei sisaldanud piiriülest elementi ehk kõik asjaolud jäid ühe liikmesriigi siseseks. Kohus otsustas aga siiski kohaldada siseturuõigust, selleks, et kui põhikaasuse olukorda peaks sattuma mõni teise liikmesriigi sügavkülmutatud jogurtite tootja, siis temale oleks kaitse liidu õiguse poolt olemas.

Potentsiaalse piiriülese mõju kirjeldamiseks on Euroopa Kohus kasutanud kahte lähenemisviisi. Esimese variandi järgi, kohus piiriülese mõju näitamiseks, kirjeldab kaasuse asjaolude pinnalt, milles seisneb piiriülene mõju, mille tõttu on põhivabaduste kohaldamine vajalik. Teise variandi kohaselt, kohus lähtub oletusest, et potentsiaalne piiriülene mõju „ei ole välistatud“.

2.4.1. Potentsiaalne mõju teiste liikmesriikide kodanikele

Potentsiaalse piiriülese mõju kirjeldamiseks esimest varianti kasutas Euroopa Kohus esmakordselt 1997. aastal *Pistre*¹³⁶ lahendis, kus põhikohtuasjas süüdistati kolme Prantsusmaa kodanikku tarbijaid eksitava tootemärgistuse kasutamise eest. Süüdistatavad kasutasid oma müüdavate sinkide märgistamiseks silte, millest võis järeldada, et müüdav kaup on valmistatud Prantsusmaa mägistes piirkondades elavatest sigadest ja selline märgistus ei olnud lubatud toodetel, mille toorainet ei kasvatatud nendes piirkondades.¹³⁷ Väidetavalt praktikas ei kohaldatud seda piirangut imporditavatele kaupadele, aga kuna Prantsusmaa siseriiklik norm ei välistanud, et sellist piirangut võidakse kohaldada ka teistest liikmesriikidest imporditavatele kaupadele siis kohtu hinnangul kujutab selline piirang endast takistust ELTL artikkel 34 tähenduses.¹³⁸ Esmapilgul võib *Pistre* lahendis kasutatud variant, potentsiaalse mõju kirjeldamiseks, võib esmapilgul tunduda sarnane teisele võimalusele, kus kohus kasutab väljendit, et potentsiaalne piiriülene mõju „ei ole välistatud“. Selles kaasuses aga lähtus kohus asjaolust, et Prantsusmaa seadus ei välista sellise märgistuse kohaldamist imporditud kaupadele. Ehk kohus leidis antud kohtuasjas, mis puudutab siseriikliku olukorda, on potentsiaalne mõju olemas, sest siseriiklik seadus ei välista selle kohaldamist imporditud toodetele, mitte et sellist potentsiaalset mõju ei saa välistada.

¹³⁶ EKo liidetud kohtuasjad 321/94, 322/94, 323/94 ja 324/94, *Kriminaalasjas, milles süüdistatavad on Jacques Pistre (C-321/94), Michèle Barthes (C-322/94), Yves Milhau (C-323/94) ja Didier Oberti (C-324/94)*, ECLI:EU:C:1997:229.

¹³⁷ *Ibidem*, p 12.

¹³⁸ *Ibidem*, p 46-48

Kui *Pistre* lahendis lähtus Euroopa Kohus argumendist, et liikmesriigi õigus ei välista sellise sätte kohaldamist ka teistest liikmesriikidest toodud kaupadele siis 2000. aasta *Schutzverband*¹³⁹ kaasuses põhjendas kohus potentsiaalset mõju sellega, et siseriikliku piirangut kohaldatakse ka teiste liikmesriikide kodanikele, kui nad soovivad selles liikmesriigis tegutseda. See kaasus puudutas Austria siseriikliku piirangut, mille kohaselt peab toiduainete ükselt-uksele müümisele omama ettevõtte (sh Austria ettevõtte) igas tegutsevas regioonis kindlat püsivat asukohta.¹⁴⁰ Euroopa Kohus selgitas, et selline siseriiklik meede muudab ka teiste liikmesriikide ühingutel Austrias kaupade kojuveoteenuse teenuse pakkumise keerulisemaks ja kallimaks, sest nad peavad asutama ühingu igas tegutsevas omavalitsuses.¹⁴¹

2009. aasta *Presidente del Consiglio dei Ministri* kaasuses kasutas Euroopa Kohus siseriiklikus olukorras ELTL artikkel 56 kohaldamiseks nii hüpoteetilist liikumist kui ka potentsiaalset mõju. Selles kaasuses oli Itaalia Sardiinia maakonnas kehtestatud maakondlik maks õhusõidukite ja lõbusõidulaevade maandumise ning ankrusse jäämiseks kõigile käitajatele, kes ei olnud selle maakonna maksuresidendid.¹⁴² Euroopa Kohus leidis, et teenused, mis on sellise maksuga maksustatud, võivad olla piiriülest laadi, sest selline piirang võib mõjutada Sardiinias asuvate ettevõtjate võimalusi selliseid teenuseid pakkuda kodanikele ja ettevõtjatele, kelle elu või asukoht on teises liikmesriigis (hüpoteetiline liikumine) ning mõjutab selliste ettevõtjate tegevust, kelle asukoht on teises riigis, aga nad käitavad Sardiinias lõbusõidulaevu (potentsiaalne mõju).¹⁴³ Seejuures on oluline välja tuua, et eelnevas ja ka edaspidises kohtupraktikas¹⁴⁴ on kohus eitanud teenuste osutamise vabadusele tuginemist hüpoteetilise piiriülese elemendi puhul. Selgusetuks jääb, kas ainuüksi sellisele hüpoteetilisele liikumisele saab tugineda ka eraldi või ainult koos potentsiaalse mõjuga.

Euroopa Kohus on paaril korral potentsiaalset piiriülest mõju analüüsid leidnud, et see ei ole põhikaasuses kohaldatav. Näiteks 2010. aasta *Sbarigia*¹⁴⁵ kaasuses, kus Emanuela Sbarigia soovis saada erandit Roomas kehtivatest kohustuslikest lahtiolekuaegade ja puhkuste üldisest regulatsioonist. Euroopa Kohus leidis, et teenuste osutamise vabaduse sätteid ei ole kohaldu,

¹³⁹ EKo 254/98, *Schutzverband gegen unlauteren Wettbewerb versus TK-Heimdienst Sass GmbH*, ECLI:EU:C:2000:12.

¹⁴⁰ EKo 254/98, *Schutzverband*.

¹⁴¹ *Ibidem*, p 26.

¹⁴² *Presidente del Consiglio dei Ministri*

¹⁴³ EKo 169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri versus Regione Sardegna*, ECLI:EU:C:2009:709, p 28.

¹⁴⁴ Vaata alapeatükk 2.4.

¹⁴⁵ EKo 393/08, *Emanuela Sbarigia versus Azienda USL RM/A ja teised*, ECLI:EU:C:2010:388

sest põhikohtuasi käsitles ühte konkreetset juhtumit, mitte üldist regulatsiooni ja seetõttu puudub mõju teiste liikmesriikide isikutele.¹⁴⁶ Kohus selgitas, et mõju puudub, sest kui teise liikmesriigi kodanik sooviks avada apteeki Rooma omavalitsuses, rakendatakse talle üldist regulatsiooni, mitte Emanuela Sbarigia osas tehtud otsust.¹⁴⁷ Sarnaselt *Sbarigia* kaasusega, leidis Euroopa Kohus ka 2014. aasta *Airport Shuttle Expressi*¹⁴⁸ lahendis, et põhikohtuasjas puudub piiriülene mõju ja seetõttu ei kohaldu ELTL asutamisõiguses sätteid. Selles kaasuses soovisid kaebajad, et neile ei kohaldataks teatud tingimusi, mis kaasnevad olemasolevate sõidukrendi teenuse pakkumise lubadega.¹⁴⁹ Euroopa Kohus märkis sarnaselt *Sbarigia* lahendiga, et teise liikmesriigi ettevõtjale kehtiksid sõidukrendi teenuse osutamise loa taotlemise samad tingimused.¹⁵⁰

Sbarigia ja *Airport Shuttle Expressi* kaasustest nähtub, et Euroopa Kohtu hinnangul ei ole põhikohtuasjas piiriülest mõju, kui isikud soovivad liidu õiguse tõlgendamist olukorras kus vastav siseriiklik akt kehtib ainult isiklikult nende suhtes. Selline Euroopa Kohtu käsitus on mõistlik, sest niisugused siseriiklikud aktid ei mõjuta kuidagi teise liikmesriigi kodanike.

Potentsiaalse mõju hindamisel, esimese variandi järgi, on Euroopa Kohus peamiselt lähtunud võimalikust stsenaariumist, kus puhtalt siseriikliku olukorda kunagi tulevikus võib tulla teise liikmesriigi isik ja seetõttu on oluline ennetavalt anda siseriikliku kohtu eelotusetaotluse küsimustele vastus. Potentsiaalset mõju on kohu hinnanud peamiselt kaupade vaba liikumisvabaduste taustal. Teenuste osutamise vabadust ja isikute vaba liikumise puhul on rohkem analüüsitud hüpoteetilise liikumise kontekstis.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p 23

¹⁴⁷ *Ibidem*, p 24.

¹⁴⁸ EKo Liidetud kohtuasjad C-162/12 ja C-163/12, *Airport Shuttle Express scarl ja Giovanni Panarisi (C-162/12) ja Società Cooperativa Autonoleggio Piccola arl ja Gianpaolo Vivani (C-163/12) versus Comune di Grottaferrata*, ECLI:EU:C:2014:74.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p 46.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p 47.

2.4.2. Teiste liikmesriikide kodanike huvi ei ole välistatud

Eelnevas alapeatükis käsitletud lahendites kirjeldas Euroopa Kohus põhikohtuasja asjaolude pinnalt potentsiaalset mõju liidu õigusele ja sellega põhjendas, miks on siseriiklikus olukorras vajalik siseturuõiguse kohaldamine. Kohtupraktikas on rohkem levinud teine variant, kus kohus lähtub oletusest, et võimalik potentsiaalne mõju „ei ole välistatud“.

Kui *Smanor*'i kaasuses kasutas Euroopa Kohus põhjendusest, et mõju teiste liikmesriikide kodanikele ei ole välistatud siis 2001. aasta *PreussenElektra*¹⁵¹ kaasuses pani kohus aluse käsitlusele, kus kohtulahendites ei põhjendatud enam, miks kohus leiab, et antud kohtuasjas siseriiklikule olukorrale vaatamata esineb piiriülene mõju. Selles kaasuse ütles Euroopa Kohus, et siseriikliku regulatsiooni vastuolu ELTL artikkel 36ga analüüsimise põhjendamiseks piisab, kui kohus märgib, et „ei ole ilmne, et ühenduse õiguse tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega.“¹⁵² Selles kohtuasjas hindas Euroopa Kohus, kas siseriiklik meede, mille kohaselt on Saksa elektriettevõtjal kohustus osta taastuvast energiaallikatest saadud elektrienergiat miinimumhindadega on vastuolus ELTL artikkel 36ga.¹⁵³ Kui eelnevas peatükis käsitletud lahendites kohus põhjendas, milles seisneb piiriülene mõju, mille tõttu on oluline siseturuõiguse kohaldamine siis *PreussenElektra* kaasuses toodud seisukoha järgi ei ole selline põhjendus vajalik ning piisab eeldusest, et siseriiklikus olukorras käsitletav piirang võib kujutada endast takistust siseturu toimimisele.

2010. aasta *Attanasio*¹⁵⁴ kaasuses analüüsis Euroopa Kohus asutamisevabaduse sätete kohaldumist olukorras, kus Itaalia siseriikliku seaduse kohaselt oli kindlaks määratud teeäärsete kütusetanklate vaheline miinimumkaugus. Sarnaselt *PreussenElektra* kaasusele, leidis kohus, et kuna ei saa välistada teistes liikmesriikides asutatud ettevõtjate huvi Itaalia kütuse turustamiseks siis kohaldub siseturuõigus.¹⁵⁵ Kohus põhjendas, et sellise mõju eeldamine on lubatud, kuna liikmesriigi kohtu pädevuses on otsustada, kas eelotsuse esitamine on vajalik ning Euroopa Kohus võib jätta küsimustele vastamata vaid siis, kui on ilmselge et soovitud liidu

¹⁵¹ EKo 379/98, *PreussenElektra AG versus Schhlesweg AG; Windpark Reußenköge III GmbH ja Land Schleswig-Holsteini osavõtul*, ECLI:EU:C:2001:160

¹⁵² EKo 379/98, *PreussenElektra*, p 52.

¹⁵³ *Ibidem*, p

¹⁵⁴ EKo 384/08, *Attanasio Group Srl versus Comune di Carbognan*, ECLI:EU:C:2010:133.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p 24.

õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja asjaoludega.¹⁵⁶ Ehk *Attanasio* kaasuse kohaselt, kui siseriiklik kohus on esitanud eelotsusetaotluse, isegi kui tegu on siseriikliku olukorraga, tuleb eeldada, et sellisel olukorral on mõju liidu õigusele ning seetõttu ei saa potentsiaalset mõju välistada.

Kui *Attanasio* kaasuses tõi Euroopa Kohus välja asjaolu, et eelotsuse küsimusele saab kohus jätta vastamata ainult juhul, kui ilmselgelt puudub seos küsitava ja liidu õiguse vahel, siis 2013. aasta *Citroën Belux*¹⁵⁷ lahendis viitas kohus ainult asjaolule, et teiste isikute huvi ei ole välistatud. Põhikaasuses tohtis Belgia siseriikliku seadusandluse kohaselt teha seotud pakkumisi, millest vähemalt üks osa on finantsteenuse, ainult teatud seaduses nimetatud juhtudel.¹⁵⁸ Kampaania käigus, andis Citroëni kõigile auto ostjatele lisaks tasuta kindlustuse kuueks kuuks. Belgia kindlustus- ja finantsmaaklerite liit pidas vastavat pakkumist keelatud pakkumiseks.¹⁵⁹ Euroopa Kogus leidis, et kuna ei ole välistatud olukord, et ka teise liikmesriigi kodanikud soovivad Belgias teha sellised pakkumisi, tuleb analüüsida vastava meetme kooskõla ELTL artikliga 56.¹⁶⁰

Kui *PreussenElektra* kaasuses tõi kohus välja, et piiriülese huvi näitamisest piisab, kui viidata asjaolule, et selline huvi ei ole välistatud ja selline seisukoht kinnistus *Attanasio* ning *Citroën Belux* kaasustes siis 2014. aasta *Crono Service scarli*¹⁶¹ lahendis leidis kohus, et sellist huvi ei saa eeldada.¹⁶² Kohtu hinnangul ei selgitanud siseriiklik kohus eelotsusetaotlustes, kuidas põhikaasuses käsitletavat siseriiklikud õigusnormid võiksid takistada teiste liikmesriikide ettevõtjate asutamisvabaduse teostamist Itaalias ning miski eelotsusetaotluses ei andnud mõista, et põhikohtuasja asjaoludega kaasneks mingisugune piiriülene huvi.¹⁶³

¹⁵⁶ *Ibidem*, p 25.

¹⁵⁷ EKo 265/12, *Citroën Belux NV versus Federatie voor Verzekerings- en Financiële Tussenpersonen*, ECLI:EU:C:2013:498.

¹⁵⁸ EKo 265/12, *Citroën Belux*, p 29.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p 9.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p 33.

¹⁶¹ EKo Liidetud kohtuasjad 419/12 ja 420/12, *Crono Service scarl jt ja Anitrav – Associazione Nazionale Imprese Trasporto Viaggiatori versus Roma Capitale ja Regione Lazio*, ECLI:EU:C:2014:81.

¹⁶² *Ibidem*, p 37.

¹⁶³ EKo Liidetud kohtuasjad 419/12 ja 420/12, *Crono Service scarl*, p 37.

Kui *Crono Service scarli* kaasuses leidis Euroopa Kohus, et teiste isikute huvi ei saa eeldada siis 2013. aasta *Ragn-Sells*¹⁶⁴ kaasuses põhjendas kohus piiriülese huvi puudumist sellega, et siseriiklik kohus ei ole selgitanud eelotsusetaotlustes, milles seisneb võimalik piiriülene huvi.¹⁶⁵ See kaasus puudutas *Ragn-Sells* ja Sillamäe omavalituse vahelist vaidlust Sillamäe territooriumil tekkinud jäätmete töötlemise üle.¹⁶⁶ Euroopa Kohus leidis, et selline olukord ei ole ühestki aspektist seotud teenuste osutamise vabaduse ja asutamisvabaduse liidu õigusega, sest esitatud eelotsusetaotluse materjalidest ei nähtu, et „teistes liikmesriikides asuvad ettevõtjad oleks olnud huvitatud Sillamäe Linnavalitsuse hallataval territooriumil tekkinud jäätmete töötlemisest.“¹⁶⁷

Kui *Crono Service scarli* ja *Ragn-Sells* kaasuses ei kohaldanud kohus põhivabadusi, sest siseriiklik kohus ei selgitanud, milles seisneb piiriülene huvi siis 2016. aastal *Security Service*¹⁶⁸ kaasuses ütles kohus, et kuna eelotsusetaotluses ei ole siseriiklik kohus esitanud konkreetseid asjaolusid selle kohta, et siseriiklikus olukorras põhikohtuasjas peaksid kohaldama ELTL artikleid 49 ja 56 siis ei ole Euroopa Kohtul pädevust küsimustele vastamiseks.¹⁶⁹ Põhikohtuasi puudutas Itaalia Napoli provintsis turvaettevõtjatele kehtestatud ettekirjutusi, mille kohaselt pidi teatud turvateenuseid osutama vähemalt kaks julgeolekutöötajat.¹⁷⁰ Ehk kui *Ragn-Sells* kaasuses oleks Euroopa Kohus oodanud siseriikliku kohtu üksnes selgitust, miks antud siseriiklikus olukorras oleks pidanud kohaldama siseturuõigust siis *Security Service* soovis kohus, et siseriiklik kohtus oleks esitatud konkreetset asjaolud.

Kui eelnevalt käsitletud *Sbarigia* ja *Airport Shuttle Expressi* kaasustes ei kohaldanud Euroopa Kohus siseturuõigust, sest põhikohtuasjas puudus kohtu hinnangul piiriülene mõju. *Crono Service scarli*, *Ragn-Sells* ja *Security Service* kaasustes aga ei kohaldanud kohus põhivabadusi, sest siseriiklik kohus ei olnud eelotsusetaotluses piisvalt põhjendanud piiriülese mõju olemasolu. Ehk viimati nimetatud lahendite puhul oli tegu pigem protseduurilise küsimusega.

¹⁶⁴ EKo 292/12, *Ragn-Sells AS versus Sillamäe Linnavalitsus*, ECLI:EU:C:2013:820.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p 71.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p 72.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p 74.

¹⁶⁸ EKo liidetud kohtuasjad C-692/15–C-694/15, *Security Service Srl jt versus Ministero dell'Interno jt.*, ECLI:EU:C:2016:344.

¹⁶⁹ *Ibidem*, p 24 ja 25.

¹⁷⁰ *Ibidem*, p 6.

2.5. Siseriiklikud siseturu piirangud

Saunders'si lahendist tuleb põhimõte, mille kohaselt ei kohaldata siseturu õigust siseriiklikes olukordades, kui puudub element, mis ühendaks liidu õigust põhikohtuasjaga. Eelnevalt käsitletud lahenditest on näha, et liidu õiguse kohaldamiseks on vaja liikumist ühest liikmesriigist teise. Selline käsitlus on aga probleemne eriti föderaalsete riikide puhul nagu näiteks Belgia, kus autonoomsetel alamüksustel on teatud küsimustes ainupädevus.¹⁷¹ Sellised autonoomsete alamüksuste poolt vastu võetud õigusaktid võivad omada mõju, mis võib takistada põhivabaduste teostamist liikmesriigi sees. Selles alapeatükis on analüüsitud lahendeid, kus põhikohtuasjas on toimunud liikumine ühest liikmesriigi allüksusest teise.

Euroopa Kohtus on mitmeid näiteid selle kohta, kuidas isiku liikumine riigi territooriumi erinevate üksuste vahel ei ole piisav seos selleks, et kohaldada siseturu õigust. Näiteks 1992. aasta *Petiti*¹⁷² lahendis soovis Belgia kohus teada, kas töötajate vaba liikumise sätted ja neid rakendavad määrused¹⁷³ on kohaldatavad olukorras, kus Belgia kodanik asub tööle sama riigi teise regiooni. Euroopa Kohus ütles, et kuna *Petiti* oli Belgia kodanik, kes oli terve elu elanud ja töötanud ainult Belgias, siis töötajate vaba liikumise sätted antud olukorras ei ole kohaldatavad.¹⁷⁴ *Batista Morais*'i kaasuses käsitles Portugali siseriikliku õigusnormi, mille kohaselt tohtisid sõiduõpetajad oma teenust osutada ainult loa andud Portugali omavalitsuse territooriumil.¹⁷⁵ Ehk igas kui isik soovis tegutseda mõnes teises Portugali omavalitsuses sõiduõpetajana, pidi ta selleks iga omavalitsuse jaoks loa taotlema. Ka selles kaasuses ei kohaldanud Euroopa Kohus isikute vaba liikumise sätteid, sest liikmesriigi poolt kehtestatud piirang kehtis ainult selle liikmesriigi erinevate piirkondade vahel ja kohtu hinnangul puudus element, mis ühendaks põhikohtuasja olukorda liidu õigusega.¹⁷⁶ *Iorio* kaasus puudutas Itaalia siseriiklike sätteid, mille kohaselt ei saanud teatud isikud osta rongipileteid sõltuvalt nende plaanitavast vahemaast ja nii oli liikumine Itaalia erinevate regioonide vahel takistatud ning

¹⁷¹ Elsuwege, P., Adam, S., Belgium The Limits of Constitutional Dialogue for the Prevention of Reverse Discrimination. Constitutional Court, Judgment 11/2009 of 21 January 2009, European Constitutional Law Review, 2009/5, No 2.

¹⁷² EKo 153/91, *Camille Petit versus Office national des pensions*, ECLI:EU:C:1992:354.

¹⁷³ 14. juuni 1971, Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1408/71, sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, EÜT L 149, lk 2—50.

¹⁷⁴ EKo 153/91, *Petit*, p

¹⁷⁵ EKo 60/91, *Kriminaalasjas, milles süüdistatav on José António Batista Morais*, ECLI:EU:C:1992:140,

¹⁷⁶ *Ibidem*, p 8 ja 9.

Iorio väitis, et seetõttu on rikutud töötajate vaba liikumise põhivabadust.¹⁷⁷ Sarnaselt *Petiti ja Batista Morais*'i kaasusele ei kohaldanud Euroopa Kohus selles lahendis põhivabadusi, sest puudus piiriülene element.

Kui isikute vaba liikumise sätteid puudutavates kaasustes Euroopa Kohus leidis, et siseriiklik liikumine ei ole piisav, siis kaupade vaba liikumist puudutavates lahendites on kohus kasutanud teistsugust lähenemist. 1992. aasta *Legrose*¹⁷⁸ ja 1994. aasta *Lancry*¹⁷⁹ kaasused puudutasid Prantsusmaa siseriiklike sadamakse, mis kehtisid ühte Prantsusmaa regiooni imporditavatele kaupadele.¹⁸⁰ *Legrose* kaasuses väitis Prantsusmaa, et tegu ei ole tollimaksuga samaväärse maksuga, sest maksu arvestatakse kaupade Réunion regiooni transportimisel, mitte riigipiiri ületamisel.¹⁸¹ Euroopa Kohus ei olnud selle väitega nõus, sest tema hinnangul takistab tolliliidu ühtsust ka selline maks mis on kehtestatud liikmesriigi siseselt ühest piirkonnas teise liikumisel.¹⁸² ELTL artikkel 28 kohaselt on keelatud maksud kaubavahetusele liikmesriikide vahel, siis nüüd laiendas Euroopa Kohus sellise keelu piirangut ka siseriiklike regioonide vahel kauba vedamiseks. *Lancry* kaasuses põhjendas kohus *Legrose* kaasuses tehtud laiendust sellega, et ELTL artikkel 28 (2) viitab sõnaselgelt ainult liikmesriikide vahelisele kaubandusele, sest neid sätteid kirjutades eeldati, et liikmesriikide siseselt nagunii puuduvad tollimaksudele sarnased maksud.¹⁸³ *Lancry* kaasuses lõpuks siiski tõdes kohus, et kuna sellised maksud kehtivad kõikidele kaupadele, mis sinna regiooni transporditakse, peab sellise maksu tõttu iga kauba puhul tegema kindlaks selle päritolu. Päritolu kindlaks tegemine iga kauba puhul võib osutuda raskeks, eriti kui transporditakse tooteid, mis on toodetud Prantsusmaal, aga mis sisaldab teiste liikmesriikidest pärit komponente. Seega tooks selline kontrollprotsess kaasa täiendava haldusmenetluse ja viivituse, mis on juba iseenesest kaupade vaba liikumise takistus.¹⁸⁴ Seega kauges Euroopa Kohus *Legrose* ja *Lancry* lahendites eelnevast

¹⁷⁷ EKo 298/84, *Paolo Iorio v Azienda autonoma delle ferrovie dello Stato*, ECLI:EU:C:1986:33, p 17.

¹⁷⁸ EKo 163/90, *Administration des douanes et droits indirects versus Léopold Legros ja teised*, ECLI:EU:C:1992:326.

¹⁷⁹ EKo liidetud kohtuasjad 363/93, 407/93, 408/93, 409/93, 410/93 ja 411/93, *René Lancry SA v Direction Générale des Douanes and Société Dindar Confort, Christian Ah-Son, Paul Chevassus-Marche, Société Conforéunion and Société Dindar Autos v Conseil Régional de la Réunion and Direction Régionale des Douanes de la Réunion*, ECLI:EU:C:1994:315.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ EKo liidetud kohtuasjad 363/93, 407/93, 408/93, 409/93, 410/93 ja 411/93, *René Lancry*.

¹⁸² EKo 163/90, *Legrose*, p 16.

¹⁸³ EKo liidetud kohtuasjad 363/93, 407/93, 408/93, 409/93, 410/93 ja 411/93, *René Lancry*, p 29.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p 13

kohtupraktikast, kus piiriülese elemendi nõue oli täidetud, kui liikumine toimub ühest liikmesriigist teise. Piiriülese elemendi nõue on nende kahe lahendi põhjal täidetud ka olukorras, kus liikumine toimub ühe liikmesriigi siseselt.

Legrose ja Lancry lahenditest tuleneva põhimõtte kandis Euroopa Kohus edasi 1995. aasta *Simitzi*¹⁸⁵ kaasusse, mis puudutas Kreeka Kosi omavalitsuse poolt kehtestatud maksu, mille kohaselt tuleb sinna piirkonda kaupade importimisel tasuda maksu, mis on samastav tollimaksuga ning ei ole vabandatav sellega, et vastavat maksu rakendatakse ka Kreeka teistest piirkondadest toodavatele kaupadele. Selles lahendis märkis Euroopa Kohus, et ka ühest liikmesriigi piirkonnast teise kauba eksport, kujutab endast tollimaksuga samaväärse toimega maksu.¹⁸⁶ Kui *Legrose ja Lancry* lahenditest kohus nentis, et sellised maksud takistavad kaupade vaba liikumist, aga põhivabaduste kohaldamiseks siiski leidis teise piiriülese elemendi siis *Simitzi* kaasuses oli see ainukene argument liidu õiguse kohaldamiseks.

2004. aasta *Carbonati Apuani*¹⁸⁷ kaasuses, mis puudutas Comune di Carrara territooriumil kaevandatud marmorile kehtestatud väljavedamise maksu, tegi kohtujuristi Poiares Maduro ettepaneku kohaldada liidu õigust *Carbonati Apuani* kaasuses, sest tema hinnangul on ELTL üheks eesmärgiks tagada, et liidu normide rakendamise tagajärjel ei tekiks mitte mingisugust diskrimineerimist.¹⁸⁸ Euroopa Kohus seda käsitlust siiski ei järginud ja põhjendas kõnealuse maksu vastuolu siseturu õigusega sellega, et kuna ELTL artikli 26 lõike 2 kohaselt on siseturg sisepiirideta ala, kus tagatakse kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine siis on nii riikidevaheliste kui ka riigisiseste tollimaksude puudumine eelduseks kaupade vaba liikumisele.¹⁸⁹ Seejuures ei pööranud Euroopa Kohus üldse tähelepanu riigisisestele piiridele ja liikmesriikide vahelistele piiridele.¹⁹⁰

Eelnevalt käsitletud lahendites on näha, et kaupade vaba liikumise puhul üritas Euroopa Kohus võrdsustada siseriiklike piiranguid liikmesriikide vahelise piirangutega. Shuibhne arvates on selline seisukoht vastuolus ELTL põhivabadusi käsitlevate sätetega¹⁹¹ ja selle seisukohaga tuleb

¹⁸⁵ EKo Liidetud kohtuasjad 485/93 ja 486/93, *Maria Simitzi versus Dimos Kos*, ECLI:EU:C:1995:281

¹⁸⁶ *Ibidem*, p 22.

¹⁸⁷ EKo 72/03, *Carbonati Apuani Srl versus Comune di Carrara*, ECLI:EU:C:2004:506.

¹⁸⁸ *Ibidem*, p 63.

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ Shuibhne, N, Niamh, lk 122.

¹⁹¹ *Ibidem*.

nõustuda. ELTL põhivabadusi käsitletavad sätted ütlevad sõnaselgelt, et keelatud on piirangud, mis takistavad liikmesriikide vahelist kaupade, teenuste, või kapitali liikumist. Isegi, kui põhivabaduste sätete eesmärk oli algselt eemaldada kõik liikumiskiirangud nagu kohus väitis *Carbonati Apuani* kaasuses, räägib selle vastu ka asjaolu, et teiste põhivabaduste puhul ei ole Euroopa Kohus seda praktikat järginud. Seejuures on isikute vaba liikumise sätetes kirjas, et „liikumisvabadus tagatakse liidu piires“. Ehk isikute vaba liikumise sätteid tõlgendades võib tõesti jõuda järeldusele, et kuna liidu piires liikumine tähendab ka liikmesriigi sisest liikumist siis sellistel juhtudel peaks liidu õigus kohaldama. Ometi on Euroopa Kohus just isikute vaba liikumist käsitlevate sätete puhul järjekindlalt riigi ühest regioonist teise liikumist pidanud mittepiisavaks.

Eelnevas alapeatükis analüüsiti, potentsiaalse piiriülese mõju kohaldamist siseriiklikes olukordades põhivabaduste kohaldamiseks. Euroopa Kohus on potentsiaalset piiriülest mõju kohaldanud ka olukordades, mis puudutavad ühe liikmesriigi siseseid piiranguid.

Esmakordselt analüüsis kohus potentsiaalset mõju siseriiklikule liikumisele 2005. aasta *Jersey Produce*¹⁹² kaasuses. Selles kaasuses käsitles Euroopa Kohus Jersey saarelt kartuli ekspordiks Ühendkuningriikidesse kehtestatud maksu vastavust ELTL artiklitega 28 ja 30.¹⁹³ Kuigi antud piirangud puudutasid ainult Jersey saarelt Ühendkuningriikidesse transporditud kartuleid, mõjutasid sellised piirangud kohtu hinnangul potentsiaalselt ka teiste liikmesriikide isikuid. Euroopa Kohtu hinnangul ei saa välistada, et neid samu kartuleid hiljem Ühendkuningriikide territooriumilt ei reeksportita teistesse liikmesriikidesse ja niimoodi võib kõnealune maks olla kohaldatav ka teistesse liikmesriikidesse ekspordil Ühendkuningriikidest transiidi kaudu.¹⁹⁴ Sellisele järeldusele jõudmist põhjendas kohus sellega, et enamik Jerseyl toodetud kartulitest eksporditakse Ühendkuningriiki.¹⁹⁵ Ka *Jersey Produce* kaasuses kohaldas Euroopa Kohus siseturuõigust, sest liikmesriigi poolt kehtestatud piirang võib avaldada mõju ka teiste liikmesriikide kodanikele. Alapeatükis 2.4. käsitletud lahendites lähtus kohus potentsiaalse mõju sisustamisel eeldusest, et teiste liikmesriikide kodanikud soovivad sooritada sama

¹⁹² EKo 293/02, *Jersey Produce Marketing Organisation Ltd versus States of Jersey ja Jersey Potato Export Marketing Board*, ECLI:EU:C:2005:664.

¹⁹³ Kanalisaari, Mani saart ja Ühendkuningriiki loetakse ühtseks liikmesriigiks, v.t. EKo 293/02, *Jersey Produce*, p 54.

¹⁹⁴ EKo 293/02, *Jersey Produce*, p 65.

¹⁹⁵ *Ibidem*, p 66.

tegevust, mida siseriiklik õigus piirab. *Jersey Produce* kaasuses aga pidas kohus potentsiaalseks mõjuku jätkutegevust ehk seda, kuidas liikmesriigi siseselt veetud kaupa edasi käsitletakse.

Siseriiklikes olukordades potentsiaalset mõju on Euroopa Kohus analüüsinud ka 2011. aasta *Kakavetsose*¹⁹⁶ lahendis. Selles kaasuses ütles Euroopa Kohus, et ELTL artikkel 35ga on vastuolus selline siseriiklik meede, mille kohaselt ei tohi ettevõtja, kes tegutseb ühes Kreeka regioonis, varustada ennast rosinatega teisest sama riigi regioonist. Seejuures jättis kohus tähelepanuta asjaolu, et rosinaid veeti põhikaasuses üksnes liikmesriigi siseselt ja otsustas hoopis, et sellised siseriiklikud õigusnormid on võivad potentsiaalselt takistada liidusisest kaubandust.¹⁹⁷ Potentsiaalset mõju ühenduse kaubandusele põhjendas Euroopa Kohus sellega, et teatud Kreeka regioonis tegutsev ettevõtja võib töödelda ja pakendada üksnes selles regioonis toodetud rosinad ning seetõttu väheneb nimetatud ettevõtja ekspordimaht.¹⁹⁸ Seejuures ei maininud kohus potentsiaalset mõju teiste liikmesriikide ettevõtetele nagu ta tegi näiteks *Pistre* lahendis vaid mainis üksnes potentsiaalset mõju liidu sisesele kaubandusele. Varasemast praktikast aga kohus mainis, et liidusisesele kaubandusele avaldab mõju ka liikumine liikmesriikide erinevate regioonide vahel.

Siseriiklike regioonide vahelisi piiranguid isikute vaba liikumisele on Euroopa Kohus analüüsinud 2008. aasta *Gouvernement de la Communauté française*¹⁹⁹ ja 2011. aasta *komisjon vs. Belgia*²⁰⁰ kaasustes. *Gouvernement de la Communauté française* kaasus käsitles Belgia kodanike ilma jätmist teatud hoolduskindlustushüvitisest, sõltuvalt nende elukohast riigi territooriumil.²⁰¹ *komisjon vs. Belgia* kaasuses käsitles Belgia Flandria piirkonna elanike õigust tasaarvestada eluruumina kasutatava kinnisasja müümisel ja samas piirkonnas uue elukoha ostmisel registreerimislõivud.²⁰² Mõlemal juhul lähtus kohus potentsiaalse mõju kirjeldamisel lähtus asjaolust, et selline piirang riivab ka teiste liikmesriikide kodanike, kes soovivad

¹⁹⁶ EKo 161/09, *Kakavetsos-Fragkopoulos AE Epexergasias kai Emporias Stafidas versus Nomarchiaki Aftodioikisi Korinthias*, ECLI:EU:C:2011:110

¹⁹⁷ *Ibidem*, p 10 ja 11.

¹⁹⁸ EKo 161/09, *Kakavetsos*, p 28.

¹⁹⁹ EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française ja Gouvernement wallon versus Gouvernement flamand*, ECLI:EU:C:2008:178

²⁰⁰ EKo 250/08, *Euroopa Komisjon versus Belgia Kuningriik*, ECLI:EU:C:2011:793

²⁰¹ EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française*.

²⁰² EKo 250/08, *Euroopa Komisjon versus Belgia Kuningriik*, p 2.

kasutada oma liikumisvabadust ja soetada endale elukoht Belgia teatud piirkonnas.²⁰³ Kohus rõhutas, et liidu õigusele ei saa tugineda Belgia kodanikud, kes elavad teistes piirkondades.²⁰⁴

Kui näiteks *Kakavetsose* kaasuses, mis puudutas kaupade vaba liikumise põhimõtet, kohus ei kohelnud erinevalt Kreeka tootjaid ja teiste liikmesriikide tootjaid siis nii *komisjon vs. Belgia* kui ka *Gouvernement de la Communauté française* kaasuses, mis puudutas isikute vaba liikumist, rõhutas kohus eraldi, et selline Belgia kodanike liikumine liikmeriigi siseselt ei ole piisav põhivabaduste kohaldamiseks. Ehk potentsiaalse piiriülese mõju analüüsimisel järgis kohus oma varasemat kohtupraktikat, mille kohaselt kaupade vaba liikumisel liikmesriigi siseselt tuleb siseturuõigust kohaldada, aga isikute vaba liikumise juhtudel ei tule. Seejuures ei selgu kohtupraktikast, miks kohus kasutab nende põhivabaduste puhul erinevat lähenemist.

Võrreldes alapeatükis 2.4. käsitletud potentsiaalse piiriülese mõjuga, on siseriiklike piirangute puhul Euroopa Kohus hinnanud potentsiaalset mõju erinevalt. Kui alapeatükis 2.4. lähtus kohus asjaolust, et samasse olukorda võib sattuda teise liikmesriigi kodanik ja seetõttu on oluline vastata eelotsusetaotluse küsimustele. *Jersey Produce* ning *Kakavetsose* kaasuses kohus aga ei lähtunud sellest seisukohast vaid analüüsis, kuidas põhikohtuasja osalisi võib mõjutada siseriiklik piirang siseturul tegutsemiseks.

²⁰³ *Ibidem*, p 43.

²⁰⁴ *Ibidem*, p 42.

3. Siseturu õiguse kohaldamine ilma piiriülese elemendita

3.1. Eelotsusetaotluse küsimustele vastamine on vajalik siseriiklikule kohtule

Riigisiseses olukorras võib vastus eelotsusetaotlusele olla vajalik siseriikliku kohtu jaoks, kui selle liikmesriigi õiguse kohaselt tuleb liikmesriigi kodanikule tagada samad õigused, mis teise liikmesriigi kodanikule tuleksid samas olukorras Euroopa Liidu õigusest.²⁰⁵ Teisisõnu, kui eelotsusetaotluse esitanud liikmesriigi õiguse kohaselt tuleb võrdselt kohelda nii kodanike kui ka mittekodanike, annab Euroopa Kohtus vastus eelotsusetaotlusele küsimusele, isegi kui tegu on siseriikliku olukorraga ja põhikaasuses puudub piiriülene element.

Käesolevas peatükis käsitletavat erandit kohaldas Euroopa Kohus esmakordsel 2000. aastal *Guimont*'i lahendis, kus analüüsis Prantsusmaa siseriikliku regulatsiooni vastavust liikmesriikidevahelise koguseliste impordipiirangute keeluga. Selles kaasuses oli prantslane Jean-Pierre Guimont „Laiterie d'Argis“ tehase tehniline juht, kus avastati kontrolli käigus 260 Emmenthali juustu, millel puudus kohustuslik kollane kõva koor. Vaatamata selle, et praktikas ei kontrollitud imporditud Emmenthali juustu vastavust Prantsusmaa seadusaktidele, leidis Euroopa Kohus, et sellisel meetmel võib olla mõju ka teiste liikmesriikidest imporditavatele toodetele. Vastuse eelotsusetaotluse küsimusele, liidu õiguse tõlgendamise kohta otsustas kohus anda, kuna kõnealusel juhtumil ei olnud ilmne, et siseriiklikule kohtule ei ole küsitud tõlgendus vajalik. Selline tõlgendus võib kohtu hinnangul olla vajalik, kui siseriikliku õiguse kohaselt tuleb siseriiklike tootjaid kohelda sama moodi, kui liidu õigusest tulenevalt peaks kohtlema liidu tootjaid.²⁰⁶

Guimont'i erandi puhul on oluline analüüsida kahte aspekti. Esiteks, mis on see olukord, kus liikmesriigi õiguse kohaselt tuleb võrdselt kohelda liikmesriigi kodanikke ning teiste liikmesriikide kodanikke. Teiseks, milline on see liikmesriigi õiguses sisalduv eeldus, mille kohaselt tuleb kodaniku ja teise liikmesriigi kodaniku kohelda võrdselt.

²⁰⁵ EKO 448/98, *Criminal proceedings against Jean-Pierre Guimont*. ECLI:EU:C:2000:663, p 23

²⁰⁶ *Ibidem*, p 23.

Guimont'i erandile tuginedes kohaldas Euroopa Kohus liidu õigust järgnevalt 2002. aasta *Reisch*²⁰⁷ ja 2003. aasta *Anomar*²⁰⁸ kaasustes. *Reisch* kaasus puudutas kapitali vaba liikumise ning *Anomar* kaasus teenuste osutamise sätteid. Euroopa Kohus ütles, et eelotsuseküsimustele, mis puudutavad siseriiklikus olukorras liidu õiguse tõlgendamist, tuleb anda siseriiklikule kohtule vastus, sest ei ole ilmselge, et selline vastus siseriiklikule kohtule ei ole vajalik.²⁰⁹ Selline vajadus võib Euroopa Kohtu hinnangul tulla asjaolust, et siseriikliku õiguse kohaselt tuleb liikmesriigi kodanikule tagada samad õigused, mis samas olukorras tuleksid teise liikmesriigi kodanikule liidu õigusest.²¹⁰ Sarnaselt *Guimont*'i kaasusele ei täpsustanud Euroopa Kohus, milline on see olukord, kus isikuid tuleb võrdselt kohelda. Kui *Guimont*'i kaasus viitas kohus tootjate võrdsele kohtlemisele, siis *Reischi* ja *Anomari* kaasustes viitas kohus üldistavalt siseriiklikule eeldusele, mille kohaselt tuleb kõiki kodanikke kohelda võrdselt.

Pärast *Guimont*, *Reisch*, *Anomar* lahendit, võttis Euroopa Kohus suuna, kus selgitas täpsemalt, millises olukorras tuleb isikuid võrdselt kohelda. 2004. aasta *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*²¹¹ ja 2006. aasta *Cipolla*²¹² kaasustes analüüsis Euroopa Kohus Itaalia siseriikliku regulatsioonide vastavust teenuste osutamise sätetega. *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti* kaasuses käsitleti Itaalia eraõigusliku ühingu ainupädevust osutada Itaalias teatud maksunõustamise teenuseid.²¹³ *Cipolla* lahend puudutas siseriikliku regulatsiooni, mille kohaselt oli Itaalia advokaatidel keelatud küsida miinimumtasust väiksemat tasu.²¹⁴ Mõlemas kaasuses märkis Euroopa Kohus, et siseriiklik õigusnorm, mille kohaselt peaks võrdselt kohtlema kodanikku ja mitte kodanikku, peab kohalduma põhikohtuasjas olevale olukorrale.²¹⁵

²⁰⁷ EKo Liidetud kohtuasjad C-515/99, C-519/99 kuni C-524/99 ja C-526/99 kuni C-540/99, *Hans Reisch ja teised (liidetud kohtuasjad C-515/99 ja C-527/99 kuni C-540/99) versus Bürgermeister der Landeshauptstadt Salzburg ja Grundverkehrsbeauftragter des Landes Salzburg ja Anton Lassacher ja teised (liidetud kohtuasjad C-519/99 kuni C-524/99 ja C-526/99) versus Grundverkehrsbeauftragter des Landes Salzburg ja Grundverkehrslandeskommission des Landes Salzburg*, ECLI:EU:C:2002:135, p 26.

²⁰⁸ EKo 6/01, *Associação Nacional de Operadores de Máquinas Recreativas (Anomar) ja teised versus Estado português*, ECLI:EU:C:2003:446, p 41.

²⁰⁹ *Ibidem*, p 38.

²¹⁰ *Ibidem*.

²¹¹ EKo 451/03, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti Srl versus Giuseppe Calafiori*, ECLI:EU:C:2006:208, p 29.

²¹² EKo liidetud kohtuasjad C-94/04 ja C-202/04, *Federico Cipolla versus Rosaria Portolese, abielunimi Fazari ja Stefano Macrino ja Claudia Capoparte versus Roberto Meloni*, ECLI:EU:C:2006:758, p 30.

²¹³ EKo 451/03, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*.

²¹⁴ EKo liidetud kohtuasjad C-94/04 ja C-202/04, *Cipolla*.

²¹⁵ *Ibidem*, p 30.

Kui eelnevalt Euroopa Kohus märkis, et isikuid tuleb kohelda võrdselt samas olukorras, siis *Cipolla ja Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti* kohus täpsustas, et mõeldud on põhikohtuasjas käsitletavat olukorda.

Veelgi täpsemalt selgitas Euroopa Kohus olukorda, kus isikuid peaks võrdselt kohtlema, asutamisvabaduse kontekstis 2005. aasta *Mauri*²¹⁶ lahendis, kus Itaalia kodanik soovis tühistada oma advokaadieksemi tulemuse, sest tema hinnangul ei olnud eksamikomisjoni liikmed piisavalt erapooletud ja Itaalias puudus korrektne kord advokaadikutse saamiseks. Kohus leidis, et antud olukorras võib siseriiklikule kohtule olla vastus vajalik, kui Itaalia õiguse kohaselt tuleb Itaalia kodanikule advokaadi riigiekamil anda samad õigused, mis teistele liikmesriigi kodanikele tuleksid liidu õigusest.²¹⁷ Ehk kui *Reisch*'i ja *Anomar*'i kaasustes Euroopa Kohus viitas üldisele võrdselt kohtlemise põhimõttele siis hilisemates lahendites kohus rõhutas, et võrdne kohtlemine peaks siseriikliku õiguse kohaselt olema tagatud põhikohtuasja olukorras.

Olukorra täpne defineerimine on oluline, sest ühel juhul võib isik tugineda üldisele siseriiklikule võrdse kohtlemise põhimõttele. Teisel juhul on oluline, et võrdne kohtlemine oleks tagatud just põhikohtuasjas olevas olukorras.

Guimont'i erandit kohaldades on eelnevalt analüüsitud lahendites Euroopa Kohus üksnes viidanud asjaolule, et liikmesriigi õigus võib sisaldada põhimõtet, mille kohaselt peab võrdselt kohtlema kodanikke ja teiste liikmesriikide kodanikke. Eelnevalt käsitletud kaasustes ei selgitanud kohus, kas tegu peab olema näiteks seadusesättega. Lisaks ei ole eelnevalt käsitletud näidetes kohus kontrollinud, kas selline säte liikmesriigi õiguskorras olemas on. Kohtupraktikas siiski on mõned näited, kus kohus on *Guimont*'i erandit kohaldades tuginenud kindlale siseriiklikule asjaolu, mitte üksnes oletusele.

²¹⁶ EKo 250/03, *Giorgio Emanuele Mauri versus Ministero della Giustizia ja Commissione per gli esami di avvocato presso la Corte d'appello di Milano*, ECLI:EU:C:2005:96.

²¹⁷ EKo 250/03, *Mauri*, p 21.

2003. aasta *Salzmanni* kaasuses, mis käsitles kapitali vaba liikumise sätteid tugines Euroopa Kohus *Guimont*'i erandit kohaldades asjaolule, et Austria siseriiklikud kohtud lähtuvad kapitali vaba liikumisest tulenevate õiguste kasutamisel põhimõttest, et Austria kodanike ja teiste liikmesriikide kodanike tuleb kohelda võrdselt.²¹⁸ Kõnealune kaasus puudutas Austria kodaniku vaidlust Austria ametiasutustega, ehituskinnistuste omandamiseks eelneva nõusoleku vajamiseks.²¹⁹

Kui *Salzmann*'i kaasuses põhjendas Euroopa Kohus eelotsusetaotluse küsimustele vastamist siseriikliku kohtupraktikaga, siis 2012. aasta *Susisalo*²²⁰ lahendis tugines kohus siseriiklikele normidele. Kõnealune kaasus, mis käsitles asutamisvabaduse piiranguid olukorras, kus Soomes, on Helsingi Ülikooli apteekidel tegevusloa saamine kergem, kui eraõiguslike apteekidel, tulenevalt apteekide tegevusloa saamise menetlusest.²²¹ Euroopa Kohus tõi välja, et kuna Soome haldusõiguses on normid, mille kohaselt on Soome kodanikud kaitstud pöörd-diskrimineerimise eest, siis ei ole ilmselge, et liidu õiguse tõlgendamisest, ei ole siseriiklikule kohtule kasu.²²² Seejuures ei viidanud kohus ühelegi konkreetsele õigusnormile.

Kui *Susisalo* kaasuses ei viidanud siseriiklik kohus konkreetsetele normidele siis *Memoria Srl*²²³ kaasuses viitas Itaalia siseriiklik kohus normile, mille kohaselt on keelatud Itaalia kodanike diskrimineerimine võrreldes Euroopa Liidu kodanikega. Selles kaasuses muutis Itaalia Padova omavalitsus kalmistuteenuste määrust, mille kohaselt keelati tuhaurni säilitamiseks kasutada eraõigusliku ettevõtja teenuseid, väljaspool kodu.²²⁴ *Memoria Srl* ja potentsiaalne klient soovisid sellist teenust kasutada. Euroopa Kohus analüüsis sellise liikmesriigi sätte kooskõla ELTL artiklite 49 ja 56-ga, sest vastus eelotsuseküsimustele oli siseriikliku kohtu jaoks vajalik.²²⁵

²¹⁸ EKo 300/01, *Doris Salzmann*, ECLI:EU:C:2003:283, p 33 ja 34.

²¹⁹ EKo 250/03, *Mauri*.

²²⁰ EKo 84/11, *Marja-Liisa Susisalo jt vs. Helsingin yliopiston apteekki*, ECLI:EU:C:2012:374.

²²¹ *Ibidem*.

²²² *Ibidem*, p 20.

²²³ EKo 342/17, *Memoria Srl ja Antonia Dall'Antonia versus Comune di Padova*, ECLI:EU:C:2018:906.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ *Ibidem*, p 29.

Euroopa Kohus jättis *Guimont*'i lahendis toodud erandit analüüsisdes selle kohaldamata 2011. aasta *Omalet*'i²²⁶ lahendis. *Omalet*'i lahendis põhjendas kohus, et kuna Belgia Põhiseaduse Kohus oli varasemas lahendis otsustanud, et teenuste osutamise vabaduse sätted ei ole kohaldatavad olukorras, mis on reguleeritud üksnes siseriikliku õigusega ning omavahel ei saa võrrelda siseriikliku õigusega ja liidu õigusega reguleeritud olukordi.²²⁷ Põhikohtuasi käsitles olukorda, kus kinnisvaraarendaja *Omalet* oli Belgia siseriikliku seaduse kohaselt solidaarvõlgnik pankroti läinud alltöövõtja tasumata sotsiaalkindlustusvõlas.²²⁸ Kui vaadata *Omalet* lahendit koos varasema kohtupraktikaga saab öelda, et Euroopa Kohus eeldab, et siseriiklik õigus sisaldab sätet, mille kohaselt tuleb isikuid kohelda võrdselt ning jätab selle erandi kohaldamata ainult siis, kui eelotusetaotluses on välja toodud, et siseriiklik õigus välistab sellise lähenemise.

Eelnevalt käsitletud piiriülese elemendi puhul, tuli põhjus liidu õiguse kohaldamiseks siseriiklikes olukordades, põhikaasusest. *Guimont*'i erandi puhul aga lähtub kohus ainult eeldusest, et siseriikliku õiguse kohaselt tuleb isikuid kohelda võrdselt. Seejuures ei ole selle erandi kohaldamisel oluline põhikaasuse asjaolud ja ilmselt seetõttu on *Guimont*'i erandit kasutatud kõikide põhivabaduste puhul.

Õiguskirjanduses on kiidetud Euroopa Kohtu püüdlusi, *Guimont*'i erandiga üritada parandada pöördiskrimineerimise probleemi.²²⁹ Nimelt saab *Guimont*'i erandile tuginedes kohus ära hoida olukorra, kus samasse olukorda sattunud teise liikmesriigi kodanikku koheldakse soodsamalt, sest ta saab tugineda liidu õigusele. *Guimont*'i erandit kohaldades aga ei ole kohus andnud juhiseid, mis saab siis, kui liikmesriigi õigus ei sisalda põhimõtet, mis keelaks selliste isikute ebavõrdse kohtlemise. Õiguskirjanduses on arvatud, sellistes olukordades on kõige tõenäolisem variant, et siseriiklik kohus ikkagi kohaldab Euroopa Kohtu poolt antud tõlgendust, isegi kui liikmesriigi õiguses puudub põhimõte, mille järgi tuleb selliseid isikuid kohelda võrdselt.²³⁰ Kui siseriiklik kohus väidaks pärast eelotsusetaotluse küsimuste esitamist, et liidu õigus ei kohaldu Siseriiklik ja tegu on siseriikliku olukorraga, siis sellisel juhul rikuks ta enda usaldusväärust.²³¹ Seega võib juhtuda, et Liidu õigus tulla kohaldamisele olukordades, mis

²²⁶ EKo 245/09, *Omalet NV versus Rijksdienst voor Sociale Zekerheid*, ELT C 63, 26.2.2011.

²²⁷ *Ibidem*, p 15 ja 16.

²²⁸ EKo 245/09, *Omalet*.

²²⁹ Sánchez, Iglesias, S., lk 34.

²³⁰ Hatzopoulos, V., lk 472

²³¹ *Ibidem*.

tegelikult on liikmesriigi sisesed.²³² Lisaks sellele, et *Guimont*'i erandit kohaldades võib liidu õigus tulla kohaldamisele olukordades, mis tegelikult on liidu sisesed, tekib küsimus, miks lähtub kohus teatud olukordades ainult võimalusest, et eelotusetaotluse vastus võib siseriiklikule kohtule olla vajalik ja miks ei võiks kohus sellist seisukohta kohaldada kõigile siseriiklike olukordi puudutatavale lahenditele.²³³

Selle mõttega ei saa nõustuda, sest kui Euroopa Kohus hakkas vastama igale siseriikliku olukorda käsitlevale lahendile, põhjendades, et selline vastus võib siseriiklikul kohtule olla vajalik, viiks see olukorrani kus piir liidu õiguse ja siseriikliku õiguse kohaldamise vahel muutuks väga häguseks. Siiski jääb kohtupraktikas segaseks, millist lähtuvalt on Euroopa Kohus kohaldanud just *Guimont*'i erandit ja kohus võiks seda erandit kohaldades, seda paremini põhjendada.

3.1.1. Potentsiaalse piiriülese mõju ja *Guimont*'i erandi koos kohaldamine

Nii potentsiaalse piiriülese mõju analüüsimisel kui ka *Guimont*'i erandi puhul on pööratud tähelepanu kohtu lähenemisele, kus ilma sisulise analüüsita on kohus viidatud varasemale kohtupraktikale ja selle pinnalt kohaldanud siseturuõigust. Sellist lähenemist on kohus aktiivselt kasutanud olukordades, kus viidatud on nii piiriülesele potentsiaalsele mõjule kui ka *Guimont*'i erandile. Potentsiaalse piiriülese mõju all on kohus viidanud lahenditele, kus kasutatakse potentsiaalset piiriülest mõju „ei saa välistada“ varianti.

Esimene lahend, kus Euroopa Kohus viitas siseriiklikus olukorras siseturu õiguse kohaldamiseks *Guimont*'i erandile ja potentsiaalsele piiriülesele mõjule oli 2008. aasta *Centro Europa 7*²³⁴ kaasus. Selles kaasuses analüüsis Euroopa Kohus Itaalia siseriiklike sätete kooskõla teenuste osutamise vabadusega.

²³² *Ibdiem.*

²³³ Shuibhne, N, Niamh., lk 125.

²³⁴ EKO 380/05, *Centro Europa 7 Srl versus Ministero delle Comunicazioni e Autorità per le garanzie nelle comunicazioni ja Direzione generale per le concessioni e le autorizzazioni del Ministero delle Comunicazioni*, ECLI:EU:C:2008:59.

Põhikohtuasi puudutas vaidlust maapealse analoogside kaudu teleringhäälingu edastamiseks raadiosageduste kasutamist. Siseturu õiguse kohaldatavust analüüsisides tõi kohus välja võimalused, viidates varasemale kohtupraktikale ning lõpuks lisades, et eelotusetaotlusele tuleb igal juhul vastata, sest selline vastus võib olla siseriiklikule kohtule vajalik.²³⁵

Pärast *Centro Europa 7* lahendit hakkas Euroopa Kohus siseturuõiguse kohaldamiseks siseriiklikes olukordades kasutama varianti, kus viitas mõlemale potentsiaalsele piiriülesele mõjule ja *Guimont*'i erandile, seejuures ilma täiendava sisulise analüüsita. Sellised lahendid on näiteks asutamisvabaduse sätteid puudutavad 2010. aasta *Blanco Pérez*²³⁶ ja 2013. aasta *Venturini*²³⁷ lahendid ning teenuste osutamise vabadust sätteid käsitlev 2012. aasta *Garkalnsi*²³⁸ kaasus ning isikute vaba liikumist käsitlev 2008. aasta *Gouvernement de la Communauté française* kaasus.

Blanco Pérez kaasuses analüüsis Euroopa Kohus Hispaania Astuuria autonoomse piirkonna dekreeti, mille kohaselt on uute apteekide lubade väljastamisel olulised faktorid apteekide vahelised vahemaad ja elanikkonna hajutus.²³⁹ *Venturini* lahend käsitles Itaalia siseriiklike norme, mille kohaselt ei võinud para-apteegi omanikud müüa teatud liiki ravimeid.²⁴⁰ *Garkalnsi* kaasus puudutas Läti ettevõtete, kellel ei antud luba hasartmängusaali avamiseks Riia kaubanduskeskuses.²⁴¹ *Gouvernement de la Communauté française* käsitles Belgia kodanike ilma jätmist teatud hoolduskindlustushüvitisest, sõltuvalt nende elukohast riigi territooriumil.²⁴² Sarnaselt *Centro Europa 7* lahendile viitas kohus nendes lahendites potentsiaalsele piiriülesele mõjule ja *Guimont*'i erandile, siseturuõiguse kohaldamiseks liikmesriigi sisestes olukordades ilma sisulise analüüsita ja põhjendusega, millisest erandist lähtuvalt kohus otsustas siseturuõigust kohaldada.

²³⁵ *Ibidem*, p 66-69.

²³⁶ EKo liidetud kohtuasjad C-570/07 ja C-571/07, *José Manuel Blanco Pérez ja María del Pilar Chao Gómez versus Consejería de Salud y Servicios Sanitarios (C-570/07) ja Principado de Asturias (C-571/07)*, ECLI:EU:C:2010:300.

²³⁷ EKo liidetud kohtuasjad 159/12–161/12, *Alessandra Venturini v ASL Varese and Others Maria Rosa Gramegna v ASL Lodi and Others and Anna Muzzio v ASL Pavia and Others*, ECLI:EU:C:2013:791.

²³⁸ EKo 470/11, SIA „*Garkalns*” versus *Rīgas Dome*, ECLI:EU:C:2012:505.

²³⁹ EKo liidetud kohtuasjad C-570/07 ja C-571/07, *Blanco Pérez*, p 39 ja 40.

²⁴⁰ EKo liidetud kohtuasjad 159/12–161/12, *Venturini*, p 25 ja 28.

²⁴¹ EKo 470/11, *Garkalnsi*, p 20 ja 21.

²⁴² EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française*, 40-42.

Kui eelnevalt käsitletud lahendites Euroopa Kohus ainult viitas potentsiaalsele piiriülesele mõjule ja *Guimont*'i erandile ning neid käsitlevate kohtupraktikale siis 2012. aasta *Duomo*²⁴³ lahendis kasutas kohus teistsugust lähenemist. Selles kaasuses analüüsis Euroopa Kohus Itaalia siseriiklike õigusnormide vastavust asutamisvabaduse ja teenuste osutamise vabadusega. Itaalia siseriikliku õiguse kohaselt, pidi ettevõtjad, kes soovisid osutada teenust, millega määratakse kindlaks omavalitsuse maksude ja muude tulude arvestuse, suurendama ning täielikult sisse maksuma kapitali vähemalt 10 miljonit eurot.²⁴⁴ Euroopa Kohus viitas mõlemale erandile ja otsustas tugineda vajalikus erandile, sest siseriiklik kohus oli eelotusetaotlust esitades põhjendanud, et „põhikohtuasjas vaidlustatud õigusnormi seaduslikkus sõltub tõlgendusest, mille annab EÜ artiklitele 43 ja 49 Euroopa Kohus“.²⁴⁵

Selles alapeatükis käsitles on käsitletud laheneid, kus Euroopa Kohus ei ole teostanud põhivabaduste kohaldamiseks siseriiklikes olukordades sisulist analüüsi vaid on üksnes viidanud varasemale kohtupraktikale. Seda varianti siseturuõiguse kohaldamiseks on kasutatud kõikide põhivabaduste, välja arvatud kaupade vaba liikumise sätete kohaldamiseks.

3.1.2. Kohtupraktika pärast *Ullens de Schooten*'i

2016. aasta *Ullens de Schooten*²⁴⁶ kaasus on oluline kahel põhjusel. Esiteks grupeeris Euroopa Kohus esmakordselt, millal võib siseriiklikes olukordades, ilma piiriülese elemendita anda vastuse eelotsusetaotlusele.²⁴⁷ Teiseks rõhutas kohus, viidates Euroopa kodukorra artiklis 94 sätestatud nõudele, et siseriikliku kohtu ülesanne on eelotsusetaotlust esitades välja tuua, kuidas on põhikohtuasja asjaolud seotud põhivabadusi käsitlevate liidu õigusnormidega, kui tegu on siseriikliku olukorraga.²⁴⁸ See lahend on avaldanud mõju just potentsiaalse piiriülese mõju ja *Guimont*'i erandile.

Pärast *Ullens de Schooten*i kaasust on Euroopa Kohus jätnud mitmel korral põhivabadused kohaldamata, sest siseriiklik kohus ei olnud esitanud piisavalt asjaolusid, mille järgi saaks siduda põhikohtuasja, mis puudutab siseriikliku olukorda, liidu õigusega. Sellised kaasused on

²⁴³ EKo liidetud kohtuasjad C-357/10–C-359/10, *Duomo Gpa Srl jt versus Comune di Baranzate ja Comune di Venegono Inferiore*. ECLI:EU:C:2012:283.

²⁴⁴ *Ibidem*.

²⁴⁵ EKo liidetud kohtuasjad C-357/10–C-359/10, *Duomo*, p 26 ja 28.

²⁴⁶ EKo 268/15, *Ullens de Schooten*.

²⁴⁷ *Ibidem*, p 50-53.

²⁴⁸ *Ibidem*, p 55.

näiteks teenuste osutamise vabadusi käsitletavat 2017. aasta *Persidera*²⁴⁹ ja 2018. aasta *France Télévisions*²⁵⁰ lahendid ning asutamisevabadust puudutav 2022. aasta *Thelen Technopark*'i kaasus. *Persidera* kaasus puudutas Itaalias digitaalsete teleülekanne edastamiseks mõeldud raadiosageduste kasutamise õiguste eraldamist.²⁵¹ *France Télévisions*²⁵² liikmesriigi poolt kehtestatu edastamiskohustust ettevõttele, kes pakub vaatamist voogedastuse teel ja otseülekanDES, ilma elektroonilisi sidevõrke pakkumata.²⁵³ *Thelen Technopark* lahendis soovis eeotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artikkel 49 on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, millega on kehtestatud miinimummäärad tasule ja mille kohaselt on sellest kõrvale kalduvad kokkulepped tühised.²⁵⁴

Varasemalt käsitletud *PreussenElektra* kaasuses ütles Euroopa Kohus, et põhikohtuasja ja liidu õiguse seose näitamiseks piisab, kui siseriiklik kohus märgib eelotsusetaotluses, et teiste isikute huvi ei ole välistatud. Kuigi juba *Crono Service scarli* kaasuses ütles kohus, et sellist huvi ei saa eeldada siis pärast *Ullens de Schooten*i kaastust asus kohus seisukohale, kus lihtsast viitest potentsiaalsele piiriülesele mõjule või *Guimont*'i erandile ei piisa.

Esmalt leidis Euroopa Kohus, 2017. aasta *GBGA*²⁵⁵ 'i kaasuses, et põhikohtuasjas, kui tegu on siseriikliku olukorraga, ei ole liidu õiguse seose tuvastamiseks piisav siseriikliku kohtu väide, mille järgi on „põhikohtuasjas arutatav uus maksukorraldus ühtviisi kohaldatav asjaomase liikmesriigi kodanikele ja muude liikmesriikide kodanikele“.²⁵⁶ *GBGA* lahend käsitles Suurbritannia hasartmängukorraldajatele seatud maksunormide vastavust teenuste vaba osutamise sätetega.²⁵⁷

²⁴⁹ EKo 112/16, *Persidera SpA versus Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni ja Ministero dello Sviluppo Economico delle Infrastrutture e dei Trasporti*, ECLI:EU:C:2017:597

²⁵⁰ EKo 298/17, *France Télévisions SA versus Playmédia ja Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA)*, ECLI:EU:C:2018:1017

²⁵¹ *Ibidem*, p 12.

²⁵² EKo 298/17, *France Télévisions SA versus Playmédia ja Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA)*, ECLI:EU:C:2018:1017

²⁵³ EKo 298/17, *France Télévisions*, p 14.

²⁵⁴ EKo 261/20, *Thelen Technopark Berlin GmbH versus MN*, ECLI:EU:C:2022:33.

²⁵⁵ EKo 591/15, *The Gibraltar Betting and Gaming Association Limited v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs and Her Majesty's Treasury*, ECLI:EU:C:2017:449

²⁵⁶ *Ibidem*, p 55.

²⁵⁷ *Ibidem*,

Sarnasele järeldusel jõudis kohus ka 2019. aasta *Mastromartino*²⁵⁸ kohtuasjas, kus eelotsusetaotluse esitanud kohus oli märkinud liidu õiguse kohaldamiseks siseriiklikus olukorras lause, et „asjassepuutuvaid riigisiseseid õigusnorme kohaldatakse vahet tegemata kõigile“.²⁵⁹ Selles kaasuses soovis siseriiklik kohus teada, kas A. P. Mastromartino suhtes rakendatud keeld, mille kohaselt oli tal ajutiselt keelatud tegutseda investeerimisnõustajana, sest tema suhtes oli pooleli kriminaalmenetlus on vastavuses ELTL artiklitega 49 ning 56.²⁶⁰

Sarnaselt *GBGA ja Mastromartino* kaasustele leidis Euroopa Kohus ka 2018. aasta *Fremoluc*²⁶¹ kaasuses, et liidu õiguse ja põhikohtuasja vahelise seose leidmiseks ei piisa ainult siseriikliku kohtu märkusest, mille kohaselt võib põhikohtuasjas käsitletav piirang mõjutata ka teiste liikmesriikide kodanikke või ettevõtjaid, ilma selle kohta konkreetseid asjaolusid esitamata.²⁶² Kohus lisas, et selline huvi võib eksiteerida kui Fremoluc konkurentidel, oleks huvi kasutada kõnealuseid põhivabadusi põhikohtuasjas toodud olukorras.²⁶³ Kuidas sellist huvi peaks näitama, kohus ei selgitanud.

Piiriülese mõju olemasolu oli Euroopa Kohtu hinnangul piisavalt põhjendatud 2019. aasta *AV ja BU*²⁶⁴. Selles lahendis soovis siseriiklik kohus teada, kas ELTL artikkel 49ga on vastuolus selline siseriiklik norm, mille kohaselt on munitsipaalapteegi võõrandamise korral enampakkumise teel ostueesõigus selle munitsipaalapteegi töötajal.²⁶⁵ Piiriülest mõju kirjeldas siseriiklik kohus sellega, et siseriikliku seaduse kohaselt võivad apteegi omandada kõik nõutavat kutsetunnistust omavad liidu kodanikud ja proviisorite kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine on reguleeritud direktiiviga 2013/53^{266, 267}.

²⁵⁸ EKo 53/18, *Antonio Pasquale Mastromartino versus Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob)*, ECLI:EU:C:2019:380.

²⁵⁹ *Ibidem*, p 36.

²⁶⁰ *Ibidem*, p 17.

²⁶¹ EKo 343/17, *Fremoluc NV versus Agentschap voor Grond- en Woonbeleid voor Vlaams-Brabant (Vlabinvest ABP) jt*, ECLI:EU:C:2018:754, p 29.

²⁶² EKo 343/17, *Fremoluc*, p 29.

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ EKo 465/18, *AV ja BU versus Comune di Bernareggio*, ECLI:EU:C:2019:1125.

²⁶⁵ *Ibidem*, p 25.

²⁶⁶ 20. november 2013, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/53/EL, väikelaevade ja jettide kohta ning direktiivi 94/25/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta EMPs kohaldatav tekst, ELT L 354, lk 90—131.

²⁶⁷ EKo 465/18, *AV ja BU*, p 35.

Potentsiaalse huvi näitamiseks ei piisa enam lihtsalt siseriikliku kohtu poolt esitatud viitest, et sellist akti kohaldatakse nii liikmesriikide kodanikele kui ka kõigile. Sellises olukorras peaks siseriiklik kohus *AV ja BU* kaasuse järgi täpse siseriikliku normi, mille kohaselt selline võrdne kohtlemine aset leiab. Samas on siin käsitletud ainult potentsiaalselt mõju, hetkel kehtivast kohtupraktikast veel ei selgu, kuidas vajalikkuse erandi puhul peaks käituma.

Euroopa Kohtu seisukoht *Ullens de Schooten*i kaasuses toodud siseriikliku kohtu ülesande kohta eelotsusetaotluses ei ole tegelikult midagi uut, sest ka juba varasemalt on kohus paaris lahendis jätnud eelotusetaotlusele vastamata selle tingimuse täitama jätmise tõttu. Näiteks eelnevalt käsitletud 2014. aasta *Crono Service scarli*, 2013. aasta *Ragn-Sells* ja 2016. aasta *Security Service* kaasustes. Küll aga leidis see põhimõte, pärast *Ullens de Schooten*i kohtulahendit, laialdasemat käsitlust. *Ullens de Schooten*i kaasusest tulenevat põhimõtet ei ole kohaldatud kaupade liikumisvabaduse puhul.

3.2. Euroopa Liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks liikmesriigi õigusega

Siseriiklikes olukordades, kus põhikohtuasja asjaolud ei ole liidu õiguse kohaldamisalas võib siiski liidu õiguse tõlgendamine osutada asjakohaseks, kui liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks siseriikliku õigusega.²⁶⁸ Seda erandit käsitles Euroopa Kohus esmakordselt 1990. aasta *Dzodzi* lahendis, mis puudutas surnud Belgia kodaniku Togo kodanikust abikaasa õigust elada Belgias.²⁶⁹ Kohtujurist Darmon soovitas Euroopa Kohtul loobuda pädevusest, rõhutades, et kuna olukord ei kuulu Euroopa Liidu õiguse kohaldamisalasse, ei saa selline olukord mõjutada ka liidu õiguse järjepidevust ja ühtsust, olgugi, et kõnealused siseriiklikud sätted on sarnased liidu sätetega.²⁷⁰ Euroopa Kohus ei järginud kohtujuristi soovitusi ja leidis, et antud asjas on oluline „lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendada iga liidu õiguse sätet ühetaoliselt, olenemata selle kohaldamise asjaoludest“.²⁷¹ Lisaks põhjendas kohus, et asutamislepingu tekst ei välista Euroopa Kohtu pädevust sellises olukorras sõnaselgelt.²⁷²

²⁶⁸ EKo 268/15, *Fernand Ullens de Schooten*, p 53.

²⁶⁹ EKo liidetud kohtuasjad 297/88 ja 197/89, *Massam Dzodzi versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:1990:360.

²⁷⁰ EKo liidetud kohtuasjad 297/88 ja 197/89, *Massam Dzodzi versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:1990:360. Kohtujurist Darmon arvamuse.

²⁷¹ EKo liidetud kohtuasjad 297/88 ja 197/89, *Dzodzi*, p 36.

²⁷² *Ibidem*, p 38.

Õiguskirjanduses on *Dzodzi* erandit peetud kõige vastuolulisemaks erandiks, sest seda on kohaldatud mitmes erinevas valdkonnas näiteks riigihanked, tolliliidu, eraisikute vahelistele lepingutele, konkurentsioiguses kaasustele jne.²⁷³ Samas on õiguskirjanduses ka arvatud, et *Dzodzi* erand on lubatud, sest siseriiklik õigus võtab üle liidu õiguse ja sellega ka liidu poolt loodud lahenduse ning seetõttu on loogiline, et Euroopa Kohus annab tõlgenduse liidu õigusest siseriiklikule kohtule.²⁷⁴ *Dzodzi* erandi kasutamine võib olla lubatud, kui seda kasutatakse samas olukorras, mis liidu seadusandja ette nägi. Seda erandit ei peaks näiteks kohaldama olukorras, kus liikmesriik on ülevõetud direktiivi kohaldamisala laiendanud.

Euroopa Kohtu praktikas on välja kujunenud, et *Dzodzi* erandi kohaldamiseks on vaja otsust ja tingimusteta viidet Euroopa Liidu õigusele, mida soovitakse, et Euroopa Kohus tõlgendaks.²⁷⁵ Otsene ja tingimusteta viite tingimust käsitleti esmakordselt *Kleinwort Benson*²⁷⁶ i kohtuotsuses. Selle tingimuse kohaselt peavad liikmesriigi õigusnormid, mida siseriiklik kohus soovib tõlgendada, sisalduma otsust ning tingimusteta edasiviidet liidu õiguse sätetele.²⁷⁷

„Otsene viide“ tähendab, et see on selge ja ühemõtteline ning ei piisa kui tegu on üksnes inspiratsiooniallikana.²⁷⁸ See eeldus on täidetud, kui tõlgendatav liikmesriigi säte sisaldab selget edasiviidet identifitseeritud või hõlpsasti identifitseeritavatele liidu õiguse sätetele. Piisavalt selge ja ilmseteks viiteks võib lugeda ka riigisisese õiguse sätetega kaasnevaid dokumente – näiteks ettevalmistavad materjalid või rakendusaktid.²⁷⁹ Tingimusteta edasiviide tähendab, et põhikohtuasjas on piiranguteta kohaldatav viidatud liidu õiguse säte.²⁸⁰ See tingimus on vajalik, et eelotsuse esitanud siseriiklik kohus ei saaks kõrvale kalduda Euroopa Kohtu tõlgendusest ja põhikohtuasjas oleks Euroopa Liidu kohtuotsus siduv.²⁸¹

²⁷³ Sánchez, Iglesias, S., lk 17.

²⁷⁴ Mataija, M.

²⁷⁵ EKo 620/19, *Land Nordrhein-Westfalen versus D.-H. T. Kohtujurist Bobeki ettepanek*.

²⁷⁶ EKo 346/93, *Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council*, ECLI:EU:C:1995:85.

²⁷⁷ EKo 346/93, *Kleinwort*.

²⁷⁸ EKo 32/11, *Allianz Hungária Biztosító Zrt. jt versus Gazdasági Versenyhivatal*, ECLI:EU:C:2012:663. Kohtujuristi Villalón ettepanek.

²⁷⁹ EKo 620/19, *Land Nordrhein-Westfalen*. Kohtujurist Bobeki ettepanek, p 55.

²⁸⁰ EKo 482/10, *Teresa Cicala versus Regione Siciliana*, ECLI:EU:C:2011:868, p 27.

²⁸¹ EKo 620/19, *Land Nordrhein-Westfalen*. Kohtujurist Bobeki ettepanek, p 56.

Dzodzi erandi kasutamisel on veel oluline, et liidu õigusnormid, mida on riigisiselt laiendatud, toimiksid funktsionaalselt ja õiguslikult samas kontekstis, kus soovitakse säilitada ühetaolisus ning nende sätete tõlgendamisel on praktiline abi eelotsusetaotluse esitanud kohtule.²⁸²

Siseriiklikes olukordades on *Dzodzi* erandit kohaldatud peamiselt asutamisõiguse puhul. Näiteks *A. Leur-Bloemi*²⁸³ kaasuses soovis Madalmaade siseriiklik kohus teada, kas aktsiate vahetamisega on direktiivi 90/434/EEC artikkel 2(d) mõistes tegemist ka juhul, kui omandav ettevõtte ei tegele äritegevusega. Kuigi tegemist oli siseriikliku olukorraga, kohaldas Euroopa Kohus liidu õigust, sest direktiiv oli üle võetud Madalmaade siseriikliku õiguskorda nii, et see kohaldus ka siseriiklikes olukordades.²⁸⁴ Kui *A. Leur-Bloemi* kaasus puudutas olukorda, kus direktiiv oli üle võetud nii, et see kohaldus siseriiklikes olukordades siis *Punch Graphixi*²⁸⁵ kaasuses viitasid Belgia siseriiklikud õigusnormid direktiivile 90/435²⁸⁶, mida kinnitas Euroopa Kohtule ka Belgia valitsus. Selles kaasuses soovis siseriiklik kohus teada, kas põhikohtuasjas toimunud ühingute ümberkujundamist saab pidada likvideerimiseks direktiivi 90/435 artikli 4 lõike 1 tähenduses.²⁸⁷

Kui eelnevates lahendites soovis siseriiklik kohus tõlgendus ülevõetud direktiivide mõistetele siis *I.G.I.* kaasuses kohaldas Euroopa Liidu kohus liidu õigust olukorras, kus Itaalia seadusandja oli direktiivid 78/855/EMÜ²⁸⁸ ja 82/891/EMÜ²⁸⁹ üle võtnud ning laiendanud nende kohaldamisala. Nimelt kohaldati neid direktiive selliste jagunemistingute puhul, millega ühing annab kogu oma vara teisele ühingule. Itaalia siseriiklik seadusakt kohaldas direktiivist tulnud põhimõtteid ka olukorras, kus ühing annab osa oma varast jagunemise käigus teisele ühingule. Selline jagunemine, nagu oli põhikaasuses, ei kuulunud direktiivi 2007/63/EÜ²⁹⁰ kohaldamise alasse, aga kuna Itaalia seadusandja oli selle üle võtnud nii, siis kohus vastas

²⁸² *Ibidem*, p 72.

²⁸³ EKO 28/95, *A. Leur-Bloem v Inspecteur der Belastingdienst/Ondernemingen Amsterdam 2*, ECLI:EU:C:1997:369

²⁸⁴ *Ibidem*, p 31.

²⁸⁵ EKO 371/11, *Punch Graphix Prepress Belgium NV v Belgische Staat*, ECLI:EU:C:2012:647

²⁸⁶ direktiiv 90/435

²⁸⁷ EKO 371/11, *Punch Graphix Prepress Belgium*, p 25-27.

²⁸⁸ 9. oktoober 1978, Nõukogu Kolmas direktiiv 78/855/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, EÜT L 295, lk 36—43.

²⁸⁹ 17. detsember 1982, Kuues nõukogu direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, EÜT L 378, lk 47—54.

²⁹⁰ 13. november 2007, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/63/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 78/855/EMÜ ja 82/891/EMÜ seoses sõltumatu ekspertiaruande nõudega aktsiaseltside ühinemisel või jagunemisel, ELT L 300, lk 47—48.

eelotsuseküsimumustele.²⁹¹ Ehk Euroopa Kohus kohaldas liidu õigust olukorras, kus liidu seadusandja seda ette ei näinud. Kui *Dzodzi* erandi eesmärgiks on tagada liidu õiguse ühetaoline tõlgendamine siis tekib küsimus, miks on liidu õiguse kohaldamine vajalik olukorras, mida liidu seadusandja ei plaaninud reguleerida.

Euroopa Kohus on laialdast *Dzodzi* erandi kasutust üritanud vähendada. *Nolani*²⁹² lahendis ütles Euroopa Kohus *Dzodzi* erandit ei saa kohus kasutada olukorras, kus ülevõetud liidu akt näeb ette selge erandi enda kohaldamisalast.²⁹³ Kohtu hinnangul ei ole liidu huvi tõlgendada ühetaoliselt selle valdkonna sätteid, mille seadusandja on välistanud enda kohaldamisalast. Selles lahendis väitis sõjaväebaasi endine töötaja, et kollektiivsel koondamisel ei järgitud direktiivis 98/59²⁹⁴ sätestatud eeldust, et töötajate koondamisel tuleb konsulteerida töötajate esindajatega. Direktiivi artikkel 1 lõige 2 aga nägi ette, et direktiiv ei kohaldu suveräänse välisriigi töötajatele.²⁹⁵

Euroopa Kohus on toetunud *Dzodzi* erandile eelotsuse küsimusele vastates, mis puudutab kahe poole lepingulisi suhteid. *Federconsorzi*²⁹⁶ lahendis ütles Euroopa Kohus, et kuna poolte omavaheline leping viitab osas, mis puudutab rahalist vastutust, Euroopa Liidu õigusele, ei takista miski kohut vastama küsimusele nende reeglite tõlgendamise osas.²⁹⁷ *Fournier*'i lahendis leidis Euroopa Kohus, et kuna sõlmitud kindlustuseleping kasutab sama sõnastust, mis Direktiiv siis on tal vastavas asjas pädevus.²⁹⁸

Sarnaselt *Guimont*'i erandiga ei tulene eeldus *Dzodzi* erandi puhul siseturuõiguse kohaldamine põhikohtuasja asjaoludest. Kui *Guimont*'i erandit kohaldatakse, sest liikmesriigi hetkel kehtiva õiguse kohaselt on selline vastus liikmesriigi kohtule vajalik siis *Dzodzi* erandi puhul võib kohaldamise eeldus ulatuda kehtivast õigusest kaugemale. Näiteks olukorras kus liikmesriigi seadusandja on õigusakti seletuskirjas viidanud liidu õigusaktile, kui inspiratsiooniallikana, aga

²⁹¹ Eko 394/18, *I.G.I. Srl versus Maria Grazia Cicenia jt.*, ECLI:EU:C:2020:56, p 45 ja 50-52.

²⁹² EKO 583/10, *The United States of America versus Christine Nolan*, ECLI:EU:C:2012:638.

²⁹³ *Ibidem*.

²⁹⁴ 20. juuli 1998 Nõukogu direktiiv 98/59/EÜ, kollektiivseid koondamisi käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta, EÜT L 225, lk 16—21.

²⁹⁵ EKO 583/10, *The United States of America versus Christine Nolan*, ECLI:EU:C:2012:638.

²⁹⁶ EKO 88/91, *Federazione italiana dei consorzi agrari versus Azienda di Stato per gli interventi nel mercato agricolo*, ECLI:EU:C:1992:276.

²⁹⁷ EKO 88/91, *Federazione*, p 8.

²⁹⁸ EKO 73/89, *A. Fournier ja teised versus V. van Werven, Bureau central français ja teised*, ECLI:EU:C:1992:431

ei ole seda sõnasõnalt üle võtnud. *Dzodzi* erand on Euroopa Kohtu praktikas küllaltki levinud, aga seda ei ole väga kasutatud põhivabaduste kohaldamiseks siseriiklikes olukordades. Peamiselt on *Dzodzi* erandit kasutatud asutamisvabadusi ja isikute vaba liikumisi käsitlevates lahendites.

3.3. Põhikohtuasjas tühistatavad õigusnormid kohalduvad ka teiste liikmesriikide kodanike suhtes

Siseriiklikus olukorras, kus puudub element, mis ühendaks liidu õigust põhikohtasja asjaoludega, on Euroopa Kohus pidanud vajalikuks eelotsusetaotluse siiski vastata, kui põhikaasuses on palutud tühistada õigusnormid, mida kohaldatakse ka teiste liikmesriikide kodanikele. Euroopa Kohtu hinnangul on selline vastus siseriiklikule kohtule vajalik, sest otsus mille siseriiklik kohus tühistatava normi osas teeb, mõjutab ka teiste liikmesriikide kodanike.²⁹⁹

Seda erandit käsitles Euroopa Kohus esmakordselt 2013. aasta *Liberti* lahendis, kus põhikohtuasjas soovisid Belgia õiguse alusel asutatud kinnisvaraga tegelevad ühingud ja kolm isikut tühistada mitu Flaami dekreedide sätet, mis nende hinnangul oli vastuolus asutamisvabaduse, teenuste osutamise vabaduse ja kapitali vaba liikumise sätetega. Esmalt tõdes Euroopa Kohus, et kõnealused sätted võivad mõjutada teistes liikmesriikides isikuid, sest ei ole välistatud, et nad oleksid huvitatud Flaami piirkonnas kinnisvara omamisest või rentimisest.³⁰⁰ Lõpuks leidis Euroopa Kohus, et kuna põhikohtuasjas on tegu eriliiki menetlusega, milles paluti tühistada õigusnorme, mis on kohaldatavad ka teiste liikmesriikide kodanike suhtes, mõjutab kohtuotsus ka neid.³⁰¹

Liberti lahendis toodud erandit, hakati erandina käsitlema alles pärast 2016. aastat *Ullens de Schooten*'i lahendit, kui Euroopa Kohus tõi selle välja, kui ühe neljast erandist, millal kohus võib anda vastuse eelotsuse küsimustele puhtalt siseriiklikes olukordades. Varasemalt nii õiguskirjanduses kui ka kohtujuristide analüüsidest loetleti ainult kolme erandit.³⁰²*Liberti*

²⁹⁹ EKo Liidetud kohtuasjad C-197/11 ja C-203/11, *Eric Libert jt versus Gouvernement flamand (C-197/11) ja All Projects & Developments NV jt versus Vlaamse Regering (C-203/11)*, ECLI:EU:C:2013:288.

³⁰⁰ EKo Liidetud kohtuasjad C-197/11 ja C-203/11, *Libert*.

³⁰¹ *Ibidem*,

³⁰² Sánchez, Iglesias

erandit on Euroopa Kohus rakendanud *Malta Dental Technologists Associationi*³⁰³ ja *ANGED*³⁰⁴ kaasustes. *Malta Dental Technologists Association*'i põhikohtuasjas soovis MDTA hinnata selliste siseriiklike normide õiguspärasust, mille kohaselt peavad kliinilised hambatehnikud töötama koos hambaarstiga.³⁰⁵ Euroopa Kohus leidis, et kuna siseriiklike Malta õigusnorme kohaldatakse ka teiste liikmesriikide kodanikele ja tehtav otsus mõjutab ka neid kodanike, on vaatamata piiriülese elemendi puudumisele eelotsusetaotlus vastuvõetav.³⁰⁶ Lõpuks Euroopa Kohus siiski leidis, et ELTL artiklit 49-ga ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt tuleb kliinilistel hambatehniku kutsealal teostada koostööd hambaarstiga.³⁰⁷

ANGED lahendis, kus Kataloonia autonoomse piirkonnas oli kehtestatud kõigile jaekaubandusettevõtetele maks eesmärgiga korvata võimalik mõju territooriumile ja keskkonnale. ANGED (suurte müügiettevõtjate riiklik ühendus) soovis sellise dekreediga tühistamist, sest see rikub asutamisevabadust. Vaatamata sellele, et tegu oli puhtalt siseriikliku olukorraga, vastas kohus eelotsuseküsimusele, sest põhikohtuasjas paluti tühistada õigusnormi, mida kohaldatakse ka teiste liikmesriikide kodanikele ja otsus, mille liikmesriigi kohus teeb, mõjutab ka neid kodanike.³⁰⁸

Kohtupraktikast on üks näide, kus Euroopa Kohus on analüüsinud *Liberti* erandi kasutamise võimalikust, aga ei ole seda kohaldanud. *Fremoluc*³⁰⁹ lahendis soovis Fremoluc tühistada lepingud mille pooled olid Belgia avalik-õiguslik ühing, kes vastutas maa- ja elamumajanduspoliitika eest.³¹⁰ Lepingud olid sõlmitud maatüki omandamiseks ja hoonestusõiguse seadmiseks ning Belgia avalik-õiguslik ühing kasutas nende maatükkide omandamiseks ostueesõigust Fremoluci ees.³¹¹ Fremoluci arvates oli selline ostueesõiguse

³⁰³ EKo 125/16, *Malta Dental Technologists Association ja John Salomone Reynaud versus Superintendent tas-Sahħa Pubblika ja Kunsill tal-Professjonijiet Kumplimentari għall-Medicina*, ECLI:EU:C:2017:707.

³⁰⁴ EKo 233/16, *Asociación Nacional de Grandes Empresas de Distribución (ANGED) versus Generalitat de Catalunya.*, ECLI:EU:C:2018:280

³⁰⁵ EKo 125/16, *Malta Dental Technologists Association.*

³⁰⁶ *Ibidem*, p 30.

³⁰⁷ *Ibidem*, p 30.

³⁰⁸ EKo 233/16, *Asociación Nacional de Grandes Empresas de Distribución (ANGED) versus Generalitat de Catalunya.*, ECLI:EU:C:2018:280, p 22.

³⁰⁹ EKo 343/17, *Fremoluc NV versus Agentschap voor Grond- en Woonbeleid voor Vlaams-Brabant (Vlabinvest ABP) jt.*, ECLI:EU:C:2018:754.

³¹⁰ *Ibidem*, p 10.

³¹¹ *Ibidem*.

kasutamine vastuolus ELTL artiklitega 21, 45, 49 ja 63 ja siseriiklik kohus arvas, et põhikohtuasjad asjaolud on sarnased *Liberti* lahendile ning seetõttu kohaldub liidu õigus.³¹² Euroopa Kohus ei olnud siseriikliku kohtu käsitlesega nõus, sest selle lahendi asjaolud puudutasid tsiviilõigusliku vaidlust ühingute vahel ja kui vastav leping tühistatakse, mõjutab see ainult vaidluse pooli ning põhivabadused ei olnud selles kaasuses kohaldatavad.³¹³ Ehk sarnaselt eelnevalt analüüsitud eranditele, peab tühistatav õigusnorm avaldama mõju suuremale hulga isikutele, mitte paarile isikule.

Selles alapeatükis käsitletud lahenditest on näha, et *Liberti* erand on Euroopa Kohtu poolt küll kasutava aga võrreldes eelnevalt käsitletud eranditega ei ole see nii levinud. Põhjus võib olla selles, et *Liberti* erandit käsiteles kohus esmakordselt alles 2013. aastal, kui teisi erandeid hakati kasutama juba 1990ndatel. Teine põhjus võib olla selles, et see erandi kasutamine nõuab põhikohtuasjas eriliigilist menetlust – õigusnormi tühistamise menetlus.

Lisaks on see erand sarnane *Guimont*'i erandiga, sest mõlemas olukorras on eelotsusetaotluses esitatud erand siseriikliku kohtu jaoks vajalik, kuna menetluses antud vastus omab mõju ka teiste liikmesriikide kodanikele. Võrreldes *Guimont*'i erandiga aga on *Liberti* erandi puhul Euroopa Kohus selgitanud välja, et tühistatavat õigusnormi tegelikult ka kohaldatakse teiste liikmesriikide kodanikele. *Guimont*'i erandit kasutades on Euroopa Kohus korduvalt kasutanud lähenemist, kus ainult viitab võimalusele, et selline vastus võib siseriikliku kohtu jaoks olla vajalik. Lisaks kohaldatakse *Liberti* erandi puhul tühistatavat õigusnormi põhikaasuses, samas kui *Guimont*'i erandi ei tule õigusnorm, mille tõttu on liidu õiguse kohaldamine vajalik põhikohtuasjast.

Sarnaselt *Liberti* erandile on ka *Dzodzi* erandi puhul oluline õigusnorm, mille tõttu või üle põhikohtuasjas vaidlus käib. *Dzodzi* erandi puhul aga on oluline vaidlusaluse normi saamisluгу. *Liberti* erandit võib võrrelda ka potentsiaalse piiriülese mõjuga, sest võib eeldada, et tühistatava õigusnormi olukorda võib sattuda mõni teise liikmesriikide kodanik. Kuigi *Liberti* erandit on kohtupraktikas kasutatud vähe, on seda rakendatud kõikide põhivabaduste kohaldamiseks.

³¹² *Ibidem*, p 13.

³¹³ *Ibidem*, p 28.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas on Euroopa Kohtu praktikas kohaldatud siseturuõigust liikmesriigi sisestes olukordades. Eesmärgi täitmiseks teostati analüüs piiriülese elemendi kaudu. Lisaks oli töö eesmärgiks analüüsida, kuidas on erinevate põhivabaduste kohaldamine, erinevate piiriüleste elementide tõlgenduste või muudel juhtudel, siseturuõiguse kohaldamisel, erinenud.

Kohtupraktika analüüsi põhjal on selge, et *Saunders*'i kaasusest tulenev põhimõte, piiriülese elemendi kohta, on kinnistunud kohtupraktika. *Saunders*'i kaasuse järgsetel aastatel on kohus kajastanud piiriülese elemendi eeldust, seejuures lähtudes esialgsest eesmärgist, mille kohaselt on siseturuõiguse kohaldamiseks vajalik liikmesriikide vaheline füüsiline piiri ületamine. Sellest ajastust on veel ka palju kohtupraktikat, kus Euroopa Kohus on jätnud põhivabadused kohaldamata, kuna põhikohtuasjas ei eksisteeri piiriüleste elementi. Seejuures on piiriülese elemendi olemasolu vajalik kõigi põhivabaduste kohaldamiseks.

Euroopa Kohus hakkas oma esialgsest praktikast, piiriülese elemendi kohta, kaugenema kuskil kümme aastat pärast *Saunders*'i kohtuasja. Seejuures ümbriski suhteliselt drastilise muudatusena, kohaldas Euroopa Kohus 1988. aasta *Smanor*'i kaasuses siseturuõigust, tuginedes põhikohtuasja potentsiaalsele piiriülesele mõjule, teiste liikmesriikide kodanikele. Potentsiaalne mõju, seisnes kohtu hinnangul selles, et kui teise liikmesriigi kodanik satub samasse olukorda, siis talle kohaldub sama siseriiklik regulatsioon ja seetõttu on oluline analüüsida sellise regulatsiooni vastavust siseturuõigusega. Seejuures on oluline märkida, et *Smanori* kaasuses ei muutnud Euroopa Kohus sõnaselgelt kehtivat praktikat. Ehk potentsiaalne piiriülene mõju ei asendanud klassikalist piiriülese elemendi nõuet.

Potentsiaalse piiriülese mõju hindamiseks on Euroopa kohus kasutanud kahte võimalust: potentsiaalse piiriülese mõju väljaselgitamine põhikohtuasja asjaolude pinnalt või on kohus lähtunud oletusest, et potentsiaalne piiriülene mõju ei ole välistatud. Seejuures oli teise variandi puhul kohtupraktikas pikalt kasutatav variant, kus Euroopa Kohus kasutas põhivabaduste kohaldamiseks nn tüüplauseid, ilma vastava sisulise analüüsita. Siiski on viimastel aastatel kohus sellest praktikast kaugenenu ja hetkel on kohtupraktikas levinud käsitlus, kus siseriiklik kohus peab eelotsusetaotlust esitades näitama, milles seisneb potentsiaalne piiriülene mõju, kui see tema hinnangul esineb. Potentsiaalset mõju on Euroopa Kohus hinnanud peamiselt kaupade vaba liikumise kontekstis.

Pärast *Smanori* kaasust, hakkas Euroopa Kohus piiriülese elementi mõistet igakülgset laiendamaks. Kui *Saundersi* kohtuasjas toodud põhimõtte kohaselt oli piiriülese elemendi nõude täitmiseks oluline liikmesriikide vaheline liikumine põhikaasuses, siis isikute vaba liikumist käsitlevates lahendites hakkas kohus analüüsima asjaolu, kas isik on üldse kunagi kasutanud oma õigust liidu siseselt vabalt liikuda. Selline piiriülese elemendi laiem tõlgendamine, kaasnes tavaliselt koos asjaoluga, et piiriülese elemendi nõuet ei pidanud põhikaasuse pool täitma enam isiklikult. Teise isiku kaudu piiriülese elemendi nõude täitmist on Euroopa Kohus lisaks isikute vaba liikumise sätete puhul, jaatanud ka teenuste osutamise ja asutamisvabaduste korral.

Teise isiku kaudu, piiriülese elemendi täitmine, tavaliselt hõlmab endast mingisugust liikumist liikmesriikide vahel. Lisaks potentsiaalsele mõjule on Euroopa Kohus tunnistanud isikute vaba liikumise puhul ka hüpoteetilist piiriülest elementi piisavaks, et kohaldada põhivabadusi. Hüpoteetiline piiriüle element on olukorras, kus isik ei ole veel kasutanud oma õigust liidusiseselt vabalt liikuda, aga tal on võimalus seda kasutada tulevikus. Siiski tuleb siinkohal välja tuua, et sellist käsitlust on kohus jaatanud vaid korra ja ei saa kindalt öelda, et tegu on kohtupraktika uue suunaga. Hüpoteetilist liikumist on Euroopa Kohus analüüsinud ka teenuste osutamise vabaduse taustal. Hüpoteetilist piiriülest elementi, ei ole kohus pidanud piisavaks teenuste osutamise vabaduse kohaldamiseks siseriiklikes olukordades.

Täiesti eraldi on Euroopa Kohus käsitlenud kaasuseid, kus isikud on põhikohtuasjas liikunud liikmesriigi erinevate regioonide vahel. 1992. aasta *Legrose* kaasuses kauges kohus veelgi esialgselt *Saundersi* kohtuasjas välja käidud käsitlusest, kui leidis, et piiriülese elemendi eeldus on täidetud ka olukorras, kus põhikohtuasjas ületatakse liikmesriigi erinevate regioonide vahelisi piire. Hiljem täiendas kohus seda seisukohta 2004. aasta *Carbonati Apuani* kaasuses, kus lisas, et selline käsitlus on vajalik ühtse siseturu toimimiseks. Siinkohal on oluline välja tuua, et sellist käsitlust on Euroopa Kohus kasutanud ainult kaupade vaba liikumise sätete puhul. Kohus on korduvalt analüüsinud isikute vaba liikumise sätteid olukorras, kus toimub liikmesriigi siseste piiride ületamine, kuid on järjekindlalt eitanud sellises olukorras põhivabaduste kohaldumist.

Euroopa Kohus on potentsiaalset piiriülest mõju kohaldanud ka kaasustes, mis puudutavad ühe liikmesriigi siseseid piiranguid. Sellist potentsiaalset mõju on Euroopa Kohus hinnanud mõnevõrra erinevalt võrreldes eelnevalt välja toodud potentsiaalse mõjuga, kus ei toimu mingisugust liikumist. Sellistes kaasustes hindas kohus potentsiaalset piiriülest mõju seisukohast, kuidas põhikohtuasja osalisi võib siseriiklik piirang mõjutada siseturul

tegutsemisel. Sarnaselt füüsilise liikmesriigi siseste regioonide vahelise liikumisega on potentsiaalse piiriülese mõju analüüsimisel Euroopa Kohus järginud oma varasemat kohtupraktikat ja ei ole isikute vaba liikumise juhtudel kohaldanud põhivabadusi.

Põhivabaduste kohaldamiseks olukorras, kus puudub piiriülene element, on kohus kasutanud kolme varianti. Esimeseks erandiks on olukord, kus eelotsusetaotluse esitanud liikmesriigi kohtule on vastus vajalik. Selline vastus võib olla vajalik, kui siseriikliku õiguse kohaselt tuleb võrdselt kohelda nii kodanike kui ka mittekodanike. See erand tuleb 2000. aasta *Guimont*'i kaasusest. Selle erandi puhul on oluline, et võrdne kohtlemine on siseriikliku õiguse kohaselt tagatud põhikohtuasjaga samas olukorras. Kui *Guimont*'i erandi algusaastatel kohus ainult lähtus eeldusest, et siseriikliku õiguse kohaselt tuleb isikuid kohelda võrdselt, siis viimaste aastate praktika kohaselt peab siseriiklik kohus selgitama, kust siseriiklikust õigusest selline eeldus tuleb. *Guimont*'i erandit on kasutatud kõikide põhivabaduste puhul.

Teist varianti, mille järgi siseriiklik kohus saab kohalda põhivabadusi, siseriiklikes olukordades, ilma piiriülese elemendita, käsitles kohus esmakordselt 1990. aasta *Dzodzi* lahendis. Selle erandi kohaselt, võib Euroopa Kohus siseriiklikes olukordades anda vastuse eelotsusetaotlusele, kui Euroopa Liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks siseriikliku õigusega. Selle erandi kasutamist on kohus põhjendanud vajadusega vältida tulevikus lahknevaid tõlgendusi ja tagada liidu sätete ühetaoline tõlgendamine. Siseriiklik viide Euroopa Liidu õigusele peab olema otsene ja tingimusteta. *Dzodzi* erandit ei ole väga kasutatud põhivabaduste kohaldamiseks siseriiklikes olukordades, rohkem on kasutatud seda teiste valdkonna sätete analüüsiks. Põhivabaduste kohaldamist puudutavad kaasused, kus on *Dzodzi* erandit kasutatud on käsitletud asutamisvabadus ja isikute vaba liikumise sätteid.

Kolmas erand, mida Euroopa Kohus on kasutanud põhivabaduste kohaldamiseks, siseriiklikes olukordades tuleneb, 2013. aasta *Liberti* lahendis. Võrreldes teiste eranditega on tegu küllaltki uue käsitlusega. *Liberti* erandi kohaselt võib Euroopa Kohus siseriiklikes olukordades kohaldada siseturuõigust, kui põhikaasuses käsitletakse tühistavaid õigusnorme, mida kohaldatakse ka teiste liikmesriikide kodanikele. Vastus sellistele eelotsusetaotluse küsimustele on Euroopa Kohtu hinnangul siseriiklikule kohtule vajalik, sest otsus mille siseriiklik kohus tühistatava normi osas teeb, mõjutab ka teiste liikmesriikide kodanike.

Dzodzi erandit on Euroopa Kohtu praktikas küllaltki levinud, aga seda ei ole väga kasutatud põhivabaduste kohaldamiseks siseriiklikes olukordades. Kuigi *Liberti* erandit on kohtupraktikas kasutatud vähe, on seda rakendatud kõikide põhivabaduste kohaldamiseks.

Analüüsitud kohtupraktika pinnalt võib öelda, et kui varasemalt lähtus kohus piiriülese elemendi loovast tõlgendamisest, siis nüüd on Euroopa Kohus siseturuõiguse kohaldamiseks, riigisisestes olukordades lähtunud pigem, kas eranditest või potentsiaalsest piiriülesest mõjust. Seda kinnitab ka asjaolu, et kapitali vaba liikumist käsitlevad lahendid, mida hakati kohtus laialdasemalt analüüsima oluliselt hiljem, võrreldes teiste põhivabadustega, ei ole kasutatud piiriülese elemendi loovat tõlgendamist vaid kohus on pigem lähtunud erandite kohaldamisest.

Eelnevalt käsitletud erandite kohaldamisega on Euroopa Kohus selgelt kaugenenud esialgsest *Saundersi* kohtuasjas välja käidud käsitlusest, mille kohaselt on siseturuõiguse kohaldamisel olulised põhikohtuasja asjaolud. Kui potentsiaalse piiriülese mõju analüüsimisel lähtub kohus mingiski mõttes põhikaasuse asjaoludest siis erandite kohaldamisel vaatab Euroopa Kohus laiemat pilti. Seejuures on *Dzodzi* ja *Guimont*'i erandi puhul põhivabaduste kohaldamisel oluline ka liikmesriigi sisene õigus.

Siiski ei saa öelda, et piiriülene element on täielikult kaotanud oma tähtsuse siseturuõiguse kohaldamisel, sest kui põhikohtuasja asjaolud sisaldavad ilmselget piirilest elementi siis Euroopa Kohus ei vii läbi vastavat sisulist analüüsi vaid kohaldab koheselt liidu õigust. Lisaks kasutab Euroopa Kohus piiriülese elemendi puudumist tihti põhjusena, eelotsusetaotluse küsimustele mitte vastamiseks.

Kui *Liberti* ja *Dzodzi* erandi puhul on arusaadav, millest kohus on lähtunud, põhivabaduste kohaldamisel siis *Guimont*'i erandi puhul oli kohtupraktika pikalt ebaselge. Selline ebaselgus tuli asjaolust, et Euroopa Kohus kasutas põhjendamiseks tihti kõigest viidet *Guimont*'i erandile ja seda käsitlevale kohtupraktikale, ilma sisulist analüüsi teostamata. Sarnast käsitlust kasutas kohus ka potentsiaalse piiriülese mõju kirjeldamiseks, teise variandi puhul, mis puudutas olukordi, kus teiste liikmesriikide isikute huvi ei ole välistatud. Tihti kasutas kohus koos viitlauseid *Guimont*'i erandi ja potentsiaalse piiriülesele mõju kohaldamiseks. Sellisest käsitlusest on kohus viimaste aastate jooksul hakanud kaugenema ning jätnud eelotsusetaotluse küsimustele isegi vastamata, kui siseriiklik kohus ei ole põhjendanud, milles seisneb potentsiaalne piiriülene huvi või, miks peaks kohalduma *Guimont*'i erand. Selline Euroopa Kohtu praktika aitab autori hinnangul kaasa õigusselguse loomiseks.

Magistritöö eesmärgiks oli veel uurida, kuidas on erinevate põhivabaduste kohaldamine, erinevate piiriüleste elementide tõlgenduste või muudel juhtudel, siseturuõiguse kohaldamisel, erinenud siseriiklikes olukordades. Kokkuvõttes on juba eelnevalt kajastatud erinevusi, mis on põhivabaduste kohaldamisel erinevates olukordades ja kordamise vältimiseks ei ole vaja neid uuesti lahi kirjutada. Küll aga võib üldistavalt öelda, et Euroopa Kohus on erinevate põhivabaduste kohaldamiseks, kasutanud erinevaid võimalusi. Ehk kui *Saundersi* kaasuses tulened käsitus piiriülese elemendi kohta on laienenud kõigile põhivabadustele, siis Euroopa Kohtu piiriülese elemendi erinevad käsitlused ja muud erandid siseturuõiguse kohaldamiseks ei ole ühtselt laienenud kõigile põhivabadustele.

Edaspidi võiks veel analüüsida selliste eelotsuste mõju, mille puhul Euroopa Kohus annab vastuse, eeldades, et siseriiklikul kohtul on tulenevalt siseriiklikust õigusest kohustus samas olukorras võrdselt kohelda kodanike ja teiste liikmesriikide kodanike, aga siseriiklikus õiguses sellist põhimõtet ei sisaldu.

ABSTRACT

Application of single market law to purely internal situations in case law of Court of justice of the European Union

One of the core values of the European Union is the single market. According to the article 26 (2) of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), the single market comprises an area without internal frontiers in which the free movement of persons, goods, services and capital is ensured. Citizens of a Member State of the European Union may exercise fundamental freedoms within the framework of the single market. In order to ensure a single internal market, Member States may not impose national restrictions which could impede the exercise of fundamental freedoms. Where such a restriction on fundamental freedoms exists, a national of a member State may, by virtue of the direct applicability of European Union law, rely on the provisions of the TFEU on fundamental freedoms.

In Saunders case, the Court developed a concept that the provisions on freedom of movement for workers cannot be applied in a situation where all the facts of the main proceedings remain inside on Member state and there is no cross-border element linking the main proceedings to EU law. The purpose of this approach was to draw the line between the competences of the European Union and a Member State. The principle laid down in the Saunders judgment that there must be a cross-border element to the free movement of workers in the main proceedings was soon extended to other fundamental freedoms.

The principle given in the Saunders case, as a simple example, would be as follows. In the Tartu market, two people sell strawberries side by side. Some strawberries are picked in Estonia and sold by an Estonian citizen. Other strawberries are harvested in Latvia and sold by a Latvian citizen. Internal market law does not apply to strawberry Estonia seller, but it does apply to Latvian strawberry seller. So, the application of fundamental freedoms may put a Latvian strawberry seller in a more favorable position than an Estonian strawberry seller, which in may lead to reverse discrimination.

The cross-border element was originally designed as a physical movement from one Member State to another. In 40 years, the world has changed dramatically and the rapid development of technology has led to the daily consumption of digital services, which in turn has means for example that a person does not have to physically cross a Member State to provide services.

The provision of digital services is just one example of how the initial treatment of the cross-border element may no longer be appropriate. In addition to changing the living environment, the content of the cross-border element in the case law of the Court of Justice has also changed over time. The link between European Union law and the facts in the main proceedings has begun to be interpreted broadly and, in order for fundamental freedoms to apply in national situations, a person no longer necessarily has to cross a national border. However, such a broad interpretation has given rise to a number of questions which are more precisely understood as having a cross - border element and under which conditions the Court intervenes in situations where the facts in the main proceedings are all internal to a single Member State.

The main aim of this master 's thesis is to find out how the internal market law has been applied in the case law of the Court of Justice in purely internal situations. The analysis is performed through the analysis of the cross-border element. In addition, the application of different fundamental freedoms, interpretations of different cross-border elements or, in other cases, the application of Union law in different national situations is also analyzed.

It is clear from an analysis of the case-law that the principle deriving from the Saunders case concerning the cross-border element is well established in the case-law. In the years following the Saunders case, the Court has reflected the presumption of a cross-border element, based on the original objective that the application of internal market law requires a physical crossing of a border between Member States. There is still a lot of case law from that time in which the Court has failed to apply the fundamental freedoms because there is no cross-border element in the main proceedings. The existence of a cross-border element is necessary for the application of all fundamental freedoms.

The Court began to move away from its initial case-law on the cross-border element somewhat ten years after the Saunders case. As a relatively drastic change, the Court applied Fundamental freedoms in the 1988 *Smanor* case, relying on the potential cross-border effects of the dispute in the main proceedings, to nationals of other Member States. The potential effect, according to the court, was that if a national of another Member State finds himself in the same situation, he is subject to the same national legislation and it is therefore important to analyze the compatibility of such legislation with internal market law. It is important to note that in the *Smanor* case the Court did not expressly change the current practice. In other words, the potential cross-border effect did not replace the classical cross-border element requirement. The European Court of Justice has used two options to assess potential cross-border effects: to

identify potential cross-border effects in the light of the circumstances of the case in the main proceedings, or to assume that potential cross-border effects cannot be ruled out. The second option was a long-standing case-law in which the Court used so-called standard sentences to apply the fundamental freedoms, without any substantive analysis. However, in recent years the Court has moved away from that practice and it is now common ground in the case - law for the national court to indicate, when making a reference for a preliminary ruling, the potential cross - border effects which it considers to exist. The potential impact has been assessed by the Court mainly in the context of the free movement of goods.

Following the *Smanor* case, the Court began to broaden the concept of the cross-border element. While, according to the principle set out in *Saunders*, movement between Member States in the main proceedings was essential to satisfy the cross-border element, in judgments on the free movement of persons, the Court began to examine whether a person had ever exercised his right to free movement within the Union. Such a broader interpretation of the cross-border element was usually accompanied by the fact that the requirement of the cross-border element no longer had to be met in person by the party to the main proceedings. In addition to the provisions on the free movement of persons, the Court has upheld the cross-border element through the provision of services and the freedom of establishment.

The Court has dealt with cases where persons have moved between different regions of a Member State in the main proceedings. In the 1992 *Legros* case, the Court departed even further from the original approach in *Saunders*, finding that the presumption of a cross-border element was also met where the main proceedings cross the borders between different regions of a Member State. The Court subsequently supplemented this position in the 2004 *Carbonati Apuani* case, adding that such an approach was necessary for the functioning of the single internal market. It is important to note here that the Court has used such an approach only in the case of the provisions on the free movement of goods. The Court has repeatedly analyzed the provisions on the free movement of persons in a situation where internal borders are crossed, but has consistently denied the application of fundamental freedoms in such a situation.

The Court has used three exceptions to apply the fundamental freedoms in a situation where there is no cross-border element. The first exception is where the court of the referring Member State needs an answer. Such an answer may be necessary where national law requires equal treatment of citizens and non-citizens. This exception originates from the 2000 *Guimont* case. In the case of that exception, it is important that equal treatment is guaranteed under national

law in the same situation as in the main proceedings. While in the early years of the Guimont exemption the court merely assumed that national law requires equal treatment, but in recent years the national court has had to clarify from which national law such a presumption comes. The Guimont exception has been used for all fundamental freedoms.

The second option, according to which a national court can apply fundamental freedoms in national situations without a cross-border element, was first considered by the Court in the 1990 Dzodzi judgment. Under this exception, the Court of Justice may, in national situations, give a ruling on a reference for a preliminary ruling once European Union law has been transposed into national law. The Court has justified the use of this exception by the need to avoid divergent interpretations in the future and to ensure a uniform interpretation of Union provisions. The national reference to European Union law must be direct and unconditional. The Dzodzi exception has not been widely used to apply fundamental freedoms in national situations, but has been used more to analyze other provisions in this area. Cases concerning the application of the fundamental freedoms where the Dzodzi exception has been used deal with the provisions on freedom of establishment and the free movement of persons.

The third exception used by the Court to apply fundamental freedoms in national situations stems from the 2013 Libert judgment. This is a relatively new approach compared to other exceptions. Under the Libert exception, the Court may apply internal market law in national situations where the main proceedings concern annulment rules which also apply to nationals of other Member States. According to the Court, it is necessary for the national court to answer such questions in order to give a ruling, since the decision of the national court on the provision to be annulled also affects nationals of other Member States. According to the analyzed case law, it may be said that while in the past the Court interpreted the cross-border element creatively, the Court has now relied on exceptions or potential cross-border effects for the application of internal market law in national situations. This is also confirmed by the fact that the decisions on the free movement of capital, which began to be examined more extensively in court later than the other fundamental freedoms, did not use a creative interpretation of the cross - border element, but rather applied exceptions. Although the Libert exception has been little used in case law, it has been applied to the application of all fundamental freedoms.

By applying the exceptions discussed above, the Court has clearly departed from the original view taken in Saunders, according to which the facts of the main proceedings are relevant to the application of internal market law. While the Court's analysis of potential cross-border

effects is in some way based on the circumstances of the case in the main proceedings, the Court takes a broader view of the application of the exceptions. However, in the case of the Dzodz and Guimont derogations, the national law of a Member State is also relevant to the application of the fundamental freedoms.

However, it cannot be said that the cross-border element has completely lost its relevance for the application of internal market law, since if the facts in the main proceedings contain a clear cross-border element, the Court does not carry out a substantive analysis but applies Union law immediately. In addition, the Court often uses the absence of a cross-border element as a reason for not answering the questions referred.

While in the case of the Libert and Dzodz exception it is clear from which the court has applied the application of the fundamental freedoms, in the case of the Guimont exception the case-law has long been unclear. This ambiguity stemmed from the fact that the Court often used only a reference to the Guimont exception and the relevant case-law to justify it, without carrying out a substantive analysis. The Court used a similar approach to describe potential cross-border effects, in the case of the second option, which concerned situations where the interests of persons from other Member States could not be ruled out. The court often used reference phrases together to apply the Guimont exemption and potential cross-border effects. The Court has moved away from such an approach in recent years, failing to answer the questions referred even if the national court has failed to state the reasons for the potential cross-border interest or why the Guimont exemption should apply. According to the author, this case law of the Court of Justice helps to create legal clarity.

The aim of the master's thesis was also to analyze how the application of different fundamental freedoms, interpretations of different cross-border elements or, in other cases, the application of fundamental freedoms, has differed in different national situations. In conclusion, the differences in the application of the fundamental freedoms in different situations have already been reflected and do not need to be rewritten in order to avoid duplication. However, it can be said in general terms that the Court has used different options to apply different fundamental freedoms. In other words, while the approach to the cross - border element in the Saunders case has been extended to all fundamental freedoms, the Court 's different approaches to the cross - border element and other exceptions to the application of internal market law have not been extended to all fundamental freedoms.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Arena, A. The Wall Around EU Fundamental Freedoms: the Purely Internal Rule at the Forty-Year Mark - Yearbook of European Law, 2019/38, No. 1.
2. Barnard, C. Competence Review: the internal market. Foreign & Commonwealth Office 2013
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/226863/bis-13-1064-competence-review-internal-market.pdf (26.04.2022)
3. Barnard, C. The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms. Sixth Edition. New York: Oxford University Press 2019.
4. Bernard, C., Peers, S., European Union Law, Suurbritannia: Oxford University Press, 201
5. Craig, P., De Búrca, G. EU Law: Text, Cases, and Materials. Seventh Edition. New York: Oxford University Press 2020
6. Elsuwege, P., Adam, S., Belgium The Limits of Constitutional Dialogue for the Prevention of Reverse Discrimination. Constitutional Court, Judgment 11/2009 of 21 January 2009, European Constitutional Law Review, 2009/5, No 2.
7. Hatzopoulos, V. The court's approach to services (2006-2012): from case law to case load? - Common Market Law Review 50/2013.
8. Maduro, P., *The scope of European remedies: The case of purely internal situations and reverse discrimination*, - The Future of Remedies in Europe, Hart Publishing 2000.
9. Mataija, M. *Internal situations in community law: an uncertain safeguard of competences within the internal market* - Croatian Yearbook of European Law and Policy, 2009.
10. Sánchez, Iglesias, S., Purely Internal Situations and the Limits of EU Law: A Consolidated Case Law or a Notion to be Abandoned? - Cambridge University Press, 2018/14 No. 1
11. Shuibhne, N, Niamh. *The Coherence of EU Free Movement Law: Constitutional Responsibility and the Court of Justice*, Ühendkuningriik: Oxford University Press 2013.
12. Spaventa, E. Seeing the Wood Despite the Trees? On the Scope of Union Citizenship and its Constitutional Effects - Common Market Law Review, 2008/45, No. 1.
13. Stalley, A. The cross-border element and the internal situations rule in EU reverse discrimination - North East Law Review, 2015/3, No. 1.
14. Tryfonidou, A. What can the Court's response to reverse discrimination and purely internal situations contribute to our understanding of the relationship between the 'restriction' and 'discrimination' concepts in EU free movement law? Universitetet I Oslo.

<https://www.jus.uio.no/ifp/forskning/prosjekter/markedsstaten/arrangementer/2011/free-movement-oslo/speakers-papers/tryfonidou.pdf> (26.04.2022)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

15. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid - 26.10.2012. ELT C 326, lk 1-390
16. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioonid. – 29.12.2006. ELT C 321, lk 1-331. 5.
17. Euroopa Majandusühenduse asutamisleping. – 25.03.1957, Euroopa Liidu Teatajas avaldamata
18. 15. oktoober 1968. Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1612/68. töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires. EÜT L 257, lk 2—12.
19. 29. aprill 2004, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜEMP kohaldatav tekst, ELT L 158, lk 77—123.
20. 28. juuni 1990 Nõukogu direktiiv, 90/364/EMÜ, elamisõiguse kohta, EÜT L 180, lk 26—27.
21. 14. juuni 1971, Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1408/71, sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, EÜT L 149, , lk 2—50.
22. 9. oktoober 1978, Nõukogu Kolmas direktiiv 78/855/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, EÜT L 295, lk 36—43.
23. 17. detsember 1982, Kuues nõukogu direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, EÜT L 378, lk 47—54.
24. 13. november 2007, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/63/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 78/855/EMÜ ja 82/891/EMÜ seoses sõltumatu eksperdiaruande nõudega aktsiaseltside ühinemisel või jagunemisel, ELT L 300, lk 47—48.
25. 20. juuli 1998 Nõukogu direktiiv 98/59/EÜ, kollektiivseid koondamisi käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta, EÜT L 225, lk 16—21.

26. 20. november 2013, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/53/EL, väikelaevade ja jettide kohta ning direktiivi 94/25/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta EMPs kohaldatav tekst, ELT L 354, lk 90—131.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Kasutatud Euroopa Kohtu kohtupraktika

27. EKo 108/98, *RI.SAN. Srl versus Comune di Ischia, Italia Lavoro SpA ja Ischia Ambiente SpA*, ECLI:EU:C:1999:400.
28. EKo 109/01, *Secretary of State for the Home Department versus Hacene Akrich*, ECLI:EU:C:2003:491
29. EKo 112/16, *Persidera SpA versus Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni ja Ministero dello Sviluppo Economico delle Infrastrutture e dei Trasporti*, ECLI:EU:C:2017:597.
30. EKo 115/78, *Knoors vs. Staatssecretaris van Economische Zaken*, ECLI:EU:C:1979:31
31. EKo 125/16, *Malta Dental Technologists Association ja John Salomone Reynaud versus Superintendent tas-Sahħa Pubblika ja Kunsill tal-Professjonijiet Kumplimentari għall-Medicina*, ECLI:EU:C:2017:707.
32. EKo 127/08, *Blaise Baheten Metock ja teised versus Minister for Justice, Equality and Law Reform*, ECLI:EU:C:2008:449
33. EKo 134/95, *Unità Socio-Sanitaria Locale n° 47 di Biella (USSL) versus Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL)*, ECLI:EU:C:1997:16.
34. EKo 136/78, *Ministère public vs. Auer*, ECLI:EU:C:1979:34.
35. EKo 153/91, *Camille Petit versus Office national des pensions*, ECLI:EU:C:1992:354.
36. EKo 161/09, *Kakavetsos-Fragkopoulos AE Epexergasias kai Emporias Stafidas versus Nomarchiaki Aftodioikisi Korinthias*, ECLI:EU:C:2011:110.
37. EKo 163/90, *Administration des douanes et droits indirects versus Léopold Legros ja teised*, ECLI:EU:C:1992:326.
38. EKo 169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri versus Regione Sardegna*, ECLI:EU:C:2009:709
39. EKo 175/78, *The Queen v Vera Ann Saunders*, ECLI:EU:C:1979:88.
40. EKo 180/83, *Hans Moser versus Land Baden-Württemberg*, ECLI:EU:C:1984:233.
41. EKo 186/12, *Impacto Azul Lda versus BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA jt*, ECLI:EU:C:2013:412.
42. EKo 200/02, *Kunqian Catherine Zhu ja Man Lavette Chen versus Secretary of State for the Home Department*, ECLI:EU:C:2004:639
43. EKo 203/80, *Kriminaalasjas, milles süüdistatav on Guerrino Casati*, ECLI:EU:C:1981:261.

44. EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française ja Gouvernement wallon versus Gouvernement flamand*, ECLI:EU:C:2008:178.
45. EKO 214/94, *Ingrid Boukhalfa versus Bundesrepublik Deutschland*, ECLI:EU:C:1996:174.
46. EKo 215/01, *Bruno Schnitzer*, ECLI:EU:C:2003:662.
47. EKo 221/89, *The Queen versus Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd ja teised.*, ECLI:EU:C:1991:320.
48. EKo 23/93, *TV10 SA v Commissariaat voor de Media*, ECLI:EU:C:1994:362.
49. EKo 233/16, *Asociación Nacional de Grandes Empresas de Distribución (ANGED) versus Generalitat de Catalunya.*, ECLI:EU:C:2018:280
50. EKo 245/09, *Omalet NV versus Rijksdienst voor Sociale Zekerheid*, ECLI:EU:C:2010:808
51. EKO 250/03, *Giorgio Emanuele Mauri versus Ministero della Giustizia ja Commissione per gli esami di avvocato presso la Corte d'appello di Milano*, ECLI:EU:C:2005:96.
52. EKo 250/08, *Euroopa Komisjon versus Belgia Kuningriik*, ECLI:EU:C:2011:793.
53. EKO 254/98, *Schutzverband gegen unlauteren Wettbewerb versus TK-Heimdienst Sass GmbH*, ECLI:EU:C:2000:12
54. EKo 261/20, *Thelen Technopark Berlin GmbH versus MN*, ECLI:EU:C:2022:33.
55. EKo 265/12, *Citroën Belux NV versus Federatie voor Verzekerings- en Financiële Tussenpersonen*, ECLI:EU:C:2013:498.
56. EKo 268/15, *Fernand Ullens de Schooten versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:2016:874.
57. EKo 275/92, *Her Majesty's Customs and Excise versus Gerhart Schindler ja Jörg Schindler*, ECLI:EU:C:1994:119
58. EKo 28/95, *A. Leur-Bloem v Inspecteur der Belastingdienst/Ondernemingen Amsterdam 2*, ECLI:EU:C:1997:369.
59. EKo 281/06, *Hans-Dieter Jundt ja Hedwig Jundt versus Finanzamt Offenburg*, ECLI:EU:C:2007:816.
60. EKo 286/81, *Kriminaalajas, milles süüdistatav on Oosthoek's Uitgeversmaatschappij BV*, ECLI:EU:C:1982:438.
61. EKo 292/12, *Ragn-Sells AS versus Sillamäe Linnavalitsus*, ECLI:EU:C:2013:820.
62. EKO 293/02, *Jersey Produce Marketing Organisation Ltd versus States of Jersey ja Jersey Potato Export Marketing Board*, ECLI:EU:C:2005:664.
63. EKO 298/17, *France Télévisions SA versus Playmédia ja Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA)*, ECLI:EU:C:2018:1017.

64. EKo 298/84, *Paolo Iorio v Azienda autonoma delle ferrovie dello Stato*, ECLI:EU:C:1986:33.
65. EKo 298/87, *Procédure de redressement judiciaire versus Smanor SA*, ECLI:EU:C:1988:415.
66. EKo 299/95, *Friedrich Kremzow versus Republik Österreich*, ECLI:EU:C:1997:254.
67. EKo 3/95, *Reisebüro Broede versus Gerd Sandker.*, ECLI:EU:C:1996:487.
68. EKo 300/01, *Doris Salzmann*, ECLI:EU:C:2003:283.
69. EKo 311/19, *BONVER WIN, a. s. versus Ministerstvo financí ČR*, ECLI:EU:C:2020:981.
70. EKo 314/08, *Krzysztof Filipiak versus Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu*, ECLI:EU:C:2009:719.
71. EKo 323/18, *Tesco-Global Áruházak Zrt. versus Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága*, ECLI:EU:C:2019:567.
72. EKo 342/17, *Memoria Srl ja Antonia Dall'Antonia versus Comune di Padova*, ECLI:EU:C:2018:906.
73. EKo 343/17, *Fremoluc NV versus Agentschap voor Grond- en Woonbeleid voor Vlaams-Brabant (Vlabinvest ABP) jt*, ECLI:EU:C:2018:754.
74. EKo 355/00, *Freskot AE versus Elliniko Dimosio*, ECLI:EU:C:2003:298.
75. EKo 370/90, *The Queen versus Immigration Appeal Tribunal ja Surinder Singh, ex parte Secretary of State for Home Department*, ECLI:EU:C:1992:296
76. EKo 371/11, *Punch Graphix Prepress Belgium NV v Belgische Staat*, ECLI:EU:C:2012:647.
77. EKo 379/98, *PreussenElektra AG versus Schhleswag AG; Windpark Reußenköge III GmbH ja Land Schleswig-Holsteini osavõtul*, ECLI:EU:C:2001:160.
78. EKo 384/08, *Attanasio Group Srl versus Comune di Carbognan*, ECLI:EU:C:2010:133.
79. EKo 384/93, *Alpine Investments BV versus Minister van Financiën*, ECLI:EU:C:1995:126,
80. EKo 393/08, *Emanuela Sbarigia versus Azienda USL RM/A ja teised*, ECLI:EU:C:2010:388.
81. EKo 394/18, *I.G.I. Srl versus Maria Grazia Cicenia jt.*, ECLI:EU:C:2020:56
82. EKo 407/85, *3 Glocken GmbH ja Gertraud Kritzinger versus USL Centro-Sud ja Provincia autonoma di Bolzano*, ECLI:EU:C:1988:401.
83. EKo 41/90, *Klaus Höfner ja Fritz Elser versus Macrotron GmbH*, ECLI:EU:C:1991:161.
84. EKo 415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des*

- associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman*,
ECLI:EU:C:1995:463
85. EKo 448/98, *Criminal proceedings against Jean-Pierre Guimont*. ECLI:EU:C:2000:663.
86. EKo 451/03, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti Srl versus Giuseppe Calafiori*,
ECLI:EU:C:2006:208.
87. EKo 464/15, *Admiral Casinos & Entertainment AG versus Balmatic Handelsgesellschaft m.b.H jt*, ECLI:EU:C:2016:500
88. EKO 465/18, *AV ja BU versus Comune di Bernareggio*, ECLI:EU:C:2019:1125.
89. EKO 470/11, *SIA „Garkalns” versus Rīgas Dome*, ECLI:EU:C:2012:505.
90. EKO 52/79, *Procureur du Roi versus Marc J.V.C. Debauxe ja teised*,
ECLI:EU:C:1980:83.
91. EKO 53/18, *Antonio Pasquale Mastromartino versus Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob)*, ECLI:EU:C:2019:380.
92. EKO 591/15, *The Gibraltar Betting and Gaming Association Limited v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs and Her Majesty's Treasury*,
ECLI:EU:C:2017:449.
93. EKO 6/01, *Associação Nacional de Operadores de Máquinas Recreativas (Anomar) ja teised versus Estado português*, ECLI:EU:C:2003:446.
94. EKO 60/00, *Mary Carpenter versus Secretary of State for the Home Department*,
ECLI:EU:C:2002:434.
95. EKO 60/91, *Kriminaalasjas, milles süüdistatav on José António Batista Morais*,
ECLI:EU:C:1992:140.
96. EKO 66/85, *Deborah Lawrie-Blum versus Land Baden-Württemberg*,
ECLI:EU:C:1986:284.
97. EKO 665/18, *Pólus Vegas Kft. versus Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága*, EU:C:2019:477.
98. EKO 7/68, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:1968:51.
99. EKO 72/03, *Carbonati Apuani Srl versus Comune di Carrara*, ECLI:EU:C:2004:506.
100. EKO 84/11, *Marja-Liisa Susisalo jt vs. Helsingin yliopiston apteekki*,
ECLI:EU:C:2012:374.
101. EKO 97/98, *Peter Jägerskiöld versus Torolf Gustafsson*, ECLI:EU:C:1999:515.
102. EKO C-120/78, *Rewe-Zentral AG versus Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*,
ECLI:EU:C:1979:42.

103. EKo Liidetud kohtuasjad 159/12–161/12, *Alessandra Venturini v ASL Varese and Others Maria Rosa Gramegna v ASL Lodi and Others and Anna Muzzio v ASL Pavia and Others*, ECLI:EU:C:2013:791.
104. EKo liidetud kohtuasjad 297/88 ja 197/89, *Massam Dzodzi versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:1990:360.
105. EKo liidetud kohtuasjad 321/94, 322/94, 323/94 ja 324/94, *Kriminaalasjas, milles süüdistatavad on Jacques Pistre (C-321/94), Michèle Barthes (C-322/94), Yves Milhau (C-323/94) ja Didier Oberti (C-324/94)*, ECLI:EU:C:1997:229.
106. EKo liidetud kohtuasjad 363/93, 407/93, 408/93, 409/93, 410/93 ja 411/93, *René Lancry SA v Direction Générale des Souanes and Société Dindar Confort, Christian Ah-Son, Paul Chevassus-Marche, Société Conforéunion and Société Dindar Autos v Conseil Régional de la Réunion and Direction Régionale des Douanes de la Réunion*, ECLI:EU:C:1994:315.
107. EKo Liidetud kohtuasjad 419/12 ja 420/12, *Crono Service scarl jt ja Anitrav – Associazione Nazionale Imprese Trasporto Viaggiatori versus Roma Capitale ja Regione Lazio*, ECLI:EU:C:2014:81.
108. EKo Liidetud kohtuasjad 485/93 ja 486/93, *Maria Simitzi versus Dimos Kos*, ECLI:EU:C:1995:281.
109. EKo Liidetud kohtuasjad 64/96 ja 65/96, *Land Nordrhein-Westfalen versus Kari Uecker ja Vera Jacquet versus Land Nordrhein-Westfalen*, ECLI:EU:C:1997:285.
110. EKo liidetud kohtuasjad 95/99 kuni 98/99 ja 180/99, *Mervett Khalil, Issa Chaaban ja Hassan Osseili versus Bundesanstalt für Arbeit ja Mohamad Nasser versus Landeshauptstadt Stuttgart ja Meriem Addou versus Land Nordrhein-Westfalen*, ECLI:EU:C:2001:532.
111. EKo Liidetud kohtuasjad C-162/12 ja C-163/12, *Airport Shuttle Express scarl ja Giovanni Panarisi (C-162/12) ja Società Cooperativa Autonoleggio Piccola arl ja Gianpaolo Vivani (C-163/12) versus Comune di Grottaferrata*, ECLI:EU:C:2014:74.
112. EKo Liidetud kohtuasjad C-197/11 ja C-203/11, *Eric Libert jt versus Gouvernement flamand (C-197/11) ja All Projects & Developments NV jt versus Vlaamse Regering (C-203/11)*, ECLI:EU:C:2013:288.
113. EKo liidetud kohtuasjad C-22/08 ja C-23/08, *Athanasios Vatsouras (C-22/08) ja Josif Koupatantze (C-23/08) versus Arbeitsgemeinschaft (ARGE)*, ECLI:EU:C:2009:344.
114. EKo liidetud kohtuasjad C-357/10–C-359/10, *Duomo Gpa Srl jt versus Comune di Baranzate ja Comune di Venegono Inferiore*. ECLI:EU:C:2012:283

115. EKo Liidetud kohtuasjad C-515/99, C-519/99 kuni C-524/99 ja C-526/99 kuni C-540/99, Hans Reisch ja teised (liidetud kohtuasjad C-515/99 ja C-527/99 kuni C-540/99) versus Bürgermeister der Landeshauptstadt Salzburg ja Grundverkehrsbeauftragter des Landes Salzburg ja Anton Lassacher ja teised (liidetud kohtuasjad C-519/99 kuni C-524/99 ja C-526/99) versus Grundverkehrsbeauftragter des Landes Salzburg ja Grundverkehrslandeskommission des Landes Salzburg, ECLI:EU:C:2002:135.
116. EKo liidetud kohtuasjad C-570/07 ja C-571/07, José Manuel Blanco Pérez ja María del Pilar Chao Gómez versus Consejería de Salud y Servicios Sanitarios (C-570/07) ja Principado de Asturias (C-571/07), ECLI:EU:C:2010:300.
117. EKo liidetud kohtuasjad C-692/15–C-694/15, *Security Service Srl jt versus Ministero dell'Interno jt.*, ECLI:EU:C:2016:344.
118. EKo liidetud kohtuasjad C-94/04 ja C-202/04, *Federico Cipolla versus Rosaria Portolese, abielunimi Fazari ja Stefano Macrino ja Claudia Capoparte versus Roberto Meloni*, ECLI:EU:C:2006:758.

Kasutatud Euroopa Kohtu juristide ettepanekud

119. EKo 212/06, *Gouvernement de la Communauté française ja Gouvernement wallon versus Gouvernement flamand*, ECLI:EU:C:2007:398, kohtujuristi Sharpston ettepanek.
120. EKo 393/08, *Emanuela Sbarigia versus Azienda USL RM/A ja teised*, ECLI:EU:C:2010:134, kohtujuristi Jääskinen ettepanek.
121. EKo 497/12, *Davide Gullotta ja Farmacia di Gullotta Davide & C. Sas versus Ministero della Salute ja Azienda Sanitaria Provinciale di Catania*, ECLI:EU:C:2015:168, kohtujuristi Wahli ettepanek.
122. EKo 72/03, *Carbonati Apuani Srl versus Comune di Carrara*, ECLI:EU:C:2004:506, Kohtujuristi Poiares Maduro ettepanek.
123. EKo 97/98, *Peter Jägerskiöld versus Torolf Gustafsson*, ECLI:EU:C:1999:315, kohtujuristi Fennelly ettepanek.
124. EKo Liidetud kohtuasjad 159/12–161/12, *Alessandra Venturini v ASL Varese and Others Maria Rosa Gramegna v ASL Lodi and Others and Anna Muzzio v ASL Pavia and Others*, ECLI:EU:C:2013:791, kohtujuristi Wahli ettepanek.